MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

RAIMONDA RUTKAUSKAITĖ
APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO PROGRAMA

APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR VALDYMAS EUROPOS SĄJUNGOJE IR LIETUVOJE

Magistrinis baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. Alfonsas Vaišnoras

Vilnius, 2006

Turinys

ĮVADAS…..……...……..……3
1. APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR VALDYMAS EUROPOS SĄJUNGOJE.....4
1.1. Aplinkos apsaugos politikos raida ES…….……...……...……..5
1.2. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisė…….…….……...7
1.3. ES aplinkos apsaugos problemų sprendimo būdai……...…… 14
1.4.Europos Sąjungos gyventojų aplinkos apsaugos problemų įvardijimas…….17
2. APLINKOS APSAUGOS VALDYMO IR POLITIKOS VYSTIMASIS LIETUVOJE……..20
2.1.Aplinkos apsaugos valdymas Lietuvoje…...……..22
2.2. Aplinkos apsaugos teisė Lietuvoje……...……...…….…….25
2.3. Kitų svarbių aplinkos apsaugą reguliuojančių teisės aktų analizė……27
2.4. Pagrindinės aplinkos apsaugos problemos ir jų sprendimo būdai Lietuvoje…….29
3.LIETUVOS APLINKOS APSAUGA ES APLINKOSAUGOS POLITIKOS KONTEKSTE……..……...…...44
3.1. Lietuvos derybos su ES aplinkos apsaugos klausimais…….……...44
3.2. ES reiklavimų perkėlimas į Lietuvos aplinkosaugos teisę……..….57
3.3. ES finansinė parama Lietuvos aplinkos apsaugai ir jos įsisavinimas..63
IŠVADOS……..72
REKOMENDACIJOS……...…….……...73
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....74
SANTRAUKA……...…….....81
SAMMARY……...……82
PPRIEDAI……...……..83
1. Europos Bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programos…….….84
2. Aplinkos apsaugos ministerijos struktūrinių padalinių sistema……...85
3. Anketos klausimai aplinkos apsaugos specialistams…….……..86
4. Anketos savivaldybių aplinkos apsaugos specialistams……..……88

ĮVADAS

„Turėti ar būti?“[1]. Ši amerikiečio E.Fromo tezė labai tiksliai apibūdina tą ribą, ties kuria šiandien turime sustoti ir apsispręsti: turėti ar būti? Žmogus dar turi pasirinkimo laisvę. Laisvę panaudoti savo proto ir kūrybos galią, galinčią padėti žmonijai išmokti gyventi negriaunant viso, kas gyva žemėje, pagrindą. Žinoma, tai nereiškia, kad norint išgyventi, reikia grįžti prie pirmykščio žmogaus gyvenimo būdo. Laikmečio rodyklių atgal nepasuksime. Žmogus tapo civilizuota būtybe, kuri neįsivaizduoja gyvenimo be patogumų, bei technikos stebuklų ir suprantama, jis neketina jų atsisakyti. „Mažiau turėti, bet būti” – su tokia nuostata į įvairiausius sveikos aplinkos išsaugojimo judėjimus įsijungia vis daugiau ir daugiau pasaulio žmonių.

Aplinkos apsauga yra labai svarbi dabartinės ir būsimųjų kartų gyvenimo kokybei. Europos Sąjungos (toliau - ES) aplinkos apsaugos politikos tikslas yra išsaugoti ir gerinti mus supančią aplinką, žmonių sveikatą ir kontroliuoti racionalų naudingų iškasenų naudojimą. Galiausiai tai - tarptautinio lygio priemonė skatinti visuomenę atkreipti dėmesį į šios problemos aktualumą šiandien.

ES aplinkos apsaugos sektorius yra vienas iš problematiškiausių. Mums kaip Europos Sąjungos valstybei labai svarbu žinoti Europos Sąjungos aplinkosauginius reikalavimus ir šių reikalavimų įgyvendinimo rezultatus nacionaliniu ir regioniniu mastu.

Darbo tikslas – išnagrinėti ES ir Lietuvos aplinkos apsaugos politiką ir valdymą, apžvelgiant problemas, sprendimo būdus, finansavimą, stengiantis Lietuvai priartėti prie ES aplinkosaugos teisės ir valdymo standartų.

Uždaviniai:

Išanalizuoti Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politiką ir valdymą;

Išnagrinėti aplinkosaugos sistemą ir jos valdymą Lietuvoje;

Įvertinti Lietuvos aplinkos apsaugą ES aplinkosaugos politikos kontekste.

Hipotezė: Europos Sąjungoje ir Lietuvoje aplinkos apsaugos politika tampa vis reikšmingesnė kitų politikų atžvilgiu.

Tyrimo metodai: literatūros šaltinių analizė, anketinė apklausa, teisės aktų analizė ir statistinių duomenų apdorojimas.

---

[1] E.Fromas.Turėti ar būti.Vilnius.2005.P4.

1. APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR VALDYMAS EUROPOS SĄJUNGOJE

"Sąjunga siekia Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria skiriama visiško užimtumo ir socialinės pažangos ir kurioje aplinkos apsauga bei aplinkos kokybės gerinimas yra aukšto lygio[2]".

Europos Sąjungoje aplinkos apsauga pradėjo formuotis po 1972 m. Bendrijos šalių viršūnių Paryžiaus susitikimo, priėmusio pirmąją Bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programą. Europos Bendrijos (toliau- EB) sutartis buvo papildyta dalimi, kuri susidėjo iš trijų straipsnių apie aplinkos apsaugą. Juose išvardijami aplinkos apsaugos politikos tikslai: išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę, plėtoti žmonių sveikatos apsaugą, racionaliai naudoti gamtinius išteklius, remti priemones, skirtas regionų aplinkos apsaugos problemoms spręsti.

Buvo susirūpinta tokiomis globalinėmis problemomis kaip klimato atišilimas, miškų praradimas, gamtos išteklių ir biologinės įvairovės mažėjimas, dirvožemio sluoksnio degradacija, atliekų kiekio augimo intensyvumas bei pramoninių katastrofų pasekmės gyvajai gamtai.

ES sprendžia šias problemas iškeldama aukštus aplinkosauginius standartus ir skatindama naujus darbo būdus bei švaresnes technologijas.

Aplinkos apsauga sudaro labai svarbią dalį visame Europos Sąjungos politikos kontekste.Sąjungos aplinkos politika padeda siekti šių tikslų[3]:

- išsaugoti, apsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę;
- apsaugoti žmonių sveikatą;
- protingai ir racionaliai naudoti gamtos išteklius;
- remti tarptautinio lygio priemones, skirtas regioninėms ar pasaulinėms aplinkos problemoms spręsti.

Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika pagrįsta įsitikinimu, kad Ekonomikos augimas, socialinė pažanga ir aplinkos apsauga padeda gerinti mūsų

[2] Europos Konvetas.Sutartis dėl Konstitucijos Europai, 2004.P.18.
[3]Bubnienė R., Dudulytė Z. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. – Vilnius, 2002.P.19.

gyvenimo kokybę.

1.1. Aplinkos apsaugos politikos raida ES

Aplinkos apsauga yra „jauna“ sritis, palyginus su politika transporto, žemės ūkio ar prekybos srityse.

Nuo septintojo dešimtmečio Bendrija dalinai vykdė politiką aplinkos apsaugos srityje, net ir nesant Romos sutartyje (1957) nuostatų, specialiai skirtų šiam sektoriui.

Visa Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos raida atsispindi šešiose aplinkos apsaugos veiksmų programose, kurios ir sudaro bendrosios Europos Sąjungos aplinkos apasaugos politikos rėmus (1 priedas).

Pabrėžtina, kad visos aplinkos apsaugos programos neturi privalomosios juridinės galios.Vis dėl to, aplinkos apsaugos teisės aktai, išleidžiami Europos Sąjungoje, atspindi veiksmų programoje numatytus prioritetus, ir tokiu būdu dalis orientacinių siūlymų tampa visuotinai privalomais.

Europos Bendrijos aplinkos apsaugos politikos tikslai buvo nustatyti Suvestiniu Europos aktu 1986 m. Jis buvo papildytas nauja dalimi aplinkos apsaugos klausimais (100 A straipsnyje (vidaus rinka)). Ši dalis, kurios tam tikri punktai buvo pakeisti Europos Sąjungos Sutartimi, susideda iš trijų straipsnių:

Pirmasis (EB Sutarties 130 r) straipsnis nustato aplinkos apsaugos Bendrijos veiklos tikslus, apibrėžia pagrindinius Bendrijos principus šioje srityje bei pateikia konkrečius veiksnius, į kuriuos Bendrija turi atsižvelgti imdamasi aplinkos apsaugos iniciatyvų. Aplinkos apsaugos politika turi padėti įgyvendinti šiuos tikslus:

- išsaugoti aplinkos kokybę, ją gerinti;
- plėtoti žmonių sveikatos apsaugą;
- protingai ir racionaliai naudoti gamtos išteklius;
- siekiant spręsti regionines ir pasaulines aplinkos apsaugos problemas, skatinti tarptautines priemones.

130 r (2) straipsnis nustato, kad, siekiant minėtų tikslų, turi būti remiamasi šiais principais:

- bendrijos veikla grindžiama įspėjimų principu ir prevencija;
- žala aplinkai turi būti ištaisoma veikiant žalos šaltinį;

- aplinkos teršėjas privalo mokėti.

Nepaisant to, kad Suvestinis Europos Aktas pripažino Europos Bendrijos (toliau - EB) kompetenciją aplinkos apsaugos srityje, jis neįtvirtino naujų taisyklių dėl EB teisės aktų šioje srityje priėmimo tvarkos. 130s straipsnis reikalauja Tarybos vienbalsiškumo tvirtinant aplinkos apsaugos priemones, tačiau kartu jis leidžia Tarybai vienbalsiai priimtu sprendimu "apibrėžti tuos klausimus, kuriais sprendimai gali būti priimami kvalifikuota balsų dauguma[4]".

Suvestinio Europos akto straipsniai (130r, 130s, 100a), padėjo tvirtą pagrindą kitų aplinkos apsaugos teisės aktų priėmimui.Jie išliko ir vėlesnėje Europos Sąjungos sutartyje (174-176 straipsniai). Čia išvardijami pagrindiniai aplinkos apsaugos politikos tikslai, nurodomi pagrindiniai principai. „Tuo buvo siekiama numatyti gaires, kurių jau daugelį metų buvo laikomasi: nustatyti „prevencijos ir vengimo" principus, „teršėjas moka" ir „pirminio šaltinio" principus". Šias principines nuostatas papildė subsidiarumo principas, kurio pagrindu EB imasi veiksmų tik tuomet, kai norimą tikslą geriausiai galima pasiekti visos Bendrijos, o ne atskirų valstybių narių lygiu[5]".

Patvirtinta, jog aplinkos apsaugos priemonės gali būti patvirtintos Tarybos kvalifikuota balsų dauguma ir bendradarbiaujant su Parlamentu, išskyrus su mokesčiais susijusius klausimus, tam tikras priemones, dėl miestų ir kitų teritorijų planavimo ir žemės naudojimo, bei sprendimus dėl galimybių valstybėms narėms pasirinkti skirtingus energijos šaltinius ir bendrą energijos tiekimo sistemą.

1993 m. lapkričio 1 d. įsigaliojus Mastrichto sutarčiai, aplinkos apsauga galiausiai užėmė oficialią vietą tarp kitų EB tikslų.

1999 m. Amsterdamo sutartyje – integracijos principas iškeliamas į pirmą vietą, siekiant skatinti darnų vystymąsi, t.y. būtinybė atsižvelgti į aplinkos apsaugos reikalavimus (ex 100 A), skirtus vidaus rinkai.

Dabar Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikoje vadovaujamasi šeštosios veiksmų programos nustatytais tikslais. Europos Komisijos Aplinkos Generalinis direktoratas referuoja į Europos aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo vadinamuosius tris „ I "būdus:

1. Integracija;

---

[4] Deklaracija, pridėta prie Baigiamojo Akto, priimto ryšium su Europos Sąjungos Sutartimi. 1992.P.15.
[5] V.Veselkas.Vakarų Europa nuo A iki Z. Europos integracijos vadovas. – Vilnius. 1997. P.76.

2. Įgyvendinimas;

3. Informacija.

Aplinkos apsaugos integravimas į kitų sričių veiklą yra kertinis sėkmingos aplinkos apsaugos politikos akmuo.

1.2 Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisė

Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisės aktų visumą sudaro daugiau kaip 350 įvairių teisės aktų reglamentų, direktyvų, sprendimų, rekomendacijų.

Direktyva – vienas iš ES institucijų leidžiamų teisės aktų. Direktyvos tikslai yra privalomi valstybėms narėms, tačiau jų įgyvendinimo formos ir būdus valstybių vyriausybės gali pasirinkti pačios. EB steigimo sutartis numato, kad Europos direktyvos įpareigoja valstybes nares pasiekti tam tikrą rezultatą per nustatytą laikotarpį, paliekant joms teisę pasirinkti formą ir metodus, kurios pasitelkusios jos pasieks tą rezultatą[6]. Didžiausią dalį aplinkos apsaugos teisės aktų sudaro direktyos ir jų papildymai – dukterinės direktyvos.

Reglamentas – vienas iš ES institucijų leidžiamų teisės aktų. Reglamentas yra tiesiogiai taikomas, nepaliekantis laisvės pasirinkti jo įgyvendinimo priemones[7]. Sritims, kurios turėtų būti reglamentuojamos vienodai visose valstybėse narėse, tokioms kaip atliekų importas ir eksportas ar prekyba nykstančiomis gyvūnų ir augalų rūšimis, reglamentavimo būdas yra pasirenkamas.

Sprendimas – ES teisės aktas, priimamas konkrečiam klausimui spręsti ir nėra privalomas visuotinai visais atžvilgiais. Jis privalomas fiziniams/juridiniams asmenims, kuriems jis yra skirtas, pvz.: konkrečiai verslo šakai ar valstybei.

Rekomendacija, nuomonė – tai teisės aktas, kuris nėra teisiškai privalomas ir naudojamas kaip moralinio ir teisinio poveikio priemonė.

Pagrindiniai politiniai dokumentai, reglamentuojantys aplinkos sektorių yra šie:

- Šešios ES aplinkos apsaugos veiksmų programos;

[6] EB Steigimo sutartis. 2004.P.69.

[7] ten pat.

- ES darnaus vystimosi strategija (2001 m., atnaujinta 2004 m., peržiūra 2006 m.), kuri įtvirtina tris pagrindinius, tarpusavyje lygiaverčius elementus – aplinkosaugą, ekonominį bei socialinį vystimąsi.
- Sutartis dėl Europos Konstitucijos - numatomas įsigaliojimas, kai visos ES narės ratifikuos dokumentus ir deponuos juos Italijos Respublikos Vyriausybei.

ES aplinkosaugos teisės aktų visumą apima: maždaug 70 pagrindinių direktyvų, daugiau nei 20 reglamentų ir likusi dalis – sprendimai, rekomendacijos, nuomonės.

Europos Sąjungos teisės aktai aplinkos apsaugos srityje skirstomi į devynias dalis:

Horizontalieji teisės aktai (Bendruosius aplinkos apsaugos vadybos klausimus reglamentuoja: Poveikio aplinkai vertinimo direktyva (85/337EB); Informacijos apie aplinką prieinamumo visuomenei direktyva (90//313/EEB), keičia direktyvą (2003/4/EB); Ataskaitų apie aplinkos apsaugos direktyvų įgyvendinimą teikimo direktyva (91/692/EEB); Tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo direktyva (2001/42/EB); Visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas nustatanti direktyva (2003/35/EB).

Baigiama parengti Atsakomybės už žalą aplinkai ir Teisės kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais direktyvos.

Atskirus aplinkos apsaugos sektorius reglamentuojantys teisės aktai:

Vandens apsauga (Bendroji vandens politikos direktyva (2000/60/EB) ir ją papildantis sprendimas 2455/2001/EB; Miestų nuotekų valymo direktyva (91/271/EB); Nitratų direktyva (91/676/EB); Geriamo vandens direktyva (98/83/EEB); Maudyklų direktyva (76/160/EEB); Pavojingų medžiagų direktyva (76/464/EEB); Paviršinio vandens direktyva (75/440/EEB). Pradėti rengti Direktyvų dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir dėl tam tikrų į Bendrijos vandenis išleidžiamų pavojingų medžiagų sukeltos taršos bei potvynių direktyvų projektai.

Vandens užterštumui mažinti pagal Bendrijos aplinkos apsaugos politiką buvo suteiktas didžiausias prioritetas dar nuo Pirmojo veiksmų plano aplinkos apsaugos srityje priėmimo, todėl politika šiuo klausimu yra pakankamai išplėtota. Ši Bendrijos politika iš esmės yra padalinta į dvi dalis: pirma – tai vandens kokybės standartų nustatymas ir antra – tai išmetamų medžiagų į vandenį kontrolė.

Pirmoji minėtos politikos dalis buvo įgyvendinta priėmus direktyvas, nustatant fizinius, mikrobiologinius ir cheminius standartus, kuriuos atitiko įvairios vandenų grupės.Minėtos direktyvos palieka pačioms valstybėms narėms spręsti dėl vandenų skirstymo į grupes, kurioms taikoma konkreti direktyva, o mėginių ėmimo ir kontrolės veiklą patiki atlikti atitinkamoms valstybių narių institutitucijoms (EB Direktyva 76/160/EEB).

13 svarbiausių direktyvų, apimančių abi minėtas sferas buvo pakoreguotos ir skirtos pagerinti Komisijos informavimą tam taikant šakinius klausimynus apie tai, kaip valstybės narės įgyvendina teisės aktus aplinkos apsaugos srityje, bei ataskaitas kas treji metai dėl direktyvų vandens klausimais įgyvendinimo. Pirmosios tokios ataskaitos pradėtos teikti nuo 1996 m. rugsėjo mėnesio.

Oro kokybės apsauga (Oro vertinimo ir valdymo direktyva (96/62/EEB); trys dukterinės direktyvos (1999/30/EB, 2000/69/EB, 2003/3/EB) oro kokybės normoms, monitoringui, vertinimui ir valdymui nustatyti; Tam tikrų išmetamų į atmosferą teršalų nacionalinių limitų direktyva (2001/81/EB); dvi pagrindinės direktyvos, kurios nustato aplinkosauginius reikalavimus automobiliams (70/220/EEB, 88/77/EEB) ir viena – ne keliais judantiems mechanizmams (97/68/EEB); Direktyvos, nustatančios kuro ir degalų kokybės reikalavimus (1999/32/EB, 98/70/EEB); Prekyba šiltnamio dujomis schemos Bendrijos viduje direktyva (3003/87/EB) ir kt.

Atmosferos teršimas ilgą laiką buvo Bendrijos susirūpinimo objektas, o kai kurie iš pirmųjų Bendrijos teisės aktų aplinkos apsaugos srityje buvo skirti oro teršimui nutraukti (Pvz., EB Direktyva 70/220 „Dėl motorinių transporto priemonių aplinką teršiančių išmetamųjų dujų mažinimo“). Bendrijos politika buvo nukreipta į didelio masto aplinkos apsaugos dalykus : rūgščius lietus, ozono sluoksnio nykimą bei visuotinį atšilimą.

Atmosferos teršimo kontrolė nebuvo siekiama identifikuoti ir neutralizuoti visų teršėjų; vietoj to buvo koncentruojamasi į tuos veiksnius, kurie nulemia aukščiau minėtas didelio masto problemas. Tais tikslais priimtomis direktyvomis siekiama kontroliuoti sieros ir azoto dioksido išmetimą, švino ir asbesto koncentraciją, dujų išmetimą ir t.t. Šias priemones įgyvendinti paprastai yra labai brangu, todėl ieškiniai oro kokybės apsaugos klausimu pagal 169-ą straipsnį yra gana dažni[8] .

Atliekų valdymas (Bendroji atliekų direktyva (75/442/EEB); Atliekų sąvartynų direktyva (1999/31/EB); Pavojingų atliekų direktyva (91/689/EEB); Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva (94/62/EEB); Atliekų deginimo direktyva (2000/76/EB); Reglamentas dėl atliekų pervežimo ((EB) Nr. 259/1993). Planuojamos direktyvos dėl atliekų išvertimo ir deginimo jūroje.

Atliekos kiekybine prasme yra didžiausia aplinkosaugos problema, iškylanti Bendrijai bei valstybėms narėms, nes per metus susikaupia daugiau nei du milijardai tonų atiekų[9]. 30 mln. tonų to kiekio sudaro pramoninės cheminės atliekos[10]. Jos kelia dodžiulį pavojų aplinkai, nes dėl jų didėja toksiškumo pavojus, blogėja vandens kokybė ir kyla grėsmė žmonių sveikatai.

Svarbiausias Bendrijos dėmesio objektas pastaraisiais metais buvo „atliekų turizmas“, t.y. kai panaikinus vidines sienas, atliekas galima transportuoti visos Bendrijos teritorijoje. Tai gali nulemti dvi pagrindines problemas: pirma, dideli atliekų kiekiai yra transportuojami Bendrijos ribose su visais dėl šių pervežimų kylančiais pavojais; ir antra, kai kurios valstybės narės faktiškai gali virsti kitų valstybių atliekų sąvartynais su visais iškylančiais pavojais jų aplinkai.

Bendrijos politika dėl atliekų buvo išreikšta Komisijos pranešime dar 1989 m. Numatytos penkios veiksmų programos: atliekų prevencija, perdirbimo ir pakartotinio panaudojimo, surinkimo ir transportavimo, atsikratymo bei nukenksminimo. Bendrija siekia mažinti atliekų kiekį įdiegdama naujas technologijas, skatinti perdirbimo ir pakartotinio panaudojimo praktiką, užtikrinti, kad atliekos būtų tvarkomos kiek įmanoma arčiau jų kilmės šaltinio, sugriežtinti taisykles dėl deginimo bei žemės plotų panaudojimo atliekoms, taip pat sutvarkyti Bendrijos teritorijoje esančius atliekų sąvartynus[11] .

Teisės aktų leidyba atliekų tvarkymo tikslais buvo problematiška. Tai daugiausia nulėmė jų laikymosi užtikrinimo kaina, nes reikėjo rekonstruoti įrenginius arba keisti iki tol vyravusią praktiką.

Dabar iškilo dar viena problema – nors atliekos ir nėra grynai prekė normalia

[8]Pvz., byla C-361/88, susijusi su Direktyvos 80/779/EEC „Dėl sieros dioksidų lygių“ nevisišką įgyvendinimą per nustatytą laikotarpį.1988.

[9]ES.Regionų komitetas.Teminė atliekų prevencijos ir perdirbimo strategija 2006 m..// http://www.cor.europa.eu/document/presentation/cdr47_2006_lt.pdf; prisijungimo laikas 2006-09-15.

[10] Ten pat.

[11]Allan Tatham. Europos Sąjungos teisė.Vilnius.1999.P 333.

Bendrijoje vartojama prasme, tačiau jomis galima prekiauti. Iš to iškilo problema : ar valstybių narių nustatyti draudimai importuoti/eksportuoti atliekas nepažeidžia prekių laisvo judėjimo principo, tai yra vieningos Bendrijos rinkos?

Gamtos apsauga (Laukinių paukščių apsaugos direktyva (79/409/EEB); Natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos direktyva (92/43/EEB); Reglamentas dėl laukinių gyvūnų ir augalų rūšių apsaugos kontroliuojant prekyba jais (EB) Nr. 338/1997; Reglamentas, draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus (EB)Nr.3254/1991). Ši sfera Bendrijos aplinkos apsaugos politikos kontekste sulaukė daugiausia visuomenės Nr. 338/1997; Reglamentas, draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus (EB)Nr.3254/1991). Ši sfera Bendrijos aplinkos apsaugos politikos kontekste sulaukė daugiausia visuomenės dėmesio ir tai savo ruožtu nulėmė tokius Bendrijos veiksmus, kaip ruonių jauniklių odų importo uždraudimą[12] bei apdirbto ir neapdirbto Afrikos dramblio kaulo importo uždraudimą[13].

Svarbiausios daugelio direktyvų reguliuojamos aplinkos apsaugos politikos sritys yra: floros ir faunos gyvenamosios aplinkos apsauga, didelio masto aplinkos apsaugos programų skatinimas bei žvejybos išteklių išsaugojimas.

Svarbios Komisijos iniciatyvos į laukinės gamtos apsaugą rodo jos siekiai užtikrinti direktyvoje „Dėl laukinių paukščių apsaugos“[14] numatytų tikslų įgyvendinimą. Ši direktyva, kuria siekiama subalansuoti eksplotavimą ir išsaugojimą, valstybės narėms nustato konkrečias pareigas palaikyti laukinių paukščių populiacijas, išsaugoti ar atkurti direktyvoje išvardintų paukščių gyvenamosios aplinkos įvairovę ir tinkamumą, sureguliuoti paukščių transportavimą ir laikymą, taip pat reguliuoti laukinių paukščių medžioklę, gaudymus spąstais ir užmušinėjimą. Nors buvo akivaizdu, kad kai kurioms valstybėms narėms yra sunku pakeisti nusistovėjusias tradicijas, Komisija nevengė inicijuoti procesų prieš valstybes nares dėl jų įsipareigojimų nevykdymo. Ieškinys buvo pateiktas Didžiąjai Britanijai[15].

Pramonės taršos kontrolę ir rizikos valdymas (Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyva (96/61/EEB); Stambių, su pavojingomis medžiagomis susijusių

[12]EB Direktyva 83/129.1983//http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_i59; prisijungimo laikas 2006-10-01.
[13]EB Reglamentas 2496/89.1989.// http://www.ncte.ie/environ/nature.htm ; prisijungimo laikas 2006-10-01.
[14] EB Direkta 79/409.1979.// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279628&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas 2006-10-01.

avarijų pavojaus kontrolės direktyva (2003/105/EB); Didelių kurą deginančių įrenginių išmetamų į atmosferą II direktyva dėl didesnių apimčių pavojingų medžiagų laikymo, realizuojant Programos tam tikrų teršalų limitų nustatymo direktyva (2001/80/EB)). Saveso tikslus ir politiką. Šios direktyvos įgyvendinimą paskatino 1976 m. Italijos miesto tragedija[16].

Praėjusio amžiaus 7-ajame dešimtmetyje įvykusios didelės avarijos, turėjusios skaudžių pasekmių, Europos pramonėje išryškėję itin neigiamas kai kurių cheminių medžiagų (DDT, absesto ir kt.) poveikis aplinkai ir sveikatai atkreipė dėmesį į tinkamo cheminių medžiagų tvarkymo ir kontrolės poreikį.Chemikalų kontrolės tikslas – sumažinti riziką žmonėms ir gamtinei aplinkia, bet kartu naudotis visuomenei teikiama chemikalų nauda.Chemikalų uždaviniai buvo išdėstyti dar Amsterdamo sutartyje (95 str., 138 str., 175.)[17].

Cheminės medžiagos (Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimo, pakavimo ir ženklinimo direktyva (67/548/EEB ir 35 jos pakeitimai); Tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų realizavimo ir naudojimo apribojimo direktyva (76/769/EEB); Reglamentas, nustatantis tam tikrų pavojingų cheminių medžiagų eksportą ir importą (EB) (Nr.304/2003); Reglamentas dėl ozono sluoksnio ardančių medžiagų rizikos vertinimo ir kontrolės (EB) Nr.2037/2000 ir kt.) **ir genetiškai modifikuotus organizmus** (toliau - GMO) - (Riboto GMO naudojimo direktyva (98/81/EB); GMO apgalvoto išleidimo į aplinką direktyva (2001/18/EB); Reglamentas dėl GMO identifikavimo kodo sukūrimo (EB) Nr.65/2004; Reglamentas dėl GMO gabenimo per sieną (EB)Nr.1964/2003).

Pagrindiniai cheminio teršimo kontrolės būdai buvo: kontroliuoti pavojingų produktų gamybą, prekybą, importą ir transportavimą. Tam tikru mastu buvo pradėta reguliuoti septintojo dešimtmečio pabaigoje, kai į grynai aplinkosauginio pobūdžio dalykus buvo nelabai kreipiama dėmesio, ir dabar jie išlieka reguliuojami per prekybą.EB Reglamentas 2455/92 reguliuoja sukūrimą bendros pranešimų sistemos, skirtos tam tikrų pavojingų cheminių medžiagų eksportui bei importui. Šio Reglamento I-ajame priede

---

[15] Byla C-334/89, kai Italija leido medžioti paukščius jų poravimosi metu bei įvairiomis jų dauginimosi stadijose.1989.

[16] Saveso II direktyva// http://www.ibrae.ac.ru/english/iso14000/RAM/risk_sep2005.pdf//, prisijungimo laikas 2006-10-30;

[17] EB.Amsterdamo sutartis.//http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29686, prisijungimo laikas 2006-10-11.

išvardyti 24 chemikalai, kurie Bendrijos teritorijoje yra uždrausti arba kurių naudojimas yra griežtai ribotas.

Triukšmas (Valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių leistiną motorinių transporto priemonių garso lygį ir dujų išmetimo sistemas direktyva (70/157/EEB); Aplinkos triukšmo įvertinimo ir valdymo direktyva (2002/49/EB); Valstybių narių įstatymų, susijusių su lauko sąlygomis naudojamos įrangos į aplinką skleidžiamų triukšmu, derinimo direktyva (2000/14/EB); Buitinių prietaisų keliamo triukšmo riukšmo direktyva (86/594/EEB)).

Branduolinė ir radiacinė sauga (Pagrindinius įsipareigojimus ir bendruosius principus branduolinių įrenginių saugos srityje nustatanti direktyva 2003/021)[18].

Pastaruoju metu Europos energetinė sistema susiduria su rimtomis problemomis, todėl būtinos naujos priemonės, padedančios spręsti saugios energetikos, klimato kaitos ir darnaus vystymosi klausimus tuo pačiu metu užtikrinant, tolimesnį ekonomikos augimą.

Europos atominės energetikos bendrijos (EURATOM) 7-oji Bendroji programa – tai Europos Sąjungos veiksmų, susijusių su branduolinės energetikos mokslinių tyrimų skatinimu ir finansavimu, programa. EURATOM 7-oji bendroji programa prasidės 2007 m. sausio 1 d. ir tęsis penkerius metus (2007 m. – 2011 m.).

Bendrosios mokslinių tyrimų ir mokymų branduolinės energetikos srityje programos dėka įgyvendinamos inovacijos, plėtra ir mokslo populiarinimas formuojant aplinkos apsaugos politiką.

Europos Komisijos aplinkosaugos generalinis direktoratas yra pagrindinė ES institucija, formuojanti aplinkos apsaugos politiką. Šios institucijos pagrindinės užduotys yra teisės aktų projektų inicijavimas aplinkos apsaugos srityje, ES teisės aktų įgyvendinimo ES valstybėse narėse priežiūra, pažeidimų prevencija, skundų aplinkosaugos srityje nagrinėjimas bei pažeidimų procedūrų inicijavimas. Jos misija – išlaikyti ir gerinti gyvenimo kokybę užtikrinant aukštą gamtos išteklių apsaugos lygį: skatinti efektyvų išteklių naudojimą gamtoje, integruoti aplinkos apsaugos aspektus į kitas ES politikos sritis, skatinti ūkio plėtrą ES atsižvelgiant į dabartines ir ateities ekonomines, socialines ir aplinkosaugines reikmes, akcentuoti klimato kaitos svarbą ir

Biologinės įvairovės išsaugojimą tarptautiniu mastu.

---

[18] Barnduolinių įrenginių saugos direktyva, 2003 //http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LeUriSe/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:296:0030:02:LT:HTML; prisijungimao laikas 2006-10-10.

1.3.ES aplinkos apsaugos problemų sprendimo būdai

Europos Sąjungos aplinkos apsaugos problemos sprendžiamos prioritetinėse veiksmų programų veiklos srityse. Iškeltos probleminės sritys:

1) klimato kaita;
2) gamtos ir biologinės įvairovės nykimas;
3) gamtos išteklių neatsinaujinantys šaltiniai;
4) didėjanti oro tarša;
5) atliekų kiekio didėjimas ir jų perdirbimo galimybės.

Klimato kaita yra didžiausias šio ir ateinančių dešimtmečių iššūkis. ES ilgalaikis tikslas - neleisti pasaulio temperatūrai pakilti daugiau nei dviem laipsniais, palyginti su priešindustrinės eros lygiu. Tai reiškia, kad iki 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas pasaulyje reikia sumažinti mažiausiai 15 % ir tikriausiai daug daugiau, palyginti su 1990 m. Ypatinga problema yra anglies dioksidas (CO_2), kurį mes išmetame degindami iškastinį kurą, kaip antai anglį, naftą ir dujas. Kova su klimato kaita yra didžiulis iššūkis, bet tai labai svarbu mūsų planetos ateičiai. Tai taip pat padės pagerinti oro kokybę ir duos ekonominės naudos, nes padarys ES mažiau priklausomą nuo naftos ir dujų importo bei ne tokią pažeidžiamą kylant iškastinio kuro kainoms.

Gamtos ir biologinės įvairovės apsauga yra svarbi ne tik dėl malonumo, kurį gali teikti mūsų natūrali aplinka, bet visų pirma dėl to, kad mūsų maisto tiekimui kelia pavojų dykumų plitimas ir augalų bei gyvūnų rūšių ir genetinės įvairovės nykimas. Dėl šio praradimo taip pat eikvojami gamtos ištekliai, kuriuos mes naudojame daugelyje - nuo statybos iki vaistų - pramonės šakų. Rūpinimasis Europos kraštovaizdžiu ir augalija bei gyvūnija nėra tik mūsų rekreacinės aplinkos apsaugos klausimas. Mūsų gyvenamoji aplinka padeda sumažinti klimato kaitą (nes miškai gali sugerti anglies dvideginį), užkerta kelią erozijai (potvynių priežastis) ir teikia gamtos išteklių pramonei ir energijos gamybai.

Pagrindinis tikslas - užtikrinti, kad tarša nekeltų pavojaus visuomenės sveikatai. Tai yra ir ekonomiškai pagrįsta. Aplinkos veiksnių sukeliamos ligos brangiai kainuoja sveikatos priežiūros, vaistų, laikinojo nedarbingumo atostogų, mažesnio našumo, invalidumo ir paankstinto išėjimo į pensiją požiūriu. Šios išlaidos dažnai viršija

prevencijos išlaidas. Europos Sąjunga ilgai dirbo, siekdama apsaugoti sveikatą darbo vietoje ir užkirsti kelią mūsų oro, vandens ir maisto grandinės taršai iš įvairių šaltinių, kaip antai benzino sudėtyje esančio švino ir baterijose esančių cheminių medžiagų. Nepaisant to, sergamumas aplinkos veiksnių sukeliamomis ligomis didėja.

Intensyvus komunalinių atliekų didėjimas ES tėra tik matoma aplinkai žalą darančio būdo, kuriuo mes naudojame gamtos išteklius, dalis. Šių išteklių kasyba arba gavyba taip pat gali užteršti dirvožemį, vandenį ir atmosferą. Sprendimas būtų žvelgti į produkto būvio ciklą laikantis visą jo būvį apimančio požiūrio. Randant būdų gaminti produktus naudojant mažiau žaliavų ir daugiau perdirbamų arba atsinaujinančiųjų išteklių, susidarytų mažiau atliekų produkto būvio ciklo metu ir jo naudingo tarnavimo laikotarpio pabaigoje. Iš anksto atsižvelgiant į produkto energetinį efektyvumą taip pat sutaupoma energijos produkto naudojimo metu.

Kiekvienais metais Europos Sąjungoje susidaro apytikriai 3,5 tonos kietųjų atliekų kiekvienam piliečiui[19]. Didžioji jų dalis arba išmetama į sąvartynus, arba sudeginama deginimo įrenginiuose. Bet abu būdai daro žalą aplinkai. Atliekų šalinimas sąvartynuose ne tik užima vis daugiau naudingo žemės ploto, bet ir gali lemti oro, vandens ir dirvožemio taršą bei į atmosferą išmesti šiltnamio efektą sukeliančių dujų.

ES aplinkos apsaugos problemos ir jų sprendimo būdai pateikiami **1.1. lentelėje.**

Klimato kaita, biologinė įvairovė, aplinkos būklė ir atliekos yra pasaulinės problemos. Kaip didžiausias pasaulio prekybos subjektas, antroji pagal dydį ekonomika pasaulyje ir reikšmingas politinis blokas, ES turi tarptautinių įsipareigojimų. Ir pačiai ES naudinga spręsti visuotines aplinkos problemas. Jūrų buveinių nykimas kitur pasaulyje veikia maisto tiekimą mums. Nafta gali išsilieti ES vandenyse iš ne ES registruotų tanklaivių. 10-50 km virš Žemės esantis ozono sluoksnis apsaugo mus nuo žalingos saulės ultravioletinės spinduliuotės, todėl jo mažėjimas veikia mus visus. Todėl ES aktyviai dalyvauja derantis dėl tarptautinių aplinkos apsaugos susitarimų, pvz., Kioto protokolas dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų ir Monrealio Protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų. Daugelis kitų taip pat nepaprastai svarbūs gerinant aplinkos būklę. Tarp daugelio sričių, kurioms jie taikomi, yra oro tarša, biologinė įvairovė, prekyba nykstančiomis rūšimis, pavojingomis cheminėmis

[19] Aplinkos apsaugos agentūra.Darnaus vystimosi rodikliai// Sustainable development indicators.2005.P.24.

1.1. lentelė ES aplinkos apsaugos problemos ir jų sprendimo būdai

ES APLINKOS APSAUGOS PROBLEMOS:	ES APLINKOS APSAUGOS PROBLEMŲ SPRENDIMO BŪDAI:
KLIMATO KAITA	• Daugiau naudojamos mažiau anglies naudojančias technologijas, vykdant pramonės, transporto ir energetikos politiką. ES veiksmingiau naudojamas iškastinis kuras ir pakeičiamas jį atsinaujinančiais energijos šaltiniais, kaip antai vėjo ir saulės energija. • ES ženklinimo taisyklės padeda vartotojams atpažinti, kad jie perka energiją taupantį buitinį prietaisą. Energijos vartojimo efektyvumo standartai sumažina šildymo ir vėsinimo poreikius pastatuose, kuriuose šiuo metu suvartojama 40 % ES energijos. • Tikslas, dėl kurio susitarė ES, − tai, kad iki 2010 m. 21 % elektros bus gaminama iš atsinaujinančių energijos šaltinių, kaip antai biomasės, vėjo ir saulės energijos. Visos ES valstybės siekia šio tikslo. Jos taip pat įsipareigojo iki šio dešimtmečio pabaigos iki 5,75 % padidinti biokuro kiekį transporte naudojamo kuro mišinyje. • Perėjimas prie švaresnių energijos ir kuro šaltinių (Kioto protokolas). Siekdamos šio tikslo, ES valstybės parengė pirmąją pasaulyje tarptautinę prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų kvotomis sistemą. Išmetantieji mažiau gali parduoti savo perteklinius leidimus įmonėms, kurioms taip gerai nesiseka laikytis kvotų ir kurioms reikia padengti jų perviršį. Ji taip pat skatins klimatą tausojančių technologijų naudojimą ir suteiks ES konkurencinį pranašumą augant tokių technologijų pasaulinei paklausai. • Esama planų gaminti elektrą naudojant naujas technologijas, paremtas iš atsinaujinančių energijos šaltinių gaunamu vandeniliu. Europos Komisija įsteigė Europos vandenilio ir kuro elementų technologijos platformą visam ES darbui šioje srityje koordinuoti.
GAMTOS IR BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS NYKIMAS	• Pagrindinės ES priemonės yra Biologinės įvairovės strategija kartu su dviem privalomais teisės aktais − Buveinių direktyva ir Laukinių paukščių direktyva – bei jas pagrindžiantis finansavimas. • ES bendra žemės ūkio politika buvo reformuota taip, kad būtų atlyginta ūkininkams už mūsų natūralios aplinkos gerinimą. • ES finansuoja naują transporto infrastruktūrą, tiesiant kelius ir geležinkelių ruožus turi būti atsižvelgta į poveikį aplinkai, todėl jie turi būti nustatomi taip, kad būtų apsaugota biologinė įvairovė. • Sudarytų saugomų teritorijų „Natura 2000“ tinklas, specialiai saugomoms teritorijoms nykstančioms ir migruojančioms rūšims. • Vienas iš ES finansuojamų su biologine įvairove susijusių projektų už ES ribų yra šlapžemių trijose Vidužemio jūros pietinės pakrantės valstybėse išsaugojimo projektas. Skirta daugiau nei 600 000 eurų ES paramos 2004−2006 m., šiuo projektu padėta apsaugoti šlapžemes Regajoje Alžyre, Merdža Zergoje Maroke ir Sebkhat al Kelbijoje, Tunise.
APLINKOS IR SVEIKATOS BEI GYVENIMO KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS	• ES sukūrė sistemą REACH, reiškiančią „cheminių medžiagų registraciją, įvertinimą ir autorizaciją“. Pagal šią sistemą iš cheminių medžiagų gamintojų ir importuotojų bus reikalaujama užregistruoti apytikriai 30 000 plačiai naudojamų medžiagų, pateikiant informaciją apie jų savybes, poveikį ir naudojimą bei saugius jų tvarkymo būdus.
GAMTOS IŠTEKLIŲ NAUDOJIMAS IR ATLIEKŲ KIEKIO PROBLEMOS	• Alternatyvos sąvartynams - atliekų prevencija, veiksmingesnis perdirbimas, kokybiškas kompostavimas ir deginimas (laikantis ES teisės, deginant turi būti naudojamos geriausios technologijos. Taip užtikrinama, kad kenksmingų teršalų, pavyzdžiui, dioksinų, emisijos būtų labai sumažintos ir kad deginant taip pat būtų gaunama energija elektrai gaminti ir šildymui). • ES skatina bet kokių galutiniam šalinimui skirtų atliekų suspaudimo technologijas.

Šaltinis: EK. Europos aplinka: būklė ir perspektyvos.2005.P.4

medžiagomis ir genetiškai modifikuotais organizmais (GMO), atliekų vežimas, dykumų plitimas, nelaimės, vandentakių valdymas ir visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką[20].

ES taip pat įsipareigojo atsižvelgti į aplinkos klausimus savo susitarimuose su kitomis šalimis. Tai ne tik projektų finansavimo klausimas, bet ir pagalba šioms šalims įgyjant vadovavimo sugebėjimų tvariai aplinkos politikai vykdyti ilguoju laikotarpiu. Į Kotonu susitarimą, reguliuojantį ES santykius su beveik 80 besivystančių Afrikos, Karibų baseino ir Ramiojo vandenyno šalių (AKR šalys), įtrauktas specialus skyrius dėl aplinkos apsaugos ir tvaraus gamtos išteklių naudojimo ir valdymo. Jame nustatyti prioritetai, kaip direktyva, kaip antai: atogrąžų miškai, vanduo, žuvininkystė, biologinė įvairovė, trapios ekosistemos (pvz., koralų rifai), atsinaujinantys energijos šaltiniai, tvari kaimo ir miesto plėtra, dykumėjimas, sausra, miškų naikinimas, tvarus turizmas ir pavojingų atliekų vežimas bei šalinimas.

ES yra taip pat tvirtai įsipareigojusi įgyvendinti tvaraus vystymosi įsipareigojimus, priimtus 2002 m. Johanesburge surengtame Pasaulio viršūnių susitikime darnaus vystymosi klausimais. Tikslas - sujungti skurdo mažinimą su tvariais gamybos ir vartojimo modeliais bei apsaugoti gamtos išteklius, kurie bus ypač svarbūs ateities kartų ekonominiam ir socialiniam vystymuisi.

ES aplinkos politika nėra statiška. Ji nuolat atnaujinama atsižvelgiant į naujas grėsmes ir naujas technologijas. Joje atsižvelgiama į naujas idėjas apie geriausią politiką arba priemonę sprendžiant aplinkos klausimus. Politika nekuriama tuštumoje, ja reaguojama į suinteresuotųjų šalių, visų pirma į ES piliečių, turinčių teisę reikalauti aukštos gyvenimo kokybės sau ir savo vaikams, požiūrius.

ES aplinkos apsaugos problemos ir jų sprendimo būdai pateikiami 1.1 lentelėje.

1.4. Europos Sąjungos gyventojų aplinkos apsaugos problemų įvardijimas

Europiečiams sveika aplinka yra ne mažiau svarbi jų gyvenimo kokybei nei ekonomikos būklė ir socialiniai veiksniai – toks ES gyventojų požiūris išryškėjo Eurobarometro apklausoje. Apklausa buvo atliekama nuo 2004 m. spalio 27 d. iki

[20] Europos Komisija, Ryšių generalinis direktoratas, Rankraštis, 2005.P16.

lapkričio 29 d., kiekvienoje valstybėje narėje apklausiant maždaug po tūkstantį piliečių.Didžiausią nerimą ES piliečiams kelia šios aplinkosaugos problemos: užterštas vanduo, žmogaus veiklos sukeltos stichinės nelaimės, klimato kaita, oro tarša ir chemikalai.

Didelė ES piliečių dauguma (88 % respondentų) mano, kad valdžia turėtų atsižvelgti į aplinkosaugos problemas, formuodama politiką kitose srityse, pavyzdžiui, ūkio ir užimtumo. Ši nuomonė garsiausiai reiškiama naujosiose valstybėse narėse. Paprašyti surikiuoti pagal svarbą ūkinių, socialinių ir aplinkos veiksnių įtaką savo gyvenimo kokybei 72 % piliečių teigė, jog aplinkosaugos veiksniai tą kokybę įtakoja „labai“ ir „gana nemažai“. Apie ūkio veiksnius taip kalbėjo 78 % respondentų, o socialiniai veiksniai pagal svarbą buvo prilyginti aplinkosaugos veiksniams (72 % respondentų).

ES piliečiai mano, kad sprendimus dėl aplinkosaugos geriausia priimti Europos Sąjungos (33 % /30 %)[21] ir nacionalinių vyriausybių (tie patys 33 %) lygmenyje.

Išryškėjo penki prioritetai **(lentelė 1.2)** : vandens tarša (47 %), žmogaus veiklos sukeltos stichinės nelaimės, pavyzdžiui, naftos išsiliejimas ir pramoninės avarijos (46 %), klimato kaita ir oro tarša (po 45 %) bei chemikalai (35 %). Tačiau tarp 15 senųjų ir 10 naujųjų ES valstybių narių buvo pastebėti reikšmingi skirtumai. Pavyzdžiui, klimato kaita yra didžiausia problema 15-oje ES senbuvių, o 10 naujokių valstybių narių gyventojai šiai problemai skyrė tik 7 vietą.

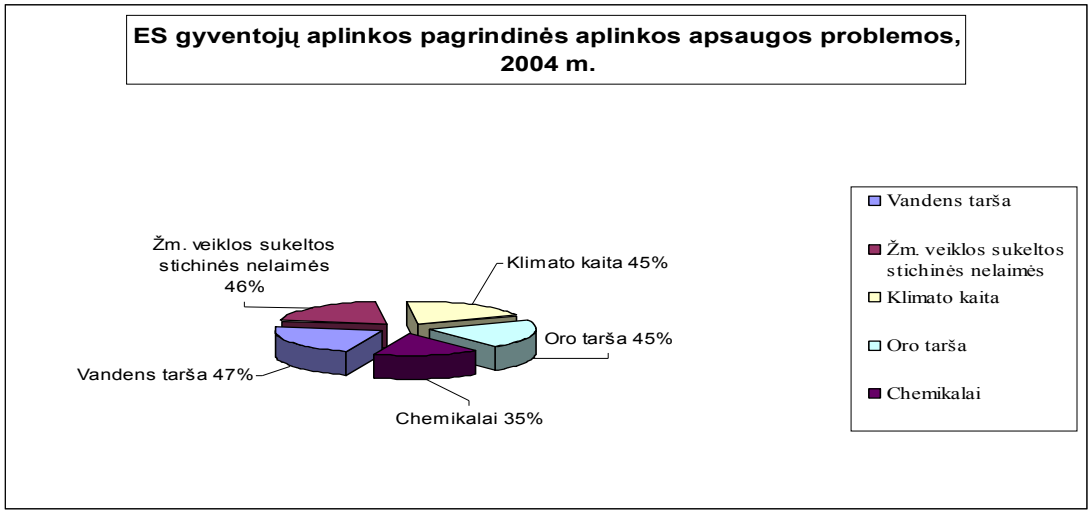
Paklausti, ar gauna pakankamai informacijos apie aplinkos problemas, 54 % respondentų pareiškė manantys, kad jie pakankamai gerai informuojami, tuo tarpu 44 % skundėsi informacijos trūkumu. Respondentams atrodė, jog jiems labiausiai trūksta informacijos apie chemikalų (41 %) ir genetiškai modifikuotų organizmų (40 %) poveikį sveikatai.

Paprašyti įvertinti informacijos apie aplinkosaugą šaltinių patikimumą piliečiai sakė labiausiai pasitikį aplinkosaugos organizacijomis (42 % / 48 %)[21], mokslininkais (32 % /35 %)[21] ir televizija (27 % / 18 %)[21] **(1.3. lentelė).** Palyginti su paskutine 2002 m. apklausa, pastebimai išaugo pasitikėjimas žiniasklaida.

---

[21] ES piliečių dalyvavusių apklausoje procentinis įvertinimas 2004 m./2002 m.// //http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/513&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=en; prisijungimo laikas 2005-12-20.

1.2. lentelė. Europos Sąjungos gyventojų įvardintos aplinkos apsaugos problemos, 2004 m.

Šaltinis: EK Eurobarometras – 64 prisijungimo laikas 2006-10-15. //http://www.google.lt/search?hl=lt&q=Eurobarometras-64&meta=lr%3Dlang_lt.

Paprašyti įvertinti informacijos apie aplinkosaugą šaltinių patikimumą piliečiai sakė labiausiai pasitikį aplinkosaugos organizacijomis (42 % / 48 %)[21], mokslininkais (32 % /35 %)[21] ir televizija (27 % / 18 %)[21] **(1.3. lentelė).** Palyginti su paskutine 2002 m. apklausa, pastebimai išaugo pasitikėjimas žiniasklaida.

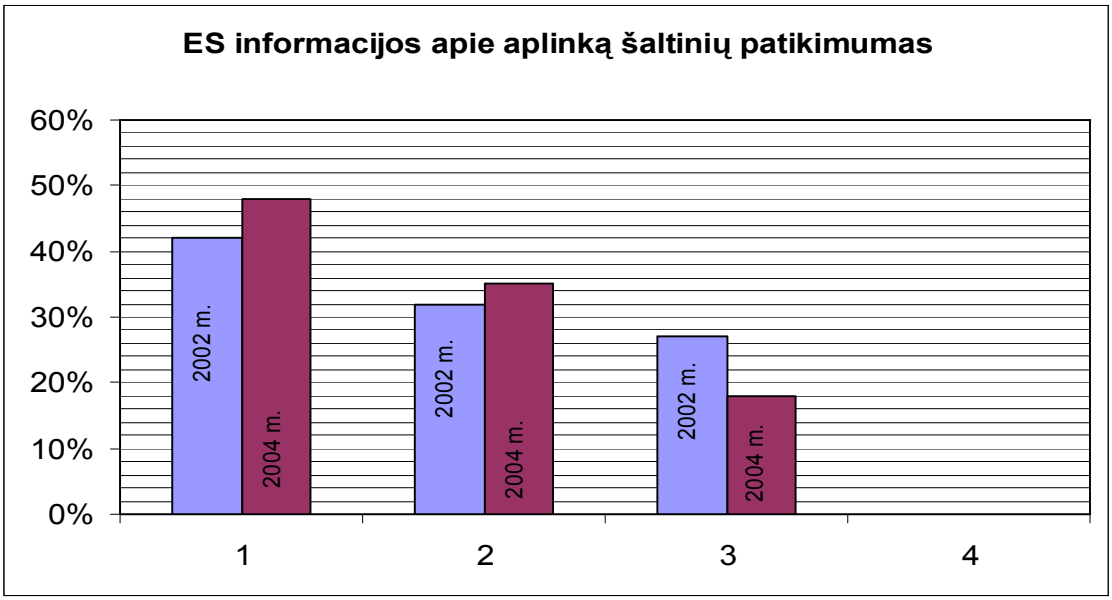
*Apklausus aplinkos apsaugos ekspertus **(4 priedas)** buvo minimos šios ES aplinkos problemos: rūgštūs lietūs, biologinė įvairovė, klimato kaita bei šiltnamio efektą sukelenčios dujos, dykumėjimas, pavojingos atliekos, naftos nuotekos, patvarūs organiniai teršalai, didžiausių upių ir ežerų apsauga ir atogražų miškai.*

"Svarbiausiu ES aplinkos apsaugos problemų politikos sprendiniu yra aplinkos apsaugos valdymo, kaip vieno iš svarbiausių prioritetų, pripažinimas ir subalansuotosios plėtros integravimas į kitas strategijas " – teigė aplinkos ministerijos, Europos Sąjungos reikalų koordinavimo skyriaus, vyriausioji specialistė, Lina Čiaplikaitė.

ES vis labiau atsisakoma kontroliuoti konkrečių medžiagų ar gaminių naudojimą ir skatinama naudoti saugias alternatyvas, teigė Aplinkos misisterios atstovas M.Bilkis.

„Bendrasis tikslas yra užtikrinti kaip galima vienodesnį aplinkos apsaugos lygį visoje ES, įgyvendinant esamus aplinkos teisės aktus, atsižvelgiant į poveikį

1.3. lentelė. ES informacijos apie aplinką šaltinių patikimumas (2002/2004 m.)

1- aplinkos apsaugos organizacijos; 2- mokslininkai; 3- Televizija.

Šaltinis: ten pat.

aplinkai, sprendžiant su aplinka susijusias problemas glaudžiai bendradarbiaujant su vartotojais ir piliečių ekologinis švietimas“ – aplinkos apsaugos problemų sprendimų kelią nurodė Aplinkos apsaugos agentūros, Poveikio aplinkai vertinti vyresnysis specialistas G.Sabas.

2. APLINKOS APSAUGOS VALDYMO IR POLITIKOS VYSTIMASIS LIETUVOJE

Gamtos apsauga Lietuvoje turi gilias šaknis. Dar 1368 m. pasirašytoje Salyno sutartyje minimos saugomos šventos girios prie Nevėžio. Jose buvo draudžiama kirsti medžius, medžioti, daryti takus ir kitaip jas niokoti. Nuo 1420 m. metų mūsų krašte uždraudžiama kirstu senus ąžuolus, imami steigti privatūs žvėrynai stumbrams, lokiams, briedžiams saugoti (1384 m. toks įkurtas Trakuose, 1550 m.- Vilniuje).

1957 m. buvo įsteigtas pirmas šalyje Gamtos apsaugos komitetas prie Lietuvos Ministrų Tarybos, 1959 m. priimtas Lietuvos gamtos apsaugos įstatymas. Po to buvo priimta eilė gamtai saugoti dokumentų – žemės (1970 m.), vandenų (1972 m.), gelmių

(1976 m.), miškų (1977 m.), apsaugos kodeksai, atmosferos oro ir gyvūnijos apsaugos įstatymai (1981 m.)[22].

1990 m. kovo mėn. 11 d. paskelbus Lietuvos Nepriklausomybę, gamtos apsaugos politiką ėmė vykdyti Lietuvos aplinkos apsaugos departamentas prie Atkuriamojo Seimo. Šio departamento uždaviniai, funkcijos, kompetencija, struktūra ir valdymas buvo patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos departamento įstatymu, įkurtos naujos ministerijos (žemės, miškų ūkio ir kt.).

1994 m. gegužės 31 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtu įstatymu "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo įgyvendinimo" Nr. I - 486 buvo įsteigta Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija. Aplinkos apsaugos agentūros buvo reorganizuotos į aštuonis regionų departamentus (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Marijampolės, Alytaus, Utenos). Miestuose ir rajonuose įkuriamos rajonų aplinkos apsaugos agentūros.

Aplinkos apsaugos ministerijai pradėjus veikti kaip Vyriausybės institucijai, netruko Europos šalių patirtį ir siekiant priimti labiau išdiskutuotus bei subalansuotus aplinkosaugos sprendimus, baigiantis 1997 m. buvo subrandintas ir 1998 m. pradžioje įgyvendintas sprendimas Aplinkos apsaugos ministerijai perduoti dalį panaikinamos Statybos ir urbanistikos ministerijos funkcijų. Po šios reorganizacijos Aplinkos apsaugos ministerijos funkcijos papildytos teritorijų planavimo, būsto ir techninio normavimo priemonių rengimo blokais, o Aplinkos apsaugos ministerija tapo Aplinkos ministerija, užsiimančia ne vien aplinkosaugos politika, bet ir ūkio plėtros interesų derinimu.

Lietuva, tapusi pilnaverte ES nare (2004 m. gegužės 1 d.), įsipareigojo saugoti aplinką ir gerinti aplinkos kokybę. Tai apėmė: aplinkos apsaugos teisės aktų derinimą, sektorinį planavimą (vandens kokybės derinimą, atliekų tvarkymą ir kt.), direktyvų įgyvendinimą, finansavimo ir investicijų paskirstymą.

Lietuvoje siekiami išugdyti trys aplinkosaugos politikos lygmenys: nacionalinis, priklausantis Seimo ir Aplinkos ministerijos kompetencijai, regioninis – apskričių administracijos kompetencijai, ir lokalinis – savivaldybių kompetencijai[23].

Aplinkos kokybės būklė Lietuvoje nuolat kinta. Šiems pasikeitimams turi įtakos

[22] V.Januškis.Gamta ir mes. –Vilnius:Mokslas, 1990 .P.9.
[23]I.Šidlauskienė.Europos Sąjunga iš arčiau: Dėstytojų rengimo programos dalyvių straipsnių rinktinė/Suomijos viešojo administravimo institutas (HAUS), Vilnius, 2000.P.19.

bendros gamybos apimtys, naudojamų žaliavų ir kuro charakteristikų pokyčiai, pramonės ir žemės ūkio restruktūrizacija bei kiti faktoriai, į kurių veikimo pasekmes negalima neatsižvelgti formuojant aplinkos apsaugos politiką. Nors aplinkos būklė lyginant su ankstesnių metų rezultatais pagerėjo, negalima galvoti, jog aplinkos apsaugos valdymo ir kontrolės srityje jau viskas padaryta, būtina ir toliau analizuoti padėtį įgyvendinant valstybės aplinkos apsaugos politiką.

2.1. Aplinkos apsaugos valdymas Lietuvoje

Aplinkos apsaugos valdymas – tai valstybės ir vietos savivaldos institucijų bei taikomų poveikio priemonių, siekiant visuomenės ekologinio saugumo bei ekologinės gerovės, sistema. Taip pat šį ekologinės teisės institutą galime apibūdinti ir kitais žodžiais - tai normos, kurios reguliuoja valstybės institucijų veiklą organizuojant ekologinius santykius, kad būtų užtikrinta aplinkos apsauga ir racionalus gamtos išteklių naudojimas. įgyvendinant valstybės aplinkos apsaugos politiką

Teisiškai aplinkos apsaugos valdymas apima tokias sritis:

1) aplinkos apsaugos strategijos ruošimą;
2) programų ruošimą ir įgyvendinimą;
3) poįstatyminių aktų leidimą;
4) gamtos išteklių apskaitą;
5) gamtos išteklių naudojimo planavimą;
6) gamtos išteklių kadastro rengimą;
7) valstybinių gamtos išteklių suteikimą naudotis;
8) aplinkos monitoringo vedimą;
9) aplinkos apsaugos kontrolę ir kt.

Aplinkos apsaugos valdymas apima labai plačią visuomeninių santykių sritį ir liečia ne tik betarpiškai aplinkos apsaugos, gamtos išteklių naudojimą, bet ir mokslo, švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos santykius, taip pat santykius, susijusius su teritoriniu planavimu, miestų statyba, rekreacija ir t.t.

Aplinkos apsaugos valdymo tikslas - palaikyti tokį visuomenės ir aplinkos sąveikos lygį, kuris : sudarytų sąlygas išsaugoti aplinką kaip būtiną natūralią visuomenės

egzistavimo sąlygą, užtikrinnčią tolesnį socialinį ir ekonominį visuomenės vystymąsi bei sudarytų sąlygas realizuoti žmogaus teises gyventi švarioje ir sveikoje aplinkoje.O visa tai ir sudaro ekologinio visuomenės saugumo turinį.

Aplinkos apsaugos valdymo uždaviniai :

1) suformuluoti teisės normų sistemą, kuri atitiktų pasikeitusias sąlygas, palaipsniui sustabdant aplinkos kokybės blogėjimą;
2) pertvarkyti valstybinį valdymą, plačiau diegti ekonomines gamtos apsaugos priemones. Užtikrinti ir skatinti ekologiškai racionalų (t.y. aplinkai nežalingą) aplinkos ir jos išteklių naudojimą;
3) užtikrinti gamtos apsaugos išteklių atkūrimą ir gausinimą;
4) apsaugoti aplinką nuo bet kokio užteršimo;
5) stiprinti taupaus gamtos išteklių naudojimo ir aplinkos apsaugos reikalavimų laikymosi kontrolę ir kiti uždaviniai.

Aplinkos apsaugos valdymo turinį sudaro aplinkos apsaugos valdymo funkcijų (aplinkos apsaugos institucijų poveikio visuomenės ir aplinkos sąveikai krypčių) visuma. Kadangi, valdymo funkcijos sudaro viso aplinkos apsaugos valdymo objektyvųjį turinį, todėl ir aplinkos apsaugos subjektai pirmiausiai priklauso nuo pagrindinių aplinkos apsaugos valdymo funkcijų išsiaiškinimo ir jų teisinio įtvirtinimo konkrečių institucijų kompetencijoje.

Ekologinių santykių reguliavimas, aplinkos apsaugos planavimas, aplinkos apsaugos priemonių koordinavimas, gamtos išteklių kadastrų tvarkymas, aplinkos monitoringas, aplinkos apsaugos kontrolė – tai yra pagrindinės aplinkos apsaugos valdymo funkcijos, kurių pagrindu yra organizuojama visa aplinkos apsaugos veikla[24].

Pagrindinės valstybinės organizacijos, kurios yra atsakingos už aplinkosaugą Lietuvoje yra šios: Aplinkos ministerija; Aplinkos apsaugos agentūra; Seimo aplinkos apsaugos komitetas.

Aplinkos ministerija yra Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios institucija, vykdanti įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestų aplinkos apsaugos, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos, gamtos ir rekreacinių išteklių naudojimo, geologijos, miškų ūkio, teritorijų planavimo, urbanistikos ir architektūros, statybos, būsto ir

[24] A. Marcijonas ir B. Sudavičius „Ekologinė teisė“//Eugrimas, Vilnius 1996. P.56.

komunalinio ūkio, poveikio aplinkai vertinimo, valstybės administracinių ir kitų negyvenamųjų patalpų bei pastatų naudojimo, standartizacijos ir metrologijos sričių valstybės valdymo funkcijas ir įgyvendina šiose srityse valstybės politiką[25].

Aplinkos ministerijos ir jai pavaldžių institucijų uždaviniai, įvertinus aplinkos stebėjimų duomenis, atsižvelgus į mokslo institucijų išvadas bei visuomenės nuomonę ir vadovaujantis turimais strateginiais dokumentais bei rengiant teisinę bazę, yra:

- įgyvendinti subalansuotos plėtros principą;
- sudaryti racionalaus gamtos išteklių naudojimo, apsaugos ir atkūrimo prielaidas;
- užtikrinti visuomenės informavimą apie aplinkos būklę bei jos prognozes;
- sudaryti sąlygas statybų verslui plėsti bei gyventojams būstu aprūpinti;
- užtikrinti tinkamą aplinkos kokybę, atsižvelgiant į Europos Sąjungos normas ir standartus.

Lietuvoje aplinkos apsaugos problemoms spręsti yra suformuota vieninga Aplinkos ministerijos struktūrinių padalinių sistema **(2 priedas).** Dalį minėtų problemų nagrinėja ir sprendžia Aplinkos ministerijos centrinis aparatas, kurį sudaro Aplinkos kokybės, Aplinkos strategijos, Gamtos apsaugos, Europos sąjungos paramos, Miškų ir Teritorijos planavimo departamentai ir jiems pavaldūs skyriai. Be to, prie ministerijos veikia specializuotos tarnybos: Aplinkos apsaugos agentūra, Žuvų išteklių departamentas ir jiems pavaldūs struktūriniai padaliniai. Kitą dalį Aplinkos apsaugos ministerijos funkcijų vykdo regionų aplinkos apsaugos departamentai bei jiems pavaldžios rajonų ir miestų aplinkos apsaugos agentūros (inspekcijos).

Aplinkos apsaugos valdymas remiasi bendrais principais, tačiau kaip ir kiekvienoje teisės šakoje, taip ir ekologinės teisės institutas – aplinkos apsaugos valdymas turi specifinių principų.

Aplinkos apsauga Lietuvos Respublikoje yra visos valstybės bei kiekvieno jos gyventojo rūpestis ir pareiga. Aplinkos apsaugos valdymo politika ir praktika turi nukreipti visuomeninius bei privačius interesus aplinkos kokybei gerinti, skatinti gamtos išteklių naudotojus ieškoti būdų ir priemonių, kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, bei ekologizuoti gamybą. Gamtos ištekliai turi būti naudojami racionaliai ir kompleksiškai, atsižvelgiant į aplinkos išsaugojimo bei

[25]Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos nuostatai. 2004//http://www.am.lt/VI/index.php#r/115; prisijungimo laikas 2006-09.15

atkūrimo galimybes ir Lietuvos Respublikos gamtos bei ekonomikos ypatumus. Aplinkos apsauga grindžiama visapusiška, teisinga ir laiku sukaupta informacija apie aplinką.

Aplinkos apsaugos valdymo principai[26]*:*

- Kompleksinio požiūrio, sprendžiant aplinkos apsaugos problemas jis sąlygotas gamtos vieningumo, dėsningumo, jei daromas poveikis kuriam nors gamtos ištekliui, netiesiogiai veikiami ir kiti ištekliai. Todėl visada turi būti vadovaujamasi aplinkos interesais (planuojant teritorijas, reikia įvertinti poveikį aplinkai). Ekologinės ekspertizės bei monitoringas turi tai užtikrinti;
- Ūkinių ir kontrolės funkcijų atskyrimo principas - kai kuriamos atskiros kontrolės institucijos, kurios pačios nevykdo ūkinės veiklos, nes tas funkcijas apjungus dažnai ekonominiai interesai tampa svarbesni, jiems suteikiamas prioritetas prieš aplinkos apsaugos interesus, o šiaip aplinkos apsaugos ir ekonominiai interesai turi būti derinami;
- Valdymo pagal geografinį - gamtinį šalies rajonavimą principas – labai aktualus šalyse, kur skirtinguose rajonuose labai skiriasi gamtinės sąlygos. Lietuvoje, pagal ES Bendrąją vandens politikos direktyvą, vandens telkinių valdymas bus organizuojamas upių baseinų pagrindu.

Pasak, Nacionalinės mokėjimo agentūros respondentės vyriausios specialistsė, Elena Petrošienės „vertinant dabartinį aplinkos apsaugos valdymą, jo tikslų bei uždavinių įgyvendinimą ir nuolat funkcionuojančio aplinkos apsaugos valdymo aparato (nacionaliniu, regioniniu ir lokaliniu lygmeniu) funkcijas galima teigti, jog didžiausia problema šiandien „nesusišnekėjimas“ tarp institucijų, t.y. neišspręsti funkcijų pasidalinimo klausimai (tarp ministerijos struktūrų, apskričių administracijų ir regionų aplinkos apsaugos departamentų“).

2.2. Aplinkos apsaugos teisė Lietuvoje

Aplinka tiesiogiai veikia žmogų, o žmogus daro poveikį aplinkai, todėl šis procesas labai sudėtingas: reikia daug ką numatyti iš anksto, įstatymiškai sureguliuoti svarbiausius aplinkos apsaugos klausimus. Nuo to priklausys, kokia ateityje bus mus ir

[26] Aplinkos apsaugos valdymo principai; http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1142&lang=LT&mode=; prisijungimo laikas 2006-11-23.

mūsų vaikus supanti aplinka, ar ji nedarys mums neigiamo poveikio, kokią darys įtaką kaimyninėms šalims ir t.t.

Aplinkos apsaugą mūsų šalyje reguliuoja valstybė. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 ir 54 straipsniuose įtvirtintos pagrindinės nuostatos aplinkos apsaugos reguliavimo srityje[27].

Pagrindinis aplinkos apsaugą Lietuvoje teisiškai reglamentuojantis įstatymas yra Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, kuris buvo pradėtas rengti 1988 m., dar prieš atkuriant nepriklausomybę. Jis priimtas 1992 m. ir iki šiol yra nacionalinės aplinkosaugos teisinių priemonių sistemos pamatas. Šiandien aplinkos apsaugos politiką formuoja ir įstatymus leidžia LR Seimas.

Aplinkos apsaugos įstatymas reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant Lietuvos Respublikai būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje.

1996 m. rugsėjo 6 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nacionalinės teisės harmonizavimo programą, kurioje numatyta parengti kai kuriuos teisės aktus, reglamentuojančius aplinkos apsaugą atitinkamai juos suderinus su Europos Sąjungos direktyvų nuostatomis. Šis darbas atliekamas ir šiandien, norint įvykdyti direktyvų reikalavimus nustatytu laiku. Aplinkos apsaugos ministerija nemažai dėmesio skyrė ir skiria pažeidimų prevencijai, taip pat valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės funkcijų įgyvendinimui.

1996 m. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija parengė,o Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino Lietuvos aplinkos apsaugos strategiją, kurioje buvo įvertinta aplinkos būklė, suformuluoti aplinkos apsaugos tikslai, paregta priemonių programa ir numatyti lauktini rezultatai kiekvienam aplinkos sektoriui atskirai. Aplinkos ministerija kiekvienais metais įsipareigojo parengti strategijos įgyvendinimo veiksmų planą, numatyti priemonių finansavimą bei kontroliuoti programos vykdymą ir tikslingą lėšų panaudojimą.

[27]Lietuvos Respublikos Konstitucija// http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm// prisijungimo data 2006-11-23.

Šiuo metu jau sukurta vieninga teisinė sistema, reglamentuojanti aplinkos apsaugą.

Svarbu pažymėti, kad rengiant įstatymus, kitus teisės aktus daug dėmesio skiriama jų suderinimui su kitais įstatymais bei teisės aktais, galiojančiais Lietuvos Respublikoje ir reglamentuojančiais kitas sritis, siekiant išvengti prieštaravimų (kolizijos) ir užtikrinti jų atitikimą Europos Sąjungos direktyvų nuostatų reikalavimams.

2.3. Kitų svarbių aplinkos apsaugą reguliuojančių teisės aktų analizė

Yra įgyvendinta žymi dalis įstatymų, kuriems pagrindą sudarė Aplinkos apsaugos įstatymas, tai - Miškų, Saugomų teritorijų, Žemės gelmių, Augalų apsaugos, Teritorijų planavimo, "Dėl statybų Lietuvos Respublikos pajūrio juostoje ir Kuršių nerijoje", Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, Gyvūnijos, Augalijos, Vandens ir kiti specifiniai, reglamentuojantys aplinkosaugos reikalavimus įstatymai, kurie, atsižvelgiant į pasikeitimus aplinkos apsaugos valdymo srityje, nuolat keičiami ir pildomi.

Taip pat pažymėtina, kad buvo priimti Lietuvos Respublikos Mokesčių už valstybinius gamtos išteklius ir Mokesčių už aplinkos teršimą įstatymai, sudarę teisinį pagrindą diegti aplinkosaugos sistemoje ekonominius reguliavimo mechanizmus.

Didelę aplinkosaugos teisės sistemos dalį sudaro Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, kurie detalizuoja, patvirtina įstatymais nustatas taisykles, normatyvus, tvarką, reglamentus.Vyriausybės nutarimais reglamentuojami aplinkosaugos darbar nuolat tikslinami, o nutarimų rengimas labai priklauso nuo institucijos, atsakingos už aplinkos būklę Lietuvoje, aktyvumo.

Aplinkos apsaugos įstatymų tobulinimas yra prioritetinis ir neatidėliotinas uždavinys. Apžvelgus galiojančius teisės aktus ir įvertinus jų privalumus bei trūkumus, reikia aiškiau apibrėžti teisės aktų, reguliuojančių aplinkos apsaugą, sistemos principus bei tikslus, nustatyti prioritetinę jų rengimo ar tobulinimo tvarką. Visa tai reikia atlikti atsižvelgiant į aplinkos apsaugai keliamus ES reikalavimus. Būtina, kad visos veiklos rūšys, tiek neigiamą poveikį aplinkai, tiek skirtos jai išsaugoti, būtų teisiškai reglamentuojamos.

Rengiant naujus reikalavimus, būtina atsižvelgti, kokio lygmens teisės aktas

turėtų juos įtvirtinti. Reikėtų orientuotis į žemiausią galimą (pakankamą) sprendimo priėmimo lygį. Ten, kur užtenka ministro įsakymo, nereikia Vyriausybės nutarimo ar įstatymo ir pan. Tai leistų parengti konkretesnius dokumentus, sumažintų deklaratyvų įstatyų pobūdį ir reikalingų poįstatyminių aktų skaičių[28].

Pasak R.Gražulevičienės, rengiant įstatymus ir kitus tesės aktus, daugiau dėmesio turi būti skiriama jų įgyvendinimo mechanizmui, t.y. nustatant naujus reikalavimus turi būti atsižvelgta į jų įgyvendinimo ir kontrolės realumą, įgyvendinimui skiriamą laiką[28]. Priimti reikalavimai turėtų būti kuo rečiau keičiami, orientuoti į ilgalaikius tikslus. Išanalizavus ir apibendrinus teisinio darbo organizavimo rezultatus galima teigti, kad, norint pasiekti geresnių rezultatų šioje srityje, reikėtų atsižvelgti į šias pastabas:

- įstatymų nepakankamas suderinumas, silpna jų įgyvendinimo kontrolė ir nepakankamas visuomenės dalyvavimas svarstant įstatymų projektus;
- būtina griežtai vadovautis galiojančiais įstatymais ir teisės aktais ir ypatingą
- dėmesį skirti administracinių bylų kvalifikuotam nagrinėjimui, taip pat administracinių teisės pažeidimų kvalifikavimui, atsižvelgiant į padarytų veikų pobūdį, ir tinkamai taikyti tam tikrus Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso staripsnius;
- vadovaujantis patvirtintomis metodikomis tinkamai vertinti ir skaičiuoti padarytą žalą aplinkai, analizuoti administracinių teisės pažeidimų padarymo priežastis kontroliuojamoje teritorijoje, taip pat bylų pralaimėjimo teismuose priežastis, kai nustatyta tvarka apskundžiami priimti nutarimai administracinių teisės pažeidimų bylose;
- peržiūrėti ar visiems reikalavimams įgyvendinti yra numatytos tinkamos priemonės, parengti trūkstamas;
- parengti teisės aktus, nustatančius atsakomybę už aplinkai padarytą žalą praeityje, aplinkos būklės vertinimą vykstant privatizacijai ar keičiantis savininkui, aplinkosaugos vadybą ir aplinkosaugos auditą;
- įstatymų interpretavimo bei jų taikymo identiškumas.

---

[28]Gražuliavičienė R.Aplinkos politika.Kaunas : Vytauto Didžiojo universitetas, 2004.P.24.

2.4.Pagrindinės aplinkos apsaugos problemos ir jų sprendimo būdai Lietuvoje

Aplinkos apsaugos problemos tampa pasaulinio masto problemomis. Jų ir toliau daugės, jei nebus imtasis ryžtingų priemonių joms spręsti. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, vykdydama aplinkos apsaugos valdymą ir valstybinį gamtos išteklių naudojimo kontrolę, nustato valstybinės aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kontrolės vykdymo tvarką. Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija pagal savo kompetenciją organizuoja ir vykdo aplinkos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo kontrolę jai aplinkos ministerijos priskirtoje teritorijoje- regione.

Pagrindines Lietuvos aplinkos apsaugos problemas ir jų sprendimo būdus pateiksime trumpa aplinkos būklės analize:

Vanduo

Šiandien 63% nuotekų valoma pagal ES reikalavimus.Geriamojo vandens kokybė nepatenkinama dėl blogos vamzdynų būklės (didelis geležies kiekis, drumstumas ir kt.), požeminio vandens užterštumo intensyvios žemdirbystės vietose ir natūralių grunto vandens savybių (pvz., didelis fluoro kiekis)[29]. Lietuvoje pagrindiniais vandens teršėjais laikomi šie sektoriai: pramonė, žemės ūkis (žuvininkystė) ir namų ūkis.

Lietuvos vandens išteklius sudaro Baltijos jūros teritorinai vandenys, Kuršių marios (413 km^2), vidaus paviršinai ir požeminiai vandens telkiniai.Lietuva turi didelius grunto vandens išteklius.Potencialiai eksplotuojami ištekliai sudaro 3,2 mln. m^3 vandens per metus[30].

1992-2001 m. į aplinkos apsaugą investuota 980 mln.litų (valstybės biudžeto lėšos, tarptautinių finansų institucijų pinigai ir paskolos) ir beveik visos lėšos panaudotos miesto nuotekų valymo įrenginiams statyti.Todėl dabar į aplinką išliedžiama tik apie 2% nevalytų nuotekų[26].Pagrindinė paviršinio ir gruntinio vandens užterštumo priežastis – nepakankamai valomos miestų bei pramonės nuotekos bei išsklaidyta tarša.

Paimto ir sunaudoto vandens kiekis 1995-2005 m. laikotarpiu pastebimai mažėja (paimto 1,17 karto, o sunaudoto – 1,15 karto mažiau)[31]. Padidėjo geriamojo vandens kiekio (paimto 1,17 karto, o sunaudoto – 1,15 karto mažiau)[31]. Padidėjo geriamojo

---

[29] LRV.Lietuvos Bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006m.2004.P.90.

[30] Lietuvos vandens ištekliai//http://www.zum.lt/resources/internet_senas/Lithuan/Html/1102.ht;2006-10-15

[31] Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2006.10.30.

vandens kiekio sunaudojimas dvigubai **(lentelė 2.1).** Todėl įgyvendinant nacionalinius ir ES reikalavimus reikia didelių investicijų nuotekų valymo įrenginiams pastatyti ir seniems rekonstruoti, plėtoti nuotekų surinkimo sistemą, įdiegti geriamojo vandens gerinimo įrangą ir plėtoti skirstomuosius tinklus.

2.1.lentelė. Paimto/sunaudo vandens kiekiai 1995-2005 m.

	1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Iš viso paimta vandens	**4582,0**	**5696,0**	**4786,0**	**5125,0**	**4644,0**	**3578**	**4210**	**4821,0**	**6024,8**	**5450,4**	**3916,3**
požeminių šaltinių vanduo	304,5	289,0	234,0	202,0	183,0	166	157	158,6	168,7	157,3	157,2
Sunaudota vandens	**4464,7**	**5590,9**	**4719,0**	**5066,0**	**4595,0**	**3532,0**	**4167,7**	**4775,8**	**5975,7**	**5410,6**	**3876,5**
Gamybinėms reikmėms	4148,6	5318,2	4474,0	4843,3	4382,0	3342	3989	4601,9	5798,9	5233,3	3701,8
Geriamojo vandens	9,1	8,3	23,0	18,0	15,0	14	16	13,8	20,0	17,0	18,5
Ūkio ir buities reikmėms	196,1	167,1	148,0	126,0	117,5	107	104	98,6	98,5	98,5	97,4
Žemės ūkio reikmėms	3,3	2,9	2,3	2,3	2,1	1,8	1,5	1,6	1,6	1,7	2
Žuvininkystei	115,7	101,8	93,0	93,0	92,0	80	72	71,2	73,9	74,5	73,3
Kitoms reikmėms	1,0	0,9	1,5	1,3	1,4	1,2	1,2	2,5	2,8	2,6	2
Vandens nuostoliai	50,0	48,6	49,0	50,0	46,0	44	40	40,7	43,2	38,7	39,7
Vandens kiekis apytakinėse ir pakartotinio naudojimo sistemose	229,6	367,3	252,0	364,0	490,0	402	216	369,6	371,5	365,9	365,9

Šaltinis : Lietuvos statistikos departamentas// http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1218; prisijungimo laikas 2006-10-30.

Nors centriniam vandens tiekimui vanduo imamas iš požeminių telkinių, kurių vandens kokybė palyginti gera, didelė Lietuvos gyventojų dalis vis dar vartoja blogos kokybės geriamąjį vandenį. ES rekomenduojamos geležies koncentracijos viršijamos 64 Lietuvos miestuose, amonio – 36 miestuose, nitritų – 3 miestuose,mangano – 10 miestų[32].

Geriamojo vandens kokybei lemiamą įtaką turi bloga vamzdžių būklė (geležieskoncentracija, spalva, drumstumas). Apytikriai 60% vandentiekio įrangos

[32]LRV.Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006m., 2004.P.89

pasenusi, sumontuota prieš 20-70 metų arba prastos kokybės[32]**.** Padidintos fluoro koncentracijos geriamąj vandenį geria apytikriai 100 tūkst. žmonių šiaurės vakarų Lietuvoje. Geriamojo vandens problema labai didelė kaimo vietovėse, kurių gyventojai (apytikriai 800 tūkst. žmonių) naudoja vandenį iš seklių požeminių šaltinių, kurie jautrūs taršai ir dažnai neatitinka geriamojo vandens reikalavimų[33]. Apie 50-60% tirtų šulinių netenkina geriamojo vandens reikalavimų pagal nitratų kiekį, bakterologinį užterštumą ir kitus parametrus (pvz., kai kuriose vietose AB "Alchemos", naftos bazių Vilniuje, Alytuje, Marijampolėje gruntinio vandens užterštumas nitratais viršija 30-120 kartų leistiną normą)[34]. Padėtį dar labiau apsunkina tai, kad dėl ekonominių ir techninių priežasčių kaime nutraukiamas centrinio vandentiekio eksplotavimas ir šulinius naudojančių žmonių skaičius auga.

Apie 85 % Kuršių marių akvatorijos ir 45 % Baltijos jūros pakrantės akvatorijos yra labai užteršta biogeninėmis medžiagomis[35].Kuršių mariose eutrofikcija sukelia deguonies deficitą, sukeliantį masinį žuvų gaišimą. Nemuno baseino upių bei Kuršių marių vandens įtaka Baltijos jūroje aiškiai pastebima iki 10-15 km nuo Klaipėdos sąsiaurio**.** Pastaraisiais metais bendrojo bei organinių medžiagų prietaka į Baltijos jūrą stabilizavosi, o bendrojo azoto prietaka padidėjo net pusantro karto[36]. Tai sietina su padidėjusiu medžiagų išplovimu dėl viršijusio vidutinę metinę normą kritulių kiekio ir didesnio nuotėkio**.**

Kadangi didesni Lietuvos upių baseinai yra tarptautiniai, iš kitų valstybių atnešami teršalai turi didelę neigiamą įtaką šalies upių kokybei. Situaciją apsunkina tai, kad dalis teršalų į Lietuvos upes patenka iš Rusijos ir Baltarusijos – iš šalių, kurioms Europos Sąjungos direktyvų reikalavimai nėra privalomi.

Pagrindiniai problemų vandens sektoriuje sprendimo būdai:

- renovuoti 995 km vamzdžių arba 21 % viso Lietuvos vandentiekio tinklo[36];
- mažinti paviršinio vandens teršimą miestų ir gyvenviečių nuotekomis;
- investicijos į vandenvalos įrenginių statybą;
- decentralizuotos vandens išteklių valdymo sistemos sukūrimas;

---

[33] LR Aplinkos misisterija.Aplinkosbūklė 2005.Tik faktai.2006.P.15.
[34] Ten pat.P.16
[35] LRV.Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006m.,2004.P.89.
[36] ten pat.P.90.

- palaipsniui pertvarkyti vandenvalos finansavimo mechanizmą įgyvendinant principą “teršėjas moka”;
- rengti atitinkamus vandens apsaugos teisės aktus.

Numatoma, kad beveik visos užterštos vandens nuotekos iki ES normatyvų bus išvalomos jau 2010 metais ir tai yra daug anksčiau nei įsipareigota Nacionalinėje darnaus vystimosi strategijoje (2020 m.).

Oras

Per pastatąrąjį dešimtmetį žymiai sumažėjo tarša iš stacionarių ir judrių taršos šaltinių, bet vis dėlto dauguma įmonių nesilaiko ES aplinkos oro apsaugos reikalavimų, reguliuojančių ir ribojančių įmonių išleidžiamus teršalus **(2.2 lentelė).**

Pagrindinių teršalų iš stacionarių šaltinių kiekių mažėjimas siejamas su gamybos apimčių mažėjimu, mažesniu kuro naudojimu (įskaitant naftos ir anglies produktus) ir

2.2 lentelė. Teršalų išmetimas į atmosferą (1995-2005 m.) ,tūkst**.** t.

	1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Iš viso	**152,1**	**148,9**	**137,6**	**147,8**	**120,0**	**91,2**	**98,3**	**94,2**	**88,2**	**91,2**	**88,3**
Kietųjų	11,8	10,3	9,7	7,3	5,8	4,8	5,4	4,7	4,7	4,8	4,7
Dujinių ir skystųjų	140,3	138,6	127,9	140,5	114,2	86,4	92,9	89,5	83,5	86,5	83,6
sieros dioksido	64,7	63,0	60,9	74,5	55,3	31,0	35,4	29,7	21,1	24,0	24,8
anglies monoksid.	14,6	26,2	14,8	25,9	23,8	21,2	20,0	21,0	21,5	22,4	20,7
azoto oksidų	13,3	13,9	24,5	14,8	13,4	11,1	10,4	11,0	11,6	12,1	12,6
lakiųjų organinių junginių, t	7,6	8,4	6,7	5,9	13,3	15,3	26,2	26,7	28,4	26,9	24,6
fluoro junginių, t	57,6	47,9	35,6	49,6	28,1	21,0	18,0	22,2	24,3	17,1	16,8
kitų. t	40,1	27,1	21,0	19,4	8,4	7,8	0,9	1,0	0,9	1,0	

*Šaltinis:*Lietuvos statistikos departamentas// http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1219; prisijungimo laikas 2006-10-30.

naujų technologijų diegimu energetikos sektoriuje ir pramonėje apskritai.

Nors automobilių skaičius auga, teršalų emisijos sumažėjo dėl bendro kuro suvartojimo mažėjimo.

Paskutiniu metu Lietuvoje atmosferos teršimas sumažėjo, tačiau problemos (rūgštūs lietūs, ozono sluoksnio mažėjimas, klimato kaita) su kuriomis susiduria daugelis valstybių, yra būdingos ir Lietuvai. Pagrindiniai oro teršalų emisijos į atmosferą šaltiniai Lietuvoje, kaip ir daugelyje šalių, - transportas, energetika, pramonė: didžiąją teršalų dalį sudaro emisijos iš transporto **(2.3.lentelė.).** Per pastaruosius du metus sparčiausiai šiltnamio dujų emisija didėjo pramonės sektoriuje, o lėčiausias augimas užfiksuotas transporto sektoriuje[37].

2.3.lentelė. Kelių transporto skaičius Lietuvoje

	1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Iš viso	**879791**	**924524**	**1024935**	**1129849**	**1233651**		**1280096**	**1333114**	**1414806**	**1479364**	**1628154**
Motocikl.	20033	19402	19128	19266	19515	19842	20244	21017	21873	22861	24027
Autobusai	17052	15482	14888	15156	15590	15069	15171	15376	15543	14377	14839
Lengvieji automobiliai	718469	785088	882101	980910	1089334	1172394	1133477	1180945	1256853	1315914	1455276
Individual lengvųjų a/m skaičius 1000-ui gyventojų	190	208	235	260	291	315	304	316	336	354	395
Krovinin. a/m	101422	81291	84731	89866	86824	88346	89373	93508	97454	101284	106247

Šaltinis: Valstybės įmonės "Regitra" duomenys//
//http://www.regitra.lt/rr/index.php?Action=statist_reg_2006&node=12&node1=0&statid=menu1&s=0&f=0; prisijungimolaikas 2006.10.30.

Lengvųjų automobilių sk. 1000 gyventojų nuo 1995 m. padidėjo 2,07 karto. Išlieka ir kiti veiksniai, susiję su neigiamu automobilių poveikiu oro kokybei, ypač dideliuose

[37] Šiltnamio dujų emisijos: //http://www.ekostrategija.lt/index.php?co&lng=lt&page_id=31&news_id=46; prisijungimo laikas 2006-10-30.

miestuose: automobilių ir viešojo transporto senėjimas, sąlygų naudoti biokurą nebuvimas, neefektyvus eismo organizvimas dideliuose miestuose.

Pagal ES direktyvas nuo 2005 m. Lietuva privalo ne mažiau kaip 2% visų sunaudojamų degalų pakeisti biokuru, skaičiuojant nuo bendro šalies rinkoje esančio benzino ir dyzelino skirto transportui, energijos kiekio,o iki 2010 m. – 5,75%[38]. Tai sudaro virš 20 000 t biodegalų, 14 000 t biodyzelino ir 7 000 t bioetanolio. Biodyzelinas ir bioetanolis gaminami iš rapsų ir grūdų, todėl norint, kad rinkoje biodegalų kainos būtų prieinamos vartotojui, šių degalų gamybą reikėtų subsidijuoti.

Pagrindinai emisijos į atmosferą šaltiniai yra didžiuosiuose Lietuvos miestuose bei pramonės centruose (Vilniuje, Klaipėdoje, Mažeikiuose, Jonavoje ir kt.).

Pagrindiniai principai, kurių laikomasi siekiant sumažinti teršalų emisiją, šilumos gamybos šaltiniuose, yra mažiau taršių kuro rūšių naudojimas, turimų technologijų įrenginių panaudojimas bei jų tobulinimas.

Siekiant sumažinti teršalų emisiją buvo renovuota ir dujofikuota 20 kieto kuro katilų[39]. Mažinant išmetamų teršalų kiekį į aplinką bei didinant katilų darbo aplinką. Sumažėjus šilumos poreikiui, daug šilumos prarandama trasose. Todėl vienas iš būdų ekonomiškiau dirbti bei mažinti teršalų emisiją į atmosferą – optimaliausias tinklų schemų ir darbo režimo parinkimas, vamzdynų modernizavimas ir renovacija, izoliuojant juos putų poleritanu. Principo „teršėjas moka“ įgyvendinimas - socialinius ir ekonominius nuostolius dėl teršimo bei išteklių naudojimo privalo padengti patys teršėjai, o taip pat prekyba „taršos leidimais“.

Aplinkos kokybę reglamentuoti numatoma pagal dviejų rūšių metodologinius principus parengtais reguliavimo reikalavimais[40]:

- teršalų emisijos normomis, parengtomis remiantis geriausia aplinkosaugos patirtimi ir geriausiomis turimomis technologijomis, įvertinant technines ir ekonomines galimybes;

- poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai vertinimo pagrindu nustatytais aplinkos kokybės standartais – didžiausiomis leistinomis koncentracijomis.

---

[38] ES direktyvos 2003/30/EB nuostatų įgyvendinimas//http://www.ebb-eu.org/legis/LITHUANIA_3rd%20report%20Dir2003_30_report_LT.pdf;prisijungimo laikas 2006-10-30

[39] LRV.Lietuvos Bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006 m., 2004.P.90.

[40] Aplinkos kokybes metodologiniai principai//http://www.geo.lt/metrastis/35/PDF/274-291.pdf; prisijungimo laikas 2006-10-30.

galimybes;

- poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai vertinimo pagrindu nustatytais aplinkos kokybės standartais – didžiausiomis leistinomis koncentracijomis.

Oro kokybei vertinti ir valdyti Lietuvoje išskirtos Vilniaus ir Kauno aglomeracijos bei zona – likusi šalies teritorija.Oro kokybės tyrimai atliekami didžiausiuose zonos miestuose (Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje) bei pramonės centruose (Jonavoje, Kėdainiuose, Mažeikiuose ir Naujojoje Akmenėje), kur tikėtina, kad dėl antropogeninio poveikio oro užterštumas gali būti didžiausias.

Daugiau dėmesio turi būti skiriama ir savanoriškumo principui. Tai labai svarbu įgyvendinant aplinkosauginį ženklinimą, skatinant saugią aplinkai įmonių vadybą ir švarų aplinkos orą.

Dirvožemis

Dirvožemis labiausiai yra užterštas didžiausiuose Lietuvos miestuose, pramonės įmonių teritorijose, greta transporto magistralių, sąvartynų bei buvusiose sovietinės kariuomenės bazėse. Pramonės įmonių teritorijose aptinkami sunkiųjų metalų, naftos produktų kiekiai, viršijantys didžiausias leistinas koncentracijas[41]. Didesnės negu foninės sunkiųjų metalų koncentracijos dirvožemyje aptinkamos ir šalia tokių įmonių esančiose teritorijose. Pavyzdžiui, Mažeikių naftos perdirbimo įmonės poveikio zonoje nustatytas padidėjęs nikelio ir vanadžio, Naujosios Akmenės cemento gamyklos poveikio zonoje - chromo, nikelio ir vanadžio, Jonavos ir Kėdainių trąšų gamyklų poveikio zonose – vario kiekis. Pakelėse ypač judriųjų automagistralių, kaupiasi benzpirenas ir švinas[42]. Sumažėjus žemdirbystės intensyvumui, mažėja dirvožemio tarša bei vandens erozija ir defliacijos mastai. Tačiau nemenką problemą sudaro užteršto dirvožemio plotai. Šiuo metu dėl žmonių veiklos blogėja ir nyksta natūrali dirvožemio danga. Vandens ir vėjo sukelta erozija naikina, vidutiniškai ir stipriai suardo dirvožemius. Tokių dirvožemių bendras plotas sudaro daugiau nei 1,6% šalies teritorijos[43].

Kenksmingų medžiagų pašalinimas iš dirvožemio labai brangiai kainuoja, todėl dėl ribotų finansinių išteklių išvalomi nedideli dirvožemio plotai. Lietuvoje šiuo metu plečiamos naftos produktais užteršto dirvožemio valymas mikroorganizmais.

---

[41] Dirvožemio tyrimai//http://ic.lms.lt/ml/171/vandens_ukio.htm;prisijungimo laikas 2006.09.15.
[42]LR Aplinkos ministerija.Aplinkos būklė 2005.Tik faktai.2006.P.10.
[43]LRV.Lietuvos Bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006m., 2004.P.244.

Šiandien Valstybiniame žemėtvarkos institute turimi dirvožemio tyrimų duomenys daug kur neparodo realios padėties. Tad viena iš priežasčių, kodėl trūksta dėmesio dirvožemio apsaugai, yra realios padėties nežinojimas. Šiandien aktualios problemos yra žemės degradavimas dėl vandens erozijos, defiliacijos (sauso paviršinio dirbamos žemės sluoksnio išpustymas), užpelkėjimas, cheminizavimas, hidroelektrinių statyba, miestų augimas, komunikacijų tiesimas.

Dvipusis drėgmės reguliavimas, dirvą apsaugančios sėjomainos, racionali technika, rekultivacija, ganyklos – tai dirvožemio problemų sprendimai šiandien. O taip pat vis populiarėjanti mūsų šalyje agrarinė aplinkosauga, ekologinis ūkininkavimas, kurie mažina aplinkos degradaciją, išsaugo bioįvairovę ir didina dirvožemio derlingumą.

Atliekos

Atliekų tvarkymas Lietuvoje kelia nemažai aplinkosauginių problemų, kurių sprendimas reikalauja nemažų finansinių išteklių ir pastangų, o daugeliu atveju tai reikalauja – iš naujo sukurti visas atliekų tvarkymo grandis, pradedant atliekų apskaita, rūšiavimu ir baigiant jų galutiniu sutvarkymu. Dauguma dabar veikiančių (apie 800)[44] sąvartynų netenkina elementarių aplinkos apsaugos ir sanitarijos bei higienos reikalavimų. Sąvartynų skaičius didelis, nes komunalinių atliekų surinkimo tinklas prastai išvystytas, ypatingai mažesniuose miesteliuose ir kaimuose. Atliekų rūšiavimo ir surinkimo bei antrinių žaliavų, pirminio paruošimo infrastruktūra žengia pirmuosius žingsnius Lietuvoje.

Atskira problema – ligoninėse susidaračios (apie 1700 t) užkrėstos atliekos, kurios po dezinfekcijos apdorojimo kartu su kitomis buitinėmis atliekomis, susidarančiomis gydymo įstaigose, išvežamos į buitinių atliekų sąvartynus[45]. Dar didesnė problema dėl kitų ligoninių atliekų. Lietuvoje kasmet susikaupia daugiau kaip 1 mln. pasenusių, netinkamų naudoti gyvsidabrio lempų[46] **(2.4 lentelė).**

Tarp buitinių itin gausėja maisto ir buitinių prekių įpakavimo, ypač vienkartinės, taros. Buitinės atliekos beveik nerūšiuojamos ir beveik visos kartu patenka į sąvartynus.

Nors palyginus su 2000 m. atskirai surenkamų antrinių žaliavų kiekis iš

---

[44] Atliekų statistika Lietuvoje ;prisijungimo laikas 2006-09-15 //http://209.85.135.104/search?q=cache:ffMjrv4yHIoJ:aaa.am.lt/VI/files/0.874807001132149803.doc+atliek%C5%B3+statistika+Lietuvoje&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=30.

[45] LRV.Lietuvos Bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006 m. ,2004.P.189

[46] LR Aplinkos ministerija.Aplinkos būklė 2005.Tik faktai.2006.P.10.

2.4 lentelė. Surinktų atliekų apskaita

Atliekos	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Komunalinės atliekos						
Bendras kiekis, tūkst. t	1516	1085	1045	1000	908	1298 (1031)
Vienam gyventojui, kg	416,2	309,1	299,8	287,8	262,4	377,9 (300,2)
Gamybos atliekos						
Bendras kiekis, tūkst. t	5390	2050	3068	3883	4070	4240
Tona / mln. Lt BVP	145,3	44,7	63,2	74,7	71,6	67,9
Gamybos atliekų perdirbimas, % nuo susidariusio (gauto) kiekio						
Popierius ir kartonas	61,2	90,8	100,0	97,7	98,3	95,0 (95,0)
Stiklas	96,6	99,2	100,0	99,6	95,7	85,5 (85,5)
Plastikas	8,7	89,9	92,8	94,9	85,0	35,5 (80,2)
Metalai	2,6	2,4	1,5	4,2	3,8	1,7 (1,7)

Šaltinis: Darnaus vystimosi rodikliai//.
//http://www.std.lt/uploads/1109852931_DarVyst.PDF;
prisijungimo laikas 2006-11-10

komunalinio atliekų srauto padidėjo keturis kartus[47].

Lietuvoje trūksta biologiškai suyrančių atliekų perdirbimo technologijų, neįdiegtas deginimas energijai generuoti ir biodujoms gaminti specialiuose įrenginiuose. Dar nėra įrenginių pavojingoms atliekoms detoksikuoti, todėl padėtis tampa pavojinga.

Be to, naftos produktais ir kitomis kenksmingomis medžiagomis užterštos teritorijos (kai kurios iš jų kelia grėsmę visuomenei ir aplinkai) galutinai neindikuotos ir neišvalytos.

Pagrindinė šių tarpusavyje susijusių problemų priežastis ta, kad neįgyvendintasprincipas "teršėjas moka", turintis užtikrinti, kad atliekų šalinimo bei surinkimo ir antrinių žaliavų perdirbimo sąnaudos padengtų atliekų tvarkymo mokesčiai, surenkami iš atliekų savininkų, ir principas, kad gamintojas turi atsakyti už savo gaminio įtaką aplinkai.

[47] Darnaus vystimosi rodikliai////http://www.std.lt/uploads/1109852931_DarVyst.PDF; prisijungimo laikas 2006.11.10.

Šiuo metu dešimt modernių sąvartynų projektų yra patvirtinta Lietuvoje, bet tik penki iš jų yra finansuojami ES lėšomis ir juose vykdomi darbai.

Norint išspręsti su atliekomis susijusias problemas būtina vykdyti atliekų tvarkymo sistemą. Mažinti aplinkos teršimą pramonėje, pavojingomis ir buitinėmis atliekomis, sureguliuoti radioaktyviųjų atliekų tvarkymą. Būtina plačiai diegti mažaatliekes technologijas naudojant daugkartinę tarą. Tvarkant atliekas būtina nesumaišyti skirtingų atliekų.

Statybinių medžiagų ir mineralinių žaliavų atliekos, reikiamai paruoštos, galėtų būti naudojamos statyboje, tiesiant kelius. Didesnę antrinių žaliavų dalį galima būtų vėl panaudoti gamyboje. Dabar kasmet apie 13 - 14% medienos atliekų išvežama į buitinių atliekų sąvartynus užuot sunaudojus kurui. Apie 7% stiklo, 16% popieriaus, 2% gumos, 65% plastmasių ir polimerų atliekų taip pat atsiduria sąvartynuose. Šalies mastu tai sudaro dešimtis tūkstančių tonų[48].

Savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuotos taip, kad skatintų atliekų naudojimą ir perdirbimą. Miestai ir gyvenvietės turi būti aprūpintos atliekų surinkimo, rūšiavimo jų susidarymo vietose bei išvežimo priemonėmis. Surinkimo ir transportavimo priemonės turi būti atnaujintos, kad būtų užtikrintas aplinkos apsaugos, techninių, ekonominių ir higienos reikalavimų taikymas atliekų tvarkymo sistemose. Sukurtos regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos. Tik atliekų šalinimo įrenginiai, aptarnaujantys keletą savivaldybių, laikomi efektyviais aplinkos apsaugos irekonominiu požiūriais. Perkrovimo stotys turėtų būti įsteigiamos miestuose ir gyvenvietėse, o konteinerių surinkimo aikštelės ir stotys turėtų būti steigiamos kaimuose, nutolusiuose nuo didelių sąvartynų.

Sąvartynas išliks pagrindiniu atliekų šalinimo įrenginiu, visi nauji sąvartynai turi būti įsteigti laikantis Lietuvos aplinkos apsaugos standartų reikalavimų ir ES direktyvų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą.

Atliekų deginimas su tikslu pagaminti energiją turi didesnį prioritetą negu atliekų šalinimas. Galimybė deginti atliekas pagaminant energiją dideliuose miestuose bus svarstoma visapusiškai įvertinant aplinkos apsaugos ir ekonominius veiksnius.

Įgyvendinant konkrečias uždavinio "Sukurti buitinių ir pavojingų atliekų

[48] Lietuvos bendrojo programavimo dokumentas 2004-2006 m., 2004.P. 95;

tvarkymo sistemą, identifikuoti ir išvalyti užterštas teritorijas" priemones, bus siekiama laiku vykdyti Lietuvos prisiimtus įsipareigojimus Europos Sąjungai, įgyvendinant Atliekų ir Sąvartynų direktyvas, sukuriant aplinkos ir ekonominiu požiūriais efektyvią nepavojingų ir pavojingų atliekų tvarkymo sistemą, sumažinant neigiamą atliekų poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, taip pat šios priemonės padės spręsti runtime ir paviršinio vandens taršos problemas. Diegiant aukščiau minėto uždavinio priemones Lietuvoje bus įgyvendinamas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas: iki 2009 m. pabaigos numatoma sukurti visose Lietuvos apskrityse šiuolaikišką komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūrą, užtikrinti saugų pavojingų atliekų tvarkymą ir sutvarkyti susikaupusias pavojingas atliekas, iki 2010 m. ketvirtadaliu sumažinti biodegraduojančių atliekų patekimą į sąvartynus, užtikrinti atliekų tvarkymo viešųjų paslaugų teikimą visiems fiziniams ir juridiniams asmenims, iki 2006 m. pabaigos sudaryti organizacines ir technines sąlygas surinkti ir panaudoti ne mažiau kaip 50% pakuočių atliekų[49].

Atliekų tvarkymo sistemos tobulinimo būtinybė akcentuojama ir Lietuvos aplinkos apsaugos ekonominių veiksnių plėtros iki 2015 m. strategijos projekte, Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje.

Kraštovaizdis

Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje vienas iš nustatytų tikslų - gamtinių išteklių, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės srityje sustabdyti gamtinio kraštovaizdžio nykimą gamtinio karkaso bei saugomose teritorijose, miestuose ir miesteliuose, gerinti saugomų teritorijų tinklą, sustabdyti rekreacinės agrarinės aplinkos nykimą, rekultivuoti išnaudotus karjerus.

Valstybės saugomos teritorijos Lietuvoje užima 755 tūkst. ha, tai yra 14,3% visos šalies teritorijos. Privatiems sklypams tenka 40-60% saugomų teritorijų. Daugelis sklypų savininkų neturi reikiamų žinių, kad galėtų pakankamai apsaugoti kraštovaizdį ir biologinę įvairovę[50].

Lietuvoje yra priimta ir patvirtinta Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir jos įgyvendinimo veiksmų planas bei konkrečių ekosistemų išsaugojimo veiksmų planai.

Įgyvendinant Europos Sąjungos reikalavimus saugomoms teritorijoms, 39

[49]Nacionalinės darnaus vystimosi strategijos įgyvendinimo 2003-2004 metais ataskaita.Vilnius.2005.P15.
[50] Darnaus vystimosi rodikliai, Vilnius, 2005 m., P. 14.

Lietuvos saugomos teritorijos ar jų dalys jau įtrauktos į paukščių apsaugai svarbių teritorijų sąrašą. parengta dokumentacija ekologiniam tinklui „Natura – 2000“ sukurti. Remiantis specialiais tyrimais pagal nustatytus kriterijus, Lietuvoje atrinkta ir numatyta įsteigti apie 430 europinės reikšmės saugomų teritorijų. Jose yra išsaugotos svarbiausios nykstančių laukinių gyvūnų ir augalų rūšių radimvietės ir vertingiausi natūralių buveinių tipai, garantuotas gyvūnų ir biologinės įvairovės stabilumas.

Iš visų rūšių, išvardintų Buveinių direktyvos 92/43/EEB[51] II priede, kurioms turi būti nustatytos specialios saugomos teritorijos, Lietuvoje randamos 39 gyvūnų, 12 augalų, 2 samanų rūšys. Iš visų rūšių, išvardintų Paukščių direktyvos 79/409/EEB[52] I priede, kurioms turi būti nustatytos specialios saugomos teritorijos, Lietuvoje randamos 55 rūšys.

Pastaruoju metu suaktyvėjus veiklai Baltijos jūros pakrantėje (Klaipėdos uosto rekonstrukcija, Būtingės naftos terminalo eksplotacija, gyvenamųjų namų statyba, audros ir kt.) daugėja jūros dumblo, stiprėja krantų erozija ir abrazija.

Taigi natūralių ir pusiau natūralių teritorijų santykis su urbanizuotomis teritorijomis Lietuvoje dabar siekia 8,04.Lietuvos rajonų ir miestų santykiai nurodyti lentelėje **(2.5 lentelė).**

Skaičiai akivaizdžiai rodo būtinybę plėtoti urbanizuoto ir agrarinio kraštovaizdžio optimizavimo priemones labiausiai nuskurdintose vietovėse pastangų įgyvendinti tausojančios (subalansuotos) plėtros strategiją.

Sprendžiant minėtas kraštovaizdžio problemas investuojama į nacionaliniu lygiu saugomus rajonus, priklausančių arealų išplitimą ir būklės analizę, siekiant užtikrinti šių teritorijų išsaugojimą, kuriama monitorinio sistema ir jos tvarkymo planai. Imamasi tvarkymo priemonių, siekiant atkurti jūros pakrantės juostą bei apsaugoti ją nuo irimo, valomi paplūdimiai, įrengiami informaciniai ženklai, atsižvelgiant į Nacionalinės pakrantės zonos valdymo programą[53].

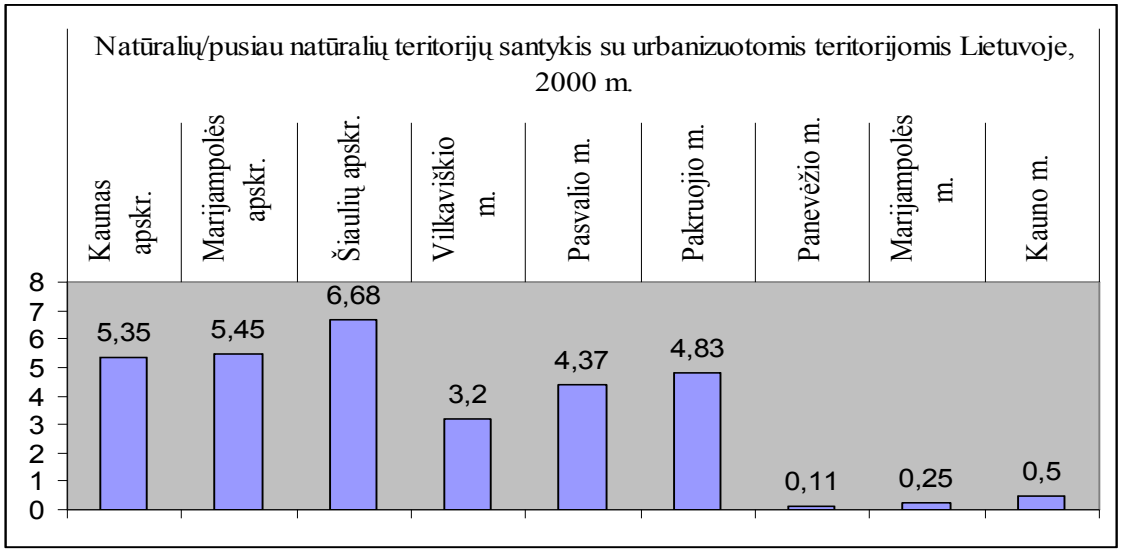
---

[51]Direktyva dėl natūralių būveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos //http://209.85.135.104/search?q=cache:wNE8WRXF9kQJ:www.zalieji.lt/leidiniai/buveiniu_direktyva+92/43/EEB&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1; prisijungimo laikas 2006-11-01.

[52]Direktyva dėl paukščių apsaugos; /http://209.85.135.104/search?q=cache:PS41fIFAY1YJ:www.zalieji.lt/leidiniai/paukciu_direktya+79/409/EEB&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=2; prisijungimo laikas:2006-11-01.

[53]Nacionalinės pakrantės zonos valdymo programa; http://209.85.135.104/search?q=cache:61dfPD8WNN0J:ec.europa.eu/fisheries/publications/factsheets/legal_texts/com_maritime_lt.pdf+pakrant%C4%a&hl=lt&gl=lt&t=clnk&cd=6; prisijungimo laikas 2006-10-11.

2.5.lentelė. Natūralių ir pusiau natūralių teritorijų santykis su urbanizuotomis teritorijomis Lietuvos rajonuose, 2004 m.

Šaltinis: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenys// http://www.vic.lt/centras/rodyk:111;prisijungimo laikas 2006-11-10

Kraštovaizdžio įvairovės dinamika labai priklauso nuo valstybės ir visuomenės pastangų įgyvendinti tausojančios (subalansuotos) plėtros strategiją.

Pataruoju metu stebima labai intensyvi legalių ir nelegalių statybų invazija į saugomas teritorijas, įskaitant Kuršių neriją (UNESCO paveldas), ir tai tampa viena iš didžiausių saugomų teritorijų problemų. Būtina imtis kuo greičiau teisinių bei administracinių priemonių jas sustabdyti[54].

Aplinkos teršimas radionuklidais

Ignalinos atominė elektrinė (toliau - AE) yra pagrindinis potencialaus aplinkos teršimo radionuklidais šaltinis.Branduolinių reaktorių eksploatavimo ir uždarymo metu į aplinką gali patekti radioaktyvių medžiagų. Dėl pakankamai aukštos AE eksploatavimo kultūros aplinkos tarša radionuklidais nėra ženkli. Didžiausios problemos kyla tvarkant radioaktyvias atliekas ir panaudotą branduolinį kurą. Radioaktyviosios dujos iš gamybinių patalpų kartu su oru išmetamos į atmosferą. Kai Ignalinos AE dirba visu pajėgumu, dėl išleidžiamo vandens šiluminio poveikio Drūkšių ežero vandens

[54] Nelegalios statybos //http://www.bnai.lt/index.php?url=articles/42643; prisijungimo laikas 2006-10-15.

temperatūra pakyla trimis laipsniais. Šis terminės taršos židinys smarkiai veikia ežero ekosistemą, čia pastebimi eutrofijos požymiai.

Dabartinės saugyklos neužtikrina ilgalaikio saugojimo. Nusprendus galutinai uždaryti Ignalinos AE ir įgyvendinant Radioaktyviųjų strategijos nuostatas atliekų laikymo sistema iš esmės pertvarkoma ir planuojamos radioaktyviųjų atliekų saugyklos. Būtina_galutinai sureguliuoti radioaktyvių ir branduolinių medžiagų importą, gabenimą, įsigijimą, naudojimą, tvarkymą bei saugojimą.

Lietuvoje be žalos aplinkai iš atsinaujinančių energijos išteklių išgaunama 3,3% elektros energijos[55]. Saulės energijos spindėjimo postų Lietuvoje yra 15, o pramoninė vėjo elektrinė Vydmantų kaime oficialiai buvo atidaryta 2004 m.Alternatyvi energetika žengia Lietuvoje pirmus žingsnius ir Ūkio ministerijos planai iš vėjo energijos 2010 m.generuoti daugiau, nei 289 GWh elektros energijos, o tai beveik tiek kiek yra gaunama iš hidroelektrinių, atrodo sunkiai įgyvendinamas[55].

Šių metų balandžio 27-29 d.d. elektroniniu būdu buvo atlikta apklausa, kurios metu buvo apklausta virš pusantro tūkstančio Lietuvos gyventojų. Į jos pagrindinį klausimą "Ar pritariate vėjo energetikos plėtrai?" net 73 % respondentų atsakė teigiamai. "Prieš" pasisakė vos 6,5 %. Apie tai, kad visuomenė vis dar nėra pakankamai informuota apie atsinaujinančių šaltinių panaudojimo galimybes, byloja 20 % apklaustųjų, kurie atsakė, kad "nežino, kas yra vėjo energetika[56]".

Tam tikrų sunkumų įgyvendinant Kioto protokolo reikalavimus gali kilti nuo 2010 metų, kai uždarius Ignalinos AE antrąjį bloką teks padidinti elektros gamybą deginant organinį kurą, todėl svarbu neatidėlioti adekvačių aplinkosauginių priemonių įgyvendinimo rezervinėse šiluminėse elektrinėse.

2% Lietuvos gyventojų 2006 m. pavasarį kaip viena iš svarbiausių problemų Lietuvoje nurodė – aplinkos apsaugą, t.y. dvigubai daugiau nei 2005 m. rudenį (1%)[57].

Tenka pastebėti, kad didesnės problemos kol kas yra ne ekologijos ar aplinkos apsaugos, bet aplinkos apsaugos darbo organizavimo ir vadybos srityje[58].

---

[55] Atsinaujinantys energijos šaltiniai, //http://www.ekostrategija.lt/index.php?content=pages&lng=lt&page_id=31&news_id=78;prisijungimo laikas 2006-11.12.

[56] Anketa dėl Vėjo energetikos plėtros Lietuvoje //http://www.eksponente.lt/vejas/index.html; prisijungimo laikas 2006-09-15.

[57] Europos Komisija. Standartinis Eurobarometras 65/ pavasaris-2006//http://europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.PDF; prisijungimo laikas 2006-10.10.

Todėl būtina jas išspręsti kuo greičiau ir progresyviau, kad darbo organizavimo klausimai netrukdytų tiesioginiam aplinkos apsaugos specialistų darbui ir tolimesniems aplinkosaugos sprendimams priimti.

Aplinkosaugos efektyvumas priklauso ne tik nuo mokslininkų tyrimų, tinkamai pagrįstos priemonių sistemos, bet ir nuo to, kaip ji įgyvendinta, kaip skatinami, suinteresuojami, įpareigojami piliečiai saugoti juos supančią aplinką.

Apklausius aplinkos apsaugos skyrių specialitus savivaldybėse ***(3 priedas),*** *kaip vienos iš pagrindinių aplinkos apsaugos problemų buvo minimos – atliekų sistemos diegimas, vandens tiekimo ir šalinimo infrastruktūra (šias problemas įvardijo vis apklausti atstovai iš savivaldybių aplinkos apsaugos skyrių). Jurbarko rajono savivaldybės inžinierius kaip dar vieną problemą įvardijo „bešeimininkių“ artezinių gręžinių likvidavimą, o Lazdijų savivaldybės specialistas - Saulius Pockevičius - vandens nugeležinimo problemą. Jo nuomone, būtina tobulinti ir pačią savivaldybių reguliacinę sistemą, stiprinti aplinkosaiginį sektorių.*

Savivaldybės minėtas problemas sprendžia teikdamos paraiškas ES paramai gauti, o taip pat ir iš savivaldybės biudžeto skiriamų pinigų. Lazdijų vyresnysis specialistas, Saulius Pockevičius teigė, kad "įsipareigojimai vietos, regioniniu, nacionaliniu, arba lygmeniu, juos įtraukiant į vietos strateginio valdymo sistemą ir suteikiant jiems daugiau veikimo laisvės". Aplinkos apsaugai Jurbarko savivaldybėje yra numatyta savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialioji programa, čia lėšos suplaukia iš įmonių įstaigų už teršalų išmetimą mokamų mokesčių (principas-teršėjas moka), taip pat už medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimą bei įvairias kitokias įmokas. Antanas Bernotas, Utenos rajono savivaldybės specialistas, irgi paminėjo Utenos rajono savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiąją programą, skirtą priemonėms, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žala, o panaudojama gamtosaugos objektams projektuoti, statyti, rekonstruoti, remontuoti, eksploatuoti.

Utenos (Antanas Bernotas) ir Raseinių (Vilma Kundrotienė) savivaldybių specialistai, kaip problemų sprendimo būdą, pateikė ekologinį švietimą, kurio pagalba žmogus mokamas gyventi santarvėje su gamta, racionaliai panaudodamas jos resursus. Tai bandoma ugdyti rengiant gamtosaugines akcijas savivaldybių

[58] Doc.V.Vinčienė.Sociumas.2001 m., P.4.

teritorijose arba keičiantis patyrimu su kitomis savivaldybėmis.

3. LIETUVOS APLINKOS APSAUGA ES APLINKOSAUGOS POLITIKOS KONTEKSTE

Integracijos į Europos Sąjungą metu Aplinkos sektorius buvo vienas iš sudėtingiausių ir daugiausia lėšų reikalaujančių sektorių. Lietuva, tapusi pilnateise ES nare, įsipareigojo saugoti aplinką ir gerinti aplinkos kokybę. Šiuo metu bene didžiausias diskusijas ir ginčus dėl reikalavimų įgyvendinimo sukeliantis sektorius yra aplinka. Europos Komisijos duomenimis, apie 42% visų gaunamų skundų sudaro skundai, susiję su įvairių aplinkos apsaugos sričių reikalavimų įgyvendinimu[59].

Šiuose dokumentuose aplinkos apsauga įtvirtinta kaip labai svarbi dabartinei ir būsimųjų kartų gyvenimo kokybei. ES aplinkos apsaugos politika grindžiama nuostata, kad aukšti aplinkosaugos standartai skatina inovacijas, atveria verslo galimybes bei turi būti derinami su nuolatiniu ekonomikos augimu ir užtikrinti darnią plėtrą ilgalaikiam laikotarpiui.

3. 1. Lietuvos derybos su ES aplinkos apsaugos srityje

1999 m. gruodžio 10-11 d. Helsinkyje vykusiame Europos šalių viršūnių susitikime Lietuva kartu su kitomis penkiomis kandidatėmis buvo oficialiai pakviesta derybų su ES. 2000 m. vasario 15 d. Lietuva pradėjo oficialias derybas dėl narystės ES. Pagrindinis aplinkos apsaugos derybose nagrinėjamas klausimas – 22 derybinis skyrius reglamentuojantis aplinkos apsaugą[60]**.** Pasirengimas narystei ES aplinkos apsaugos srityje buvo ilgas ir sudėtingas procesas. Pasirengimas narystei susidėjo iš kelių etapų, iš kurių svarbiausi pastarieji[61]:

I. Bendrasis derinimosi prie ES aplinkos apsaugos srityje planavimas,

---

[59] EK skudų statistika.//http://www.consilium.europa.eu/igcpdf/lt/04/cg00/cg00081.lt04.PDF; prisijungimo laikas 2006-10-01.

[60] 22 derybinis skyrius//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197122&p_query=22%20derybinis%20skyrius&p_tr2=2; prisijungimo laikas 2006-10-15.

[61] I.Šidlauskienė.Europos Sąjunga iš arčiau:Dėstytojų rengimo programos dalyvių straipsnių rinktinė/Suomijos viešojo administravimo institutas (HAUS), Vilnius.2000.P.18.

kurio metu 1998 metais buvo parengta Lietuvos teisės normų derinimo su ES reikalavimais strategija aplinkos apsaugos srityje ir preliminariai įvertintos ES reikalavimų įgyvendinimo sąnaudos;

II. Sektorinis planavimas**,** kurio metu buvo parengtos derinimo strategijos atskiriems aplinkos apsaugos sektoriams (vandens kokybės gerinimo, atliekų tvarkymo, cheminių medžiagų valdymo ir kt.);

III. Direktyvų įgyvendinimo planavimas, kurio metu parengti kai kurių sudėtingų direktyvų (pvz., direktyvų reglamentuojančių integruotą pramonės taršos kontrolę ir prevenciją, vandenų taršą nitratais, sąvartynų įrengimą, paukščių ir kt. gyvūnų apsaugą) įgyvendinimo planai;

IV. Integruotas planavimas, kurio metu buvo sujungti atskirų sektorių planavimo rezultatai. Parengta Nacionalinė acquis priėmimo programa (toliau - NAPP), Lietuvos aplinkos apsaugos finansavimo strategija, vietos savivaldos institucijų įtraukimo į ES reikalavimų įgyvendinimo procesą strategija ir kiti dokumentai;

V. Derybinės pozicijos parengimas. Šiame etape buvo pasirengta deryboms su ES, tam parengti reikalingi dokumentai;

VI. Detalūs direktyvų įgyvendinimo ir finansavimo planai. Šiame etape detaliai buvo išnagrinėti ir su Lietuvos padėtimi palyginti kai kurių, dar nenagrinėtų

VII. direktyvų reikalavimai. Sudaryti įsipareigojimų pagal tas direktyvas įgyvendinimo planai ir apskaičiuotos tam reikalingos sąnaudos;

VIII. Investicinių ir kitų projektų planavimas ir įgyvendinimas. Šiame etape rengiami investiciniai projektai naujų aplinkos apsaugos infrastruktūros objektų statybai ar esančių modernizavimui.

Pagrindinis derybų dėl narystės ES objektas buvo - pereinamųjų laikotarpių, per kuriuos stojančioji šalis turi įgyvendinti ES teisės reikalavimus, skaičius ir trukmė. Pereinamuoju laikotarpiu paprastai prašoma, kai ES normoms įdiegti būtinos didelės investicijos ir reikia daug laiko. Norėdami išsiderėti pereinamuosius ES normų įgyvendinimo laikotarpius, Lietuvos atstovai atskleidė Lietuvos konkrečios srities padėtį ir pagrindė tokių laikotarpių būtinybę, apibūdindami ES normų įgyvendinimo pasekmes Lietuvos visuomenei, verslui ir pateikdami planus, kada ES teisės normos bus

įgyvendintos ir kiek tai kainuos.

Pagrindiniai derybų dėl derybinio 22 skyriaus Aplinka etapai[62]:

2000 m. lapkričio 15 d. – pradėtos derybos dėl Aplinkos skyriaus;

2001 m. vasaris - gegužė – buvo teikiama papildoma informacija ir vyko techninės konsultacijos ;

2001 m. birželio 27d. – derybos dėl Aplinkos skyriaus preliminaries buvo baigtos, susitarus dėl ES teisės aktų įgyvendinimo Lietuvoje plano.

Derybų pradžioje Lietuva prašė pereinamųjų laikotarpių aštuonių direktyvų įgyvendinimui. Derybose, daugiausia dėl priežasčių, susijusių su direktyvų reikalavimų interpretavimu, buvo atsisakyta penkių pereinamųjų laikotarpių. Taigi paaiškėjo, kad Lietuvai įgyvendinti Direktyvą dėl geriamojo vandens kokybės, Direktyvą dėl nitratų, atsirandančių dėl žemės ūkio veiklos, kontrolės, Direktyvą dėl sąvartynų, Direktyvas, susijusias su laukinių paukščių ir buveinių apsauga, turėtų pavykti ir be oficialių pereinamųjų laikotarpių**.** Derybinis skyrius buvo preliminariai uždarytas sutarus tik dėl trijų pereinamųjų laikotarpių:

- Direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų – pereinamasis laikotarpis iki 2006 m. gruodžio 31 d;

Siekiant įgyvendinti šį tikslą reikia pagerinti šių atliekų surinkimą ir apskaitą bei skatinti perdirbimą ar kitokį panaudojimą, ypač plastmasės ir metalų. Minėto tikslo įgyvendinimas skatins stiklo, popieriaus, plastmasės bei metalo perdirbimo pramonės plėtrą, bus kuriamos naujos darbo vietos. Pakuočių gamintojai ir pakuotes naudojantys prekybininkai galės sudaryti sutartis su perdirbėjais, pasirinkdami jiems priimtiniausią pakuočių atliekų tvarkymo sistemą ir turės galimybę pasinaudoti pakuotės ir gaminio mokesčio lengvata[63]**.**

- Direktyva 94/63/EB dėl lakiųjų organinių junginių išsiskyrimo į aplinką laikant benziną ir tiekiant jį iš terminalų į degalines kontrolės – pereinamasis laikotarpis iki 2007 m. gruodžio 31 d.

Ribojamas šių teršalų išsiskyrimas visoje benzino pervežimo ir laikymo grandinėje:

---

62 22 derybinis skyrius, //http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dok.showdoc_l?p_id=19665&p_query=22%2derybinis%20skyrius&p_tr2=2; prisijungimo data 2006-10-15.

63 Lietuvos Respublikos derybinė pozicija „Aplinka“ (22 derybinis skyrius)//Valstybės žinios.2002. Nr. 115-5144

Ribojamas šių teršalų išsiskyrimas visoje benzino pervežimo ir laikymo grandinėje: terminalai mobilios pervežimo priemonės (pvz.: benzovežiai, geležinkeliais pervežamos cisternos) benzino kolonėlės. Pereinamasis laikotarpis bus naudingas smulkesnėms įmonėms, kadangi jos turės daugiau laiko prisitaikyti prie naujų reikalavimų[64].

- Direktyva 91/271/EEB dėl miestų nuotėkų valymo, su pakeitimais, padarytais direktyva 98/15/EB – pereinamasis laikotarpis iki 2009 m. gruodžio 31 d.

Kadangi šios srities ES normų įgyvendinimas yra vienas brangiausių, pereinamasis laikotarpis įgalins sumažinti metines investicijas bei išvengti ženklaus komunalinių tarifų augimo.

Šie projektai bus įgyvendinami su ES pagalba (iki narystės pradžios apie pusę projektų vertės buvo finansuojama iš ISPA fondo, o vėliau, net iki 80% - iš Sanglaudos fondo). ES jau yra sutikus skirti paramą Vilniaus miesto geriamo vandens ir kanalizacijos tinklų rekonstrukcijos, Druskininkų, Kauno ir Jonavos vandenvalos įrenginių ir kanalizacijos modernizavimo projektams. ES pagalba bus skirta ir Alytaus, Tauragės bei Šiaulių rajonų buitinių atliekų tvarkymo sistemoms sukurti. O taip pat apie 20 mln.litų kasmet Ignlinos AE uždarymui.

- Direktyva 2001/80/EB dėl tam tikrų teršalų, išmetamų į orą iš didelių kurą deginančių įrenginių, kiekio apribojimo – pereinamasis laikotarpis iki 2015 m. gruodžio 31 d. (Vilniaus, Kauno ir Mažeikių elektrinėse).

Nuo 2008-ųjų metų ES griežčiau ribos taršą, kurią sukelia didelių deginimo įrenginių, tokių kaip elektrinės ir katilinės, veikla. Pagal šiuos reikalavimus nuo 2008 m. pačioms didžiausioms Lietuvos elektrinėms būtų taikomi septynis kartus griežtesni nei šiuo metu sieros dioksido apribojimai deginant mazutą. Lietuva išsiderėjo, galimybę šių reikalavimų taikymą Vilniaus, Kauno ir Mažeikių šiluminėse elektrinėse atidėti iki 2015 metų pabaigos. Pereinamasis laikotarpis įgalins minėtas įmones geriau prisitaikyti prie naujų reikalavimų[65].

Vėliau, Lietuvai jau tapus ES nare, buvo suteikti dar dveji pereinamieji laikotarpiai šių direktyvų perkėlimui: Direktyvoms 2004/12/EB ir 2005/20/EB dėl pakuočių ir pakuočių įrangos atliekų – pereinamasis laikotarpis iki 2008 m. gruodžio 31 d.

---

[64] Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija. Lietuvos aplinkos apsaugos strategija. Veiksmų programa.Vilnius.1996.P.15.

[65] Veselka V.,Vakarų Europa nuo A iki Z.Europos integracijos vadovas.Vilnius, 1999.P. 45.

Apskaičiuota, kad visų ES direktyvų aplinkos apsaugos sektoriuje įgyvendinimui Lietuvoje iki 2010 m. gali prireikti maždaug 1 milijardo eurų. Šios investicijos daugiausia reikalingos naujiems nuotekų valymo įrenginiams statyti ir esamiems rekonstruoti, nuotekų surinkimo sistemoms bei atliekų tvarkymo sistemoms (sąvartynai, atliekų surinkimas, antrinių žaliavų išskyrimas) įrengti, Lietuvos elektrinės ir kitų katilinių rekonstrukcijai bei aplinkos apsaugos priemonėms įdiegti.

Aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo principų, kuriais numatoma remtis formuojant veiksmų programas ir įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką. Šiais politikos principais Lietuva vadovaujasi įgyvendinant aplinkosaugos politiką šalyje[66]:

- *Darnus vystymasis* - tai ilgalaikis nuolatinis visuomenės vystymasis, siekiant tenkinti žmonijos poreikius dabar ir ateityje, racionaliai naudojant bei papildant gamtosišteklius, išsaugant mūsų planetą ateities kartoms.Šis principas įtvirtintas Rio de Žaneiro deklaracijoje, 1992 m.
- *Aplinkosaugos politikos integravimas.* Aplinkosaugos politika turi būti integruota į visų ūkio šakų, teritorijų plėtros strategijas. Norint, jog plėtra būtų subalansuota ir tolygi, aplinkosaugos priemonės turi tapti šio proceso dalimi ir negali būti nuo jos atsietos.
- *Atsargumo principas.* Dažnai neįmanoma prognozuoti žmogaus veiklos padarinių aplinkai. Norėdama apsaugoti aplinką, valstybė pagal išgales turi taikyti atsargumo principą. Kai iškyla neatlyginamos žalos pavojus, pateisinamos pačios brangiausios priemonės aplinkai žalojimo užkirsi. Atsargumo principo taikymas turi remtis prognoze, nuoseklumu ir apdairumu numatant pasekmes.
- *Teršėjas moka.* Šis principas reškia, kad visa atsakomybė, taip pat ir materialinė, už taršą ar naudojant gamtos išteklius padarytą žalą aplinkai tenka teršėjams ar vartotojams, tai yra visus socialinius ir ekonominius nuostolius privalo padengti patys teršėjai.

---

[66] Aplinkos apsaugos politikos principai //http://64.233.183.104/search?q=cache:hVesrW0nsDcJ:www.euro.lt/Pov_tyrimai/Pataisyta%2520galutine%2520%2520PVD%2520ataskaita12.09.rs.pdfi&hl=lt&gl=ltt=clnk&cdnei; prisijungimo data 2006-11-15.

- *Prevencija.* Žalos aplinkai atlyginimo išlaidos beveik visais atvejais didesnės nei išlaidos žalai išvengti. Kartais žalos atlyginti iš viso neįmanoma. Todėl prevencija yra racionalesnis veikimo būdas nei bandymas spręsti problemą, kai ji jau iškilo.
- *Geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimas.* Šio principo esmė yra ta, kad visur kur tik įmanoma, net tada, kai nustatyti limitai neviršijami, turi būti naudojama aplinkosaugos požiūriu pažangiausia bei efektyviausia ir kartu praktiškai įgyvendinama technologija.
- *Subsidiarumo principas.* Šio principo esmė – tai demokratijos ir partnerystės ryšių stiprinimas priimant ir taikant sprendimus. Tik problemos, kurių negalima išspręsti vietoje, turi būti sprendžiamos aukštesniu lygiu. Kertiniai šio principo tikslai yra šie:
  1) padėti vietos bendruomenėms rūpintis savo aplinka;
  2) didinti programų ir veiksmų vertę;
  3) didinti veiksmų ir priemonių pasirinkimo galimybes.

Pagal susidiarumo principą pripažįstama, kad aplinkosaugos problemos ir galimybės kiekviename regione labai skiriasi ir formuojant aplinkosaugos politiką į tai reikia atsižvelgti.

- *Partnerystės ir atsakomybės pasidalinimas.* Subalansuotos visuomenės tikslas gali būti pasiektas tik tada, kai visi suinteresuoti asmenys ims vieningai veikti ir bendradarbiauti (vyriausybinės, tarptautinės organizacijos, vietos valdžia, nevyriausybinės organizacijos, ūkio šakos per savo asociacijas, įmonės, vartotojai, visuomenės nariai ir t.t.). Kiekvienas iš partnerių pripažįsta savo atsakomybę už aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimą ir veikia jiems prieinamomis priemonėmis.
- *Informacijos viešumas.* Šio principo tikslas – padėti sukurti dalyvavimo priimant sprendimus mechanizmą, įtraukti piliečius į aplinkos apsaugos politikos kūrimą. Informacijos apie aplinką turėjimas leidžia daugiau suinteresuoti visuomenę, suaktyvinti jos veiklą įgyvendinant aplinkos apsaugos tikslus.

Lietuvos vystymosi prioritetai gamtos apsaugos srityje: efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas, pavojaus žmonių sveikatai mažinimas, efektyvesnė biologinės įvairovės apsauga, efektyvesnė kraštovaizdžio apsauga ir racionalus

tvarkymas. Akcentuojama svarba efektyviai panaudoti valstybės lėšas ir ES paramą vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūrai modernizuoti bei baseininiu principu pagrįstai vandens išteklių valdymo sistemai, šiuolaikinei atliekų tvarkymo sistemai sukurti.

Pagrindiniai aplinkos apsaugos principai ES ir Lietuvos derybose

"Valstybinės aplinkos apsaugos strategijos tikslas derybose su ES buvo sudaryti prielaidas subalansuotai šalies plėtrai išlaikant švarią ir sveiką gamtinę aplinką, išsaugant biologinę ir kraštovaizdžio įvairovę bei optimizuojant gamtonaudą[67]".

Lietuvai stojant į Europos Sąjungą, buvo iškilusi būtinybė derinti Lietuvos ir ES aplinkos apsaugos prioritetus ir reikalavimus. Svarbiausios aplinkosaugos priemonės siejamos su nuotekų valymo įrenginių statyba, modernių atliekų tvarkymo sistemų kūrimu bei oro taršos mažinimu, ypatingas akcentas buvo kreipiamas į griežtesnius atliekų tvarkymo reikalavimus, integruotą pramonės taršos kontrolę.

Pagrindinių derybų principus pateiksiu trumpa pagrindinių priemonių analize:

Vandentvarka

Vandens išteklių apsaugos ir valdymo principus nustato 2000 m. priimta ES bendroji vandens politikos direktyva. Pagal šią direktyvą pagrindinis vandenų apsaugos tikslas yra užtikrinti gerą ekologinę būklę visuose vandens telkiniuose, tai yra turi būti užtikrinta ne tik cheminė vandens kokybė, bet ir biologinė įvairovė.

Trumpalaikiais Lietuvos vandens ūkio tvarkymo tikslas yra pasiekti ES vandens direktyvų reikalavimus. Fundamentiniai ES reikalavimai vandens ūkiui jau yra perkelti į Valstybinius įstatymus.

Aplinkos investicijų sektoriuje svarbiausia sritimi išlieka nutekamojo vandens valymo įrengimų statyba. 2015 metais turėtų būti užbaigta nutekamojo vandens valymo įrengimų statyba/renovacija visuose miestuose, kurie turi daugiau nei 2000 gyventojų. Tai apima ir tretinį nuotekų valymą (azoto ir fosforo pašalinimas), miestuose, turinčiuose daugiau nei 10 000 gyventojų. Pilnai įrengus nutekamojo vandens valymo įrengimus (ES Miestų nutekamojo vandens direktyva turėtų būti įgyvendinta iki 2020 metų), situacija turėtų pagerėti[68].

---

[67] Girčys G., Gruževskas B., Juknys R.Nacionalinės darnaus vystimosi strategijos įgyvendinimo 2003 - 2004 metais atsakaita.Vilnius, 2005

[68] Lietuvos bendrojo programavimo dokumentas 2004-2006 //http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.PDF;prisijungimo laikas 2006-10-11.

Vandentvarkos infrastruktūros modernizavimo, plėtimo, atnaujinimo priemoniųįgyvendinimas įgalintų regiono gyventojams tiekti sveiką, atitinkantį ES reikalavimus geriamą vandenį, bei užtikrinti efektyvią atvirų vandens telkinių ir vandens ekosistemų apsaugą. Šios priemonės padėtų įgyvendinti Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje Vandenų apsaugos srityje nustatytus tikslus: "mažinti paviršinio vandens teršimą miestų ir gyvenviečių nuotekomis", „mažinti požemio vandens teršimą, mažinti vandens telkinių išsklaidytą taršą, mažinti teršimą paviršinėmis (lietaus) nuotekomis", taip pat Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje iškeltus uždavinius vandentvarkai (mažinti vandens telkinių taršą, išplėsti geriamojo vandens viešojo tiekimo tinklą, kad jis apimtų ne mažiau 95 % miestų ir miestelių gyventojų, pasiekti, kad visų miesto ir kaimo gyventojų naudojamo geriamo vandens kokybė atitiktų ES reikalavimus ir pan.).

Nemažai vandentvarkos problemų sprendžiama įgyvendinant upių baseinų valdymo programas, tačiau šiose nacionalinio lygmens programose neįtrauktos gyvenvietės, kaimai, turintys mažiau nei 500 gyventojų. Todėl rajonų savivaldybėms, konkrečioms seniūnijos yra labai aktualūs smulkūs nuotekų ir geriamojo vandens projektai[69].

Atliekos

Augant pramonei ir vartojimui, labai svarbu tinkamai tvarkyti atliekas. Siekiant sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą, tenkinančią visuomenės poreikius, užtikrinančią gerą aplinkos kokybę ir nepažeidžiančią rinkos ekonomikos principų, parengtas ir patvirtintas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas[70]. Jame numatytos užduotys, priemonės ir veiksmai padės apsaugoti gamtą ir žmonių sveikatą nuo taršos atliekomis poveikio ir įgyvendinti Europos Sąjungos nustatytus atliekų tvarkymo reikalavimus.

Pagrindinės problemos: "kai kurie sąvartynai įrengti netinkamose vietose, net prie naudojamų ar potencialių požeminių (gruntinių) vandenų šaltinių, nėra tinkamos dugno izoliacijos, filtrato surinkimo sistemų, jo valdymo ar kitokio apdorojimo įrenginių, nėra sąvartynų eksploatacijos planų, atliekų kontrolės ir registracijos. Iki 50% į sąvartynus

[69]Lietuvos bendrojo programavimo dokumentas 2004-2006 //http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.PDF;prisijungimo laikas 2006-10-11.

[70]Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas; http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=205160; prisijungimolaikas 2006-10-30.

šalinamų atliekų sudaro organinės biodegraduojančios atliekos, kurių šalinimas sąvartynuose turi būti nuolatos mažinamas, į sąvartynus patenka ne tik namų ūkių ar nepavojingos pramoninės bei statybinės atliekos, bet ir pavojingos atliekos[71]“.

Pagal minėtą studiją, nauji sąvartynai įrenginėjami pagal Lietuvos ir ES reikalavimus, turi pakeisti visus esamus sąvartynus. Statomos pavojingų atliekų tvarkymo aikštelės ir nauji miesto nuotėkų biologinio valymo įrenginiai. Šio projekto 1 etape (2003 - 2005 m.) buvo numatyta senų sąvartynų uždarymas, rekultivavimas, atliekų priėmimo punktų ir konteinerių aikštelių įrengimas, reikiamų skaičiaus atliekų surinkimo konteinerių ir šiukšliavežių įsigijimas. Tačiau vien reikalavimų neatitinkančių sąvartynų uždarymas esamos situacijos neišspręs. Nesukūrus efektyvios atliekų surinkimo ir gyventojų informavimo apie atliekų surinkimo ir rūšiavimo svarbą sistemos, tikėtina, jog uždarytų sąvartynų arba kitose teritorijose vėl kaupsis nelegalios atliekos.

Įgyvendinant konkrečias uždavinio “Sukurti buitinių ir pavojingų atliekų tvarkymo sistemą, identifikuoti ir išvalyti užterštas teritorijas” priemones, bus siekiama laiku vykdyti Lietuvos prisiimtus įsipareigojimus Europos Sąjungai, įgyvendinant Atliekų ir Sąvartynų direktyvas, sukuriant aplinkos ir ekonominiu požiūriais efektyvią nepavojingų ir pavojingų atliekų tvarkymo sistemą, mažinant neigiamą atliekų poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, taip pat šios priemonės padės spręsti gruntinio ir paviršinio vandens taršos problemas. Diegiant aukščiau minėto uždavinio priemones šalyje bus įgyvendinamas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas: plėtojama atliekų surinkimo infrastruktūra, kuriama regioninė pavojingų atliekų tvarkymo sistema, plečiamas pavojingų atliekų surinkimas ir perdirbimas. Atliekų tvarkymo sistemos tobulinimo būtinybė akcentuojama ir Lietuvos aplinkos apsaugos ekonominių veiksnių plėtros iki 2015 m. strategijos projekte, Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje.

Atlikus anketinę apklausą su savivaldybių aplinkos specialistais ir su aplinkos apsaugos ekspertais, galime daryti išvadą, jog didžiausia problema yra atliekų sistemos sukūrimas nacionaliniu ir vietos lygiu.

Aplinkos apsaugos agentūros specialistas Gintautas Sabas teigė, jog "Atliekų vengimas, antrinis panaudojimas ar perdirbimas padės išsaugoti gamtos išteklius, palaikyti švarią ir sveiką aplinką ir sumažins mokesčius už atliekų tvarkymą kaštus, o

[71] Projektas „Atliekų tvarkymo sistemos galimybių studija“, 2001.P.45.

Raseinių rajono savivaldybės specialistė Vilma Kundrotienė pažymėjo atliekų rūšiavimo, "žaliųjų produktų" naudojimo informaci jos stoką rajonuose.

Aplinkos apsaugos valdymo, teritorijų planavimo sistemos

Įgyvendinant su teritorijų planavimu susijusias priemones stengiamasi sudaryti prielaidas subalansuotai regiono teritorijos raidai, formuojama sveika ir harmoninga žmonių gyvenamoji, darbo ir poilsio aplinka, racionaliai naudojami gamtos ištekliai, išsaugotos gamtinės ir kultūrinės kraštovaizdžio vertybės, bendrasis aplinkos ekologinis stabilumas, diferencijuojamas regiono tvarkymas pagal atskirų rajonų gamtinių sąlygų skirtumus ir kt.

Pagal Lietuvos aplinkos apsaugos strategiją, aplinkosaugoje pereinant prie neigiamų pasekmių priežasčių šalinimo, viena svarbiausių prevencinių priemonių gamtinių išteklių ir kraštovaizdžio apsaugos srityje yra aplinkosauginio teritorijų planavimo sistema bei aplinkosaugos reikalavimų įvertinimas, aplinkosauginės dalies parengimas rengiant bendruosius bei detaliuosius teritorijų planavimo dokumentus.

Vadovaujantis ES direktyvomis, numatoma kuo sparčiau įteisinti ūkio šakų plėtros programų ir strategijų bei teritorinio vystymo planų įgyvendinimo poveikio aplinkai vertinimo procedūras (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija).

Aplinkos apsaugos valstybinei bei regioninei politikai įgyvendinti svarbūs visi bendrojo, specialiojo ir detaliojo teritorijų planavimo dokumentai. Specialiesiems aplinkosauginio planavimo dokumentams priskiriamos saugomų teritorijų planavimo, gamtinio karkaso, gamtinių išteklių naudojimo ir apsaugos bei kitos schemos, taip pat regioninės aplinkosaugos programos[72]. Aplinkosaugos priemonės numatytos bendruosiuose planuose, kuriamos specialiojo planavimo dokumentuose — miškotvarkos ,žemėtvarkos (laukotvarkos), vandentvarkos, rekreacinio naudojimo, urbanistinės plėtros, infrastruktūros objektų išdėstymo bei plėtojimo ir, žinoma, aplinkosaugos planuose, formuojančiuose ir reguliuojančiuose įvairios paskirties žemės naudmenų bei infrastruktūros plėtros strategijas ir tvarkymo programas.

Ypatingą vietą Aplinkos apsaugos veiksmų įgyvendinimo programoje užima aplinkos monitoringo sistema. Aplinkos būklės stebėjimų, jos kitimo tendencijų įvertinimo ir prognozės pagalba gaunama integruota informacija padeda spręsti

[72] LRS nutarimas“Dėl LRV programos“//Vlastybės žinios, 2006 Nr.80-3143.

operatyvius uždavinius ir planuoti ilgalaikius veiksmus aplinkos apsaugos srityje. Aplinkos kokybės bei emisijų monitoringą reglamentuoja Lietuvos Valstybinė Monitoringo programa[73]. Aplinkos ir sveikatos nuolatinės stebėsenos ir informacinės sistemos sukūrimas - viena iš prioritetinių Nacionalinės aplinkos sveikatinimo veiksmų 2003–2006 metų programos įgyvendinimo krypčių.

Panaudojant aplinkos kokybės tyrimų rezultatus, galima priimti sprendimus dėl regiono gyvenamosios, darbo ir rekreacinės aplinkos gerinimo, rengti tikslesnes rekomendacijas aplinkos ir sveikatos apsaugai bei jas diegti vykdant regiono subalansuotą plėtrą. Šiuo metu svarbiausias tikslas - sukurti vieningą aplinkos monitoringo sistemą ir jos įgyvendinimo mechanizmą, taip pat numatyti technines priemones, resursus stebėjimo sistemai, laboratorinei bazei stiprinti ir tobulinti[74].

Modernizuota atvirų vandens telkinių, požeminio ir geriamojo vandens monitoringo, laboratorinės analizės, monitoringo duomenų kaupimo ir analizės sistema leistų operatyviai informuoti suinteresuotas institucijas ir gyventojus apie aplinkos kokybę.

Kraštovaizdis

Diegiant kraštovaizdžio tausojimo priemones siekiama išsaugoti valstybės ir jos etnografinių regionų kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę bei jų savitumą, užtikrinti racionalų jų naudojimą, didinti saugomų teritorijų atvirumą visuomenei, propaguoti saugomų teritorijų svarbą ir tikslus, užtikrinti natūralaus hidrografinio tinklo ir vandens ekosistemų apsaugą, skatinti pažeistų teritorijų spartesnį atkūrimą, sukurti reikiamas sąlygas lengviau integruoti saugomų teritorijų sistemą į europinius ekologinius tinklus – NATURA 2000.

Ekologinis švietimas

Ekologiniam švietimui ir ugdymui turėtų būti teikiama ypatinga reikšmė. Visuomenės švietimas ir informavimas aplinkosaugos klausimais - vienas iš svarbiausių uždavinių. Visuomenės dalyvavimas realizuojant aplinkos apsaugos tikslus yra vienas pagrindinių sėkmingo aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo prielaidų. Tam reikia, kad visuomenė turėtų žinių, patirties ir įgūdžių įgyvendinti subalansuotos plėtros

[73] Valstybinę aplinkos monitoring programa//http://www.am.lt/LSP/files/VAMP.PDF; prisijungimo laikas 2006-10-01.
[74] ten pat.

uždavinius, kad ji būtų informuota apie aplinkos apsaugos problemas ir suinteresuota jųsprendimu, skatinti žmones aktyviai dalyvauti aplinkos apsaugos politikoje ir aplinkosauginėje veikloje, remti visuomenines aplinkosaugos organizacijas, gerinti informacijos pateikimą per visuomenės informavimo priemones, propaguoti ekologiškai švarios produkcijos gamybą ir vartojimą, energijos ir žaliavų taupymą. Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 1996-09-25 nutarimu Nr. I-1550[75], visuomenės informavimas ir švietimas yra traktuojamas, kaip viena pagrindinių priemonių aplinkos apsaugos tikslams pasiekti.

Šiandien Informacijos apie aplinką teikimo visuomenei politika formuojama, vadovaujantis Europos Tarybos direktyva dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką (90/313/EEB)[76] bei JT EEK Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (Orhuso konvencija).

Šiuo metu pramonės įmonių ir gyventojų indėlis formuojant švarią, sveiką ir estetišką aplinką nežymus, nors ir yra tam tikrų visuomeninių iniciatyvų. Jas sudaro žmonės iš įvairių organizacijų, besirūpinančių aplinkos apsauga, vykdomi aplinkosauginio švietimo projektai. Nepaisant esančios teisinės sistemos ir nevyriausybinių organizacijų gausos, palyginus mažai domimasi galimybe dalyvauti priimant aplinkosauginius sprendimus.

2003 m. surengtos informacinės kompanijos "Žmogaus įtaka vandens ratui" metu vykdytos apklausos rezultatai atskleidė menką visuomenės informuotumą apie savo veiklos poveikį vandens ir aplinkos taršai[77].

Visuomenės nuomonės „Eurobarometras 65" (2006 m. pavasaris)[78] buvo apklausiami Lietuvos gyventojai ir 25-ių ES šalių gyventojai. Buvo užduodamas klausimas : „Ar Jūsų manymu Europos Sąjunga daro teigiamą/neigiamą poveikį aplinkos apsaugai Lietuvoje?" 49% respondentų pasisakė už teigiamą poveikį aplinkosaugai, kaip

---

[75] Valstybinė aplinkos apsaugos strategija//Valstybės žinios, 1996,Nr. 103-2347.

[76] Direktyva dėl laisvo prieinamumoprie information apie aplinką/ /http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0004:LT:HTML / ; prisijungimo laikas 2006-10-05.

[77] Informacinė kompanija "Žmogaus įtaka vandens ratui//http://www.aukuras.lt/data/zmog-pov-vand.php; prisijungimo laikas 2006-0915.

[78] EK.Eurobarometras - 65//http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.PDF; prisijungimo laikas 2006-11-11.

neigiamą įvertino - 7%, 27% lietuvių įvertino poveikį kaip neutralų, o nuomonės neturėjo šiuo klausimu - 17% respondentų.

Tuo tarpu daugiau nei pusė visų europiečių požiūriu, ES daro teigiamą poveikį aplinkos apsaugai (51%).2,29 karto daugiau palyginus su Lietuvos gyventojų nuomone, ES šalių gyventojai, ES poveikį aplinkos apsaugai vertino kaip neigiamą (16%).Tačiau kaip ES prioritetinę veiklą – saugoti gamtą – ES piliečių palaiko 1,46 karto daugiau nei apklaustųjų lietuvių (atitinkamai 13% ir 19%).

Lietuvos narystės ES privalumai ir trūkumai aplinkosaugos srityje:

- ES aplinkosaugos srities reikalavimų įgyvendinimas yra vienas sudėtingiausių ir brangiausių, kadangi per gana trumpą laikotarpį reikia sukurti ES standartus atitinkančią infrastruktūrą - atliekų tvarkymo sistemas, nuotekų surinkimo ir valymo įrenginius bei įdiegti pažangias technologijas.
- Pagal 2001 m. pasirodžiusios Europos Komisijos studijas, kurioje bene pirmą kartą buvo pabandyta įvertinti ES aplinkosauginių normų įgyvendinimo šalyse kandidatėse naudą, išvadas; nauda iki 2020 m. Lietuvos atveju vertinama nuo 2.8 iki 12.8 mlrd. eurų (viršytų prognozuojamus kaštus ir būtų didesnė nei Estijoje ir Latvijoje)[79].
- Diegdamos taupesnes technologijas, optimizuodamos gamybos procesą ir gamindamos saugesnius bei švaresnius produktus Lietuvos įmonės bus labiau pasirengusios konkuruoti ES vidaus rinkoje, kur galioja griežti kokybės standartai ir vis labiau stiprėja vartotojų sąmoningumas.
- Teigiamą narystės ES poveikį pirmiausiai patyrė visuomenė. Šis ilgalaikis poveikis siejamas su švaresne ir saugesne aplinka, gamtos išteklių išsaugojimu.
- Teigiamą poveikį taip pat patirs atliekas ir antrines žaliavas renkančios ir perdirbančios įmonės, pvz., galimybė eksportuoti į kitas ES šalis aplinkos standartus atitinkančias prekes. Kai kurių reikalavimų įgyvendinimas (pvz.: pakuočių atliekų srityje) įgalins naujų darbo vietų sukūrimą**.**
- Buvo sudaryta galimybė pasinaudoti ES pagalba – iki narystės priešstojiminiais ISPA ir SAPARD fondais, o vėliau daug didesniais Sanglaudos ir Struktūriniais

[79] ES aplinkosauginių normų įgyvendinimas ES//http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1443972542; prisijungimo laikas 2006-10-01.

fondais; minėta pagalba įgalino sumažinti investicijas tiek visuomeniniame, tiek ir privačiame sektoriuje.

ES aplinkosauginių reikalavimų taikymas įgalins gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę ir išvengti įvairių sveikatos sutrikimų, išlaikyti patrauklią rekreacinę aplinką bei natūralius gamtinius išteklius, taip pat ir tuos, kurie turi komercinę vertę - žuvų išteklius, miškus. Modernios ir taupios technologijos, švaresni ir saugesni produktai įgalins Lietuvos įmones prisitaikyti prie naujų sąlygų ES vidaus rinkoje.

3.2.ES reiklavimų perkėlimas į Lietuvos aplinkosaugos teisę

Aplinkos apsaugos įstatymų tobulinimas yra prioritetinis ir neatidėliotinas uždavinys.Išnagrinėjus galiojančius teisės aktus ir įvertinus jų privalumus bei trūkumus, reikia aiškiau apibrėžti teisės aktų, reguliuojančių aplinkos apsaugą, sistemos principus bei tikslus, nustatyti prioritetinę jų rengimo ar tobulinimo tvarką. Visa tai reikia atlikti atsižvelgus į aplinkos apsaugai keliamus ES reikalavimus. Būtina, kad visos veiklos rūšys, tiek darančios neigiamą poveikį aplinkai, tiek skirtos jai išsaugoti, būtų teisiškai reglamentuojamos.

Derinant ES ir Lietuvos teisės aktus buvo svarbu ne tik perkelti Europos Sąjungos nuostatas į nacionalinę teisę, bet ir tas nuostatas kontroliuoti, kaip jos vykdomos. Taigi svarbu buvo užtikrinti, kad veiktų visi trys įstatymų visiško įgyvendinimo mechanizmai[80]:

1) Perkėlimas (transpozicija) – ES teisės aktų nuostatų įtraukimas į nacionaliniusteisės aktus;
2) Įgyvendinimas – teisės aktams įgyvendinti nustatomi ir skiriami finansiniai, techniniai ir žmogiškieji ištekliai;
3) Vykdymas – įdiegiamas kontrolės ir nuobaudų mechanizmas, užtikrinantis įstatymų nuostatų laikymąsi.

ES teisės aktai nustato reikalavimus valstybėms narėms, tačiau nenurodo, kokios institucijos valstybėje atsako už šių reikalavimų įgyvendinimą. Kiekviena valstybė narė gali pasirinkti ne tik konkretų įstatymų įgyvendinimo būdą, atsižvelgdama į specifies

[80]VŠĮ Aplinkos apsaugos politikos centras. ES aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje.Vilnius, 2000.P.9

savo šalies aplinkos apsaugos problemas, bet ir tokias institucines įgyvendinimo priemones, kurios atitinka šalies istorines ir kultūrines tradicijas.

ES reikalavimų perkėlimas į Lietuvos aplinkosaugos teisę apimė sekančius procesus[81]:

- atsižvelgiant į ES reikalavimus, buvo atliekama galiojančių aplinkos apsaugos teisės aktų analizė, įvertinant jų efektyvumą ir pateikiant siūlymus dėl naujų teisės aktų rengimo ar peržiūrėjimo būtinumo;
- peržiūrėjimas, ar visiems reikalavimams įgyvendinti buvo numatytos tinkamos priemonės;
- buvo parengti teisės aktai, nustatantys atsakomybę už aplinkai padarytą žalą praeityje, aplinkos būklės vertinimą vykstant privatizacijai ar keičiantis savininkui, aplinkosaugos vadybą ir aplinkosaugos auditą;
- organizuojamas specialistų ir visuomenės teisinis švietimas aplinkos apsaugos srityje.

Didžiausia dalis ES aplinkos apsaugos teisės aktų, su kuriais asocijuotos Vidurio ir Rytų Europos šalys galiausiai turėjo suderinti savo nacionalinius teisės aktus ir administracinę politiką (sąlygas narystei Europos Sąjungoje, vadinamoji aplinkos apsaugos acquis), susideda maždaug iš 70 direktyvų (kai kurios iš jų kelis kartus taisytos ir papildytos antrinėmis direktyvomis) ir daugiau nei 20 reglamentų.

Nacionalinė acquis programą sudaro aprašomoji dalis bei priemonių planai: Teisės derinimo priemonių planas ir Aquis įgyvendinimo priemonių planas. Aquis įgyvendinimo priemonių plane išvardytos reikalingos institucinės ir infrastruktūrinės priemonės. Lietuva pirmoji iš visų šalių – kandidačių paruošė šį dokumentą NAPP programą Lietuva teikė Europos Komisijai, prieš tai ji buvo svarstyta Lietuvos Seime ir priimta atitinkama Seimo Rezoliucija dėl Vyriausybės prioritetų, integruojantis į ES[82].

Šis procesas dar vadinamas institucijų kūrimu. Procesui paremti buvo skirta Phare pagalba šalių kandidačių nacionalinėms ir regioninėms administracijos

[81] Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija.Lietuvos aplinkos apsaugos strategija.Veiksmų programa.Vilnius, 1996 m.P.17

[82] NAPP programa //http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=52264; prisijungimo laikas 2006-10-12.

struktūroms bei valdymo, priežiūros bei kitoms institucijoms supažindinti su Bendrijos tikslais ir procedūromis. 2002 m. vasario mėn. Vyriausybė priėmė pataisytas Nacionalinės acquis priėmimo programas priedus – įstatymų derinimo veiksmų planą ir Aquis įgyvendinimo veiksmų planą.

Programoje buvo aprašyta politikos formavimo dalis ir du veiksmo planai. Kiekvienai acquis daliai, įstatymų harmonizavimo veiksmų planas konkrečiai nurodė įstatymų perėmimo priemones, atsakingas institucijas ir datas, kada įstatymai turi būti pateikti vyriausybei, priimti ir įgyvendinti. Acquis įgyvendinimo veiksmų planas įvardino konkrečias priemones organizacinių klausimų, institucijų steigimo, mokymo ir ekonominių reformų srityse. Kiekviena priemonė buvo įvertinta administracinių ir institucinių poreikių, finansavimo būtinumo ir finansavimo šaltinių prasme.

Kalbant apie horizontalią teisę, Lietuva atitinka acquis nuostatas poveikio aplinkai įvertinimo srityje, tačiau dar reikia kai kurių įgyvendinimo priemonių. Kai dėl aplinkosauginės informacijos prieinamumo, Lietuva atitinka pagrindinius acquis reikalavimus, tačiau reikia ir toliau koreguoti teisės aktus ir stiprinti Aplinkos ministerijos Visuomenės informavimo skyrių[83].

Vandenų sektorius yra ta sritis, kur dar daug reikia nuveikti ir teisės normų perkėlimo, ir jų įgyvendinimo prasme. Dar reikia nustatyti jautrius rajonus pagal miesto nutekamųjų vandenų direktyvą ir pažeidžiamas zonas pagal direktyvą dėl taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių.

Oro kokybės srityje perkeltos Bendrosios oro direktyvos ir pagalbinių direktyvų nuostatos. Dar reikia užpildyti kai kurias esmines spragas teisės srityje. Sunkiausias uždavinys yra įgyvendinti acquis nuostatas, reglamentuojančias lakių junginių emisijas dėl benzino laikymo ir transportavimo[83].

Kai dėl atliekų, čia vis dar reikia daug pastangų. Nors Lietuva perėmė į savo teisės sistemą daugumą Bendrosios atliekų direktyvos nuostatų, perkeliant acquis, jos nuostatos buvo išsklaidytos po daugelį skirtingų teisinių dokumentų. Kalbant apie vykdymą, būtina stiprinti valdžios institucijas ir gerinti monitoringo struktūras, ypač vietiniame lygmenyje. Papildomų pastangų reikia ir perkeliant bei įgyvendinant acquis, reglamentuojančią pakuotes ir pakavimo medžiagų atliekas.

---

83 LR.Valstybės kontrolė 2005 m. ataskaita.2006., Vilnius.P.46.
84 Ten pat.P.47.

Kalbant apie pramonės taršą ir rizikos valdymą, Lietuva turi perkleti į savo teisę Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (IPPC) direktyvą. Avarijų prevencijos srityje jau sukurti tvirti pagrindai (ir teisinių nuostatų ir administracinių pajėgumų prasme)[85].

Kai dėl apsaugos nuo radiacijos ir branduolinės saugos, Lietuva parodė žymias pastangas stengdamasi, kad jos teisė atitiktų EB acquis. Lietuvos valdžia turi imtis tolesnių priemonių, derindama su acquis pagrindinius saugos standartus ir medicininio radiacinio poveikio normas.

Bendros problemos yra administracinės struktūros atnaujinimas, monitoringo pajėgumų didinimas ir specialistų apmokymas.Lietuva pasiekė palyginti gerą aprūpinimo darbuotojais lygį, kuris daugeliu atvejų atrodo tinkamas. Tačiau kai kuriose, visų pirma gamtos apsaugos, atliekų tvarkymo, integruotojų leidimų ir geriausių turimų technologijų (GTT) bei chemikalų, sektoriuose reikės ir toliau stiprinti gebėjimus ir gerinti informuotumą apie EB reikalavimus centriniu, regioniniu ir vietos lygiais[86]. Lietuvoje pareigos neretai padalijamos daugeliui institucijų ir administracinių lygių, todėl tam tikrais atvejais būna neaišku, už ką kuri įstaiga yra atsakinga. Svarbiausia yra stiprinti leidimų išdavimo koordinavimą ir informacijos srautus tarp centrinio ir regioninio lygių.

Kalbant apie įstaymų priežiūrą pažymėtina, kad baudos yra veiksmingas pajamų šaltinis ir skatina operatorius paklusti gerinimo programoms. Lietuva investuoja į aplinkosaugą, tačiau ji taip pat turi stengtis išsamias investcijų startegijos kryptis, kurių dėka investicijos taptų veiksmingenės, nes turimi ištekliai būtų skiriami EB acquis reikalavimams įgyvendinti, stiprintinos įstatymų priežiūros institucijos.

Aplinkosaugos acquis Lietuva sugebėjo perkelti per vidutinės trukmės laikotarpį. Tačiau visiškos kai kurių teisės aktų (pvz., dėl geriamo vandens , kai kurių atleikų tvarkymo klausimų ir oro taršos) atitiekties galima tikėtis per ilgąjį laikotarpį, tam prireiks žymiai padidinti aplinkosaugos investicijas bei didelių gebėjimų stiprinimo pastangų[87].

---

[85] EK Reguliarioji ataskaita dėl Lietuvos pažangos rengiantis narystei Europos Sąjungoje, 2000 m., P.128.
[86] Ragulskytė -Markovienė R., Aplinkos teisė.,Vilnius, 2005.P.45.
[87] Aquis programa//http://www.hrmi.lt/downloads/structure//ZmogausTeisiuIgyvendinimasLietuvoje.PDF; prisijungimo laikas 2006-10-25.

3.3. Problemos perkeliant ES reikalavimus į Lietuvos Respublikos teisę

ES teisė esmingai veikia Lietuvos žmonių ir įmonių gyvenimą.Vertinama, kad beveik 80% visų nacionalinių teisės aktų kyla iš ES teisės reikalavimų, todėl jos perkėlimas į nacionalinę teisę yra labai svarbus[88].

Europos Komisija giria Lietuvos pastangas derinti savo teisę su ES, nes Lietuva greičiausiai iš visų šalių narių perkelia ES direktyvų reikalavimus į Nacionalinę teisę. Lietuva žengia visų kitų valstybių priekyje, laiku neįgyvendinusi tik 6 direktyvų (iki 2006.06.12), o tai sudaro tik 0,4 % visų reikalaujamų įgyvendinti ES teisės aktų[88].Šis skaitinis rodiklis neparodo, kaip buvo perkeltos teisės normos. Komisija šiame etape turinio kontrolės neatlieka. Valstybės narės nėra vertinamos, ar kokybiškai ir tiksliai perkėlė direktyvų normas, tuo labiau nėra vertinama ir ar perkeltos nuostatos ir ar pasiekimai direktyvoje numatyti tiksliai. Taigi Lietuvos pasiekimai neparodo kokybinio matmens.

Sparčiausias Lietuvos teisės derinimas su ES teise vyko rengiantis prisijungti prie ES 2002-2004 metų laikotarpyje. Menkas visuomenės, verslo ir didelės dalies valdžios institucijų supratimas apie ES teisę ir jos reikšmę bei labai greitas harmonizavimo tempas lėmė, kad perkėlimas tapo ne visada kokybiškas, pagrįstas, ne visada pasirinktos geriausios alternatyvos[88].

Rūpesčių daug kelia ir tai, kad didelė dalis direktyvų nuostatų perkeliama žemos galios teisės aktais. Daugiau nei pusė visų direktyvų normų yra perkeliama į Lietuvos teisę žemesnės galios teisės aktais nei Vyriausybės nutarimai, tai yra ministrų įsakymai, departamentų ar kitų institucijų vadovų leidžiamais teisės aktais[89].Taigi dauguma direktyvų nuostatų praeina mažiausiai viešumo, kontrolės ir diskusijų dėl kitų alternatyvų įgyvendinimo.

Tik įstatymais perkeliamos direktyvų nuostatos, sudarančios sąlyginai nedidelę dalį visų nuostatų, praeina išsamiausią teisėkuros filtrą. Direktyvų nuostatas perkeliantys įstatymų projektai paprastai rengiami atitinkamose ministerijose, tvirtinami Vyriausybės ir pateikiami Semui.

---

[88] ES teisės perkėlimo į Lietuvos nacionalinę teisę stebėjimo resultantai// http://www.mak.marijampole.org/Dokumentai/ES%20igyvendinimo%20stebejimo%20apibendrinimas-2006-06-1.pdf; prisijungimo laikas 2006-10-20.

[89] Vyriausybės kanceliarijos statistika, 2006.05.02.

ir pateikiami Semui.

Priimant įvairius teisės aktus būtinybė derinti su ES teise pasitelkiama kaip papildomas argumentas siekiant priimti vieną ar kitą nuostatą.Tačiau pateikiami argumentai ne visada yra skaidrūs ir pagrįsti.Praktikoje klaidinimas pasireiškia, kai argumentuojama, jog įstatymas skirtas derinti nacionalinę teisę su ES direktyvomis, nors visame projekte ES teisę įgyvendina tik keletas nuostatų. Pasitaiko, jog teigiama, kad ES teisė reikalauja vienaip ar kitaip sureglementuoti, nors remiamasi tik rekomendacine nuostata.

Valstybės turi manevro laisvę pasirinkdamos priemones direktyvų reikalavimams įgyvendinti. Direktyvų, kaip ypatingos formos teisės akto paskirtis ir yra sudaryti sąlygas valstybėms narėms prisitaikyti prie esančių sąlygų ir pasirinkti geriausius variantus, kurie leistų pasiekti visoms narėms bendrų direktyvų nustatytų tikslų. Lietuva, kaip rodo praktika, dažniausiai apsidrausdama pasirenka ekonomiškai nepagrįstą, griežtesnį reguliavimo variantą, nors pasirinkimų buvo ir liberališkesnių[90].

Europos Sąjungos teisės perkėlimo procesas yra labai sudėtingas teisinis procesas, reikalaujantis skaidrumo, teisnės ekspertizės ir viešo svarbiausių alternatyvų svarstymo.

Norint jį įgyvendinti būtina, kad :

- subjektinės privačių asmenų teisės ir pareigos bei esminės ūkinės veiklos sąlygas nustatomos būtų tik įstatymais;
- pagrindinius argumentus lėmusius institucijos pasirinktą alternatyvą pridėti prie nacionalinio teisės akto projekto ir juos paviešinti;
- vadovautis proporcingumo kriterijumi priimant direktyvos įgyvendinimo mechanizmą.

Dėl acquis perkėlimo pažymėtina, kad buvo pasiektas nemažas keleto sričių nuostatų suderinimo lygis, bet tam tikrose sferose (pramonės tarša, chemikalų ir kt.) tebereikia išleisti antrinius teisės aktus. Programos metu buvo stiprinami administraciniai ir priežiūros gebėjimai centriniu ir vietos lygiu rengiant mokomąsias programas.Imtasi tolesnių veiksnių integruojant aplinkos apsaugos reikalavimus į visas sektorines politikas, būtinas nuolatinis dėmesys tiek nacionaliniu, tiek vietos lygiu. Reikia pabrėžti, kad

[90]Netinkamo ES teisės perkėlimo stebėjimo akcija - //http://www.mak.marijampole.org/Dokumentai/ES%20igyvendinimo%20stebejimo%20apibendrinimas-2006-06-1.pdf; prisijungimo laikas 2006-10-20.

tolesnių veiksnių integruojant aplinkos apsaugos reikalavimus į visas sektorines politikas, būtinas nuolatinis dėmesys tiek nacionaliniu, tiek vietos lygiu. Reikia pabrėžti, kad stojimo partnerystės prioritetai aplinkos apsaugos srityje didžiąja dalimi buvo įgyvendinti sklandžiai[91].

Apklaustų savivaldybių darbuotojai konstatavo, kad atsiradus naujiems teisės aktams beveik visuose aplinkos apsaugos srityse įvyko žymūs polyčiai, kad net ir „uogų ir grybų rinkimas turi savo rekomendacijas, kurių nesilaikant aplinkos apsaugos pareigūnai gali nubausti už netinkamai, neteisingai renkamas miško gėrybes“ – teigė aplinkos apsaugos specialistas Jurbarko rajono ekologas.

3.4.ES finansinė parama Lietuvos aplinkos apsaugai ir jos įsisavinimas

Politinės aplinkos apsaugos nuostatos Europos Sąjungoje remiamos ne tik aplinkos apsaugos veiksmų programomis, bet ir specialiais procesais, priemonėmis ar principais.

Europos Komisija nuo 1983 metų skiria nemažai dėmesio finansinėms priemonėms, įgalinančioms skatinti aplinkos teršimo prevenciją. Tais metais, vadovaujantis nuostata, kad vien teisinių priemonių nepakanka dinamiškai plėtoti aplinkos apsaugos politiką, buvo įkurtas Europos aplinkos fondas. Be to, buvo priimti du reglamentai dėl finansinės paramos įvairiems projektams kurti - švarios technologijos, naujų metodų aplinkos kokybei stebėti, nykstančioms paukščių rūšims palaikyti ir panašiai., pvz. Baltijos bei kitų jūros vandens ir pakrančių apsaugai buvo sukurta programa, patvirtinta reglamentu 1991 m. ir įpareigojanti Bendriją skirti jos įgyvendinimui kelias dešimtis milijonų ekiu (dabar - eurų)[92].

Tvariosios plėtros skatinimui ir aplinkos geros kokybės kūrimui, gamtos, natūralių augalų ir gyvūnų buveinių apsaugai, administracinėms struktūroms ir aplinkos apsaugos paslaugoms, švietimui, mokymui ir informacijai skirta finansinė Europos Sąjungos priemonė LIFE.

Europos investicijų bankas, finansiškai prisidedantis prie įvairių projektų, yra

---

[91] Aquis programos įgyvendinimas Lietuvoje - //http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/sapard2004/com537_lt.PDF; prisijungimo laikas2006-10-20.

[92] VŠĮ Aplinkos apsaugos politikos centras.ES aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje.Vilnius, 2000.P.11.

vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos vykdytojų.

Apskaičiuota, kad visų ES direktyvų aplinkos apsaugos sektoriuje įgyvendinimui Lietuvoje iki 2010 m. gali prireikti maždaug 1 milijardo eurų[93]. Šios investicijos daugiausia reikalingos naujiems nuotekų įrenginiams statyti ir rekonstruoti, nuotekų surinkimo sistemoms (sąvartynai, atliekų surinkimas, antrinių žaliavų išskyrimas) įrengti, Lietuvos elektrinės ir kitų katilinių rekonstrukcijai bei aplinkos apsaugos priemonėms įdiegti. Stengiantis kuo geriau suderinti Lietuvos ūkio plėtrą su ES aplinkosaugos reikalavimais bei šalies darnaus vystimosi principais ypač svarbu kiek įmanoma efektyviau panaudoti tiek vietos, tiek užsienio finansinius veiksnius.

Paskutinį dešimtmetį PHARE programa buvo pagrindinis dokumentas, kuriuo remiantis Lietuvoje buvo formuojamos aplinkosaugos politikos kryptys ir stiprinamos aplinkosaugos institucijos. Iš PHARE programos Lietuvos aplinkosaugos tikslams įgyvendinti buvo skirta maždaug 40 milijonų eurų, iš kurių apie pusė išleista techniniai paramai ir kita pusė - investiciniams projektams Kaune, Klaipėdoje, Palangoje, Šilutėje ir Varėnoje. Už PHARE lėšas buvo įsigyta oro kokybės stebėjimo įranga Vilniuje ir Kaune. PHARE lėšos palaipsniui transformavosi į prieš struktūrinį Europos Sąjungos fondą ir buvo skirtos bendradarbiavimą regioninės plėtros projektų srityje, pramonės modernizavimą ir aplinkosaugos acquis programos įgyvendinimą[94].

ISPA - tai pasirengimo narystei Europos Sąjungoje politikos struktūros dokumentas 2000 - 2006 metams. Jis skirtas teikti finansinę paramą investicijoms aplinkos apsaugos ir transporto srityse, kad šalys kandidatės greičiau suderintų savo teisės aktus su „acquis communautaire“. Bendrasis šio fondo biudžetas sudaro 7,3 mlrd eur[95]. Lietuvoje daugiausia ISPA paramos buvo skirta nuotekų valymo, surinkimo sistemoms sukurti ir modernizuoti bei atliekų tvarkymo regioninėms sistemoms steigti. Pirmiausia nedidelė ISPA biudžeto dalis buvo finansuota parengiamosioms studijoms ir techniniai pagalbai, reikalingai vadybai ir investiciniams projektams parengti.

SAPARD, arba specialiosios žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programos tikslas - remti konkrečią žemės ūkio ir kaimo plėtrą, prisidėti prie „aquis communautaire“

[93] Direktyvų perkėlimas į Lietuvos teisę//http://iz.euro.lt/popup2.php?item_id=91//prisijungimo laikas 2006-10-10.
[94] Phare fondas //http://iz.euro.lt/popup2.php?item_id=9; prsijungimo laikas 2006-10-15.
[95] ISPA fondas//http://www.ipc.lt/wg/php/wg.php?zs=29&zn=15; prisijungimo laikas 2006-10-15.

įgyvendinimo. Vienas iš investicijų prioritetų - žemės ūkio gamybos metodai, kuriuostaikant tausojama aplinka ir išsaugojamas kraštovaizdis. Iš šios programos Lietuva gavo apie 30 mln. eurų, kurių dalis padėjo įgyvendinti ir aplinkos apsaugos tikslus[96].

Lietuvos pasiruošimas ES fondų valdymui

Narystė ES suteikė galimybę pasinaudoti ES fondų parama. Tinkamas pasirengimas šių lėšų administravimui buvo labai svarbus, mat suteikdama tokią galimybę, ES kėlė didelius reikalavimus lėšų valdymui ir kontrolei. Lėšų įsisavinimas įtakoja ekonomikos plėtrą, taip pat yra rodiklis, pagal kurį matuojama sėkminga veikla Europos Sąjungoje[97]. Neįsisavintos lėšos reikštų jų grąžinimą į ES biudžetą: perskirstyti šių lėšų kitoms ES politikoms (pvz., bendrajai ES žemės ūkio politikai) nėra galimybės. Menkas lėšų įsisavinimas taip pat gali kelti politines bei fiskalines problemas.

Teikdama negrąžintiną finansinę paramą valstybės narės socialinei ir ekonominei plėtrai, ES kelia eilę reikalavimų paramos administravimui. Viena vertus, tai atitinkamos paramos administravimo struktūros/sistemos sukūrimas, o antra – tinkamos jose dirbančių žmonių kvalifikacijos užtikrinimas tam, kad būtų tinkamai atliktos jiems priskirtos funkcijos. ES struktūrinių fondų paramos valdymo Lietuvos administracijai keliamo iššūkio esmė yra tame, kad kai kurie lėšų administravimo reikalavimai nėra įprasti valstybės tarnautojų šiuo metu vykdomai veiklai. Apibendrinant galima teigti, kad institucinė paramos valdymo sistema ir administraciniai gebėjimai, kurie yra labai svarbūs įsisavinant skirtas lėšas, buvo vieni esminių pasirengimo narystei ES aspektų.

Institucinė paramos valdymo sistema (Struktūrinių fondų įgyvendinimo sistemai keliami šie pagrindiniai uždaviniai)[98]:

1. Sistema turi garantuoti efektyvų ES lėšų įsisavinimą. Senbuvių ES šalių narių patirtis parodė, jog net tokios turtingos ir turinčios pajėgią administraciją šalys kaip Suomija, Švedija ir Austrija pirmaisiais metais susidūrė su didelėmis problemomis įsisavinant ES skirtą paramą.
2. ES lėšų panaudojimas pagal paskirtį ir prisilaikant finansinio tinkamumo taisyklių yra pagrindinė prielaida atgaunant jau išleistas lėšas iš ES Komisijos.

[96] SAPARD fondas//http://www.eudel.lt/lt/paramos_program/sapard.htm; prisijungimo laikas 2006-10-15.
[97] ES parama//http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/Virginias; prisijungimo laikas 2006.09.15.
[98] Struktūriniai fondai//http://www.ukmin.lt/lt/es_strukturiniai_fondai/;prisijungimo laikas 2006.09.15

Europos Sąjungos struktūrinių fondų valdymą reglamentuojantys teisės aktai įvardina keletą institucijų tipų, kurios dalyvauja struktūrinių fondų valdyme. Institucinę struktūrinių fondų valdymą sistemą sudaro šios institucijos: Priežiūros komitetas, Vadovaujančioji institucija, Mokėjimo institucija, Tarpinės institucijos, Įgyvendinančios institucijos.

Pagal ES Reglamentą 1260/99 vienam BPD (Bendras programavimo dokumentas)[99] turi būti paskirta viena vadovaujančioji institucija. BPD - ES investicijų planavimo dokumentas, kuriame atsižvelgiant į esamos situacijos analizę, apibrėžiamas, programuojamo periodo plėtros tikslas ir jo siekimo strategija, nustatomi programuojamo periodo plėtros tikslas ir jo siekimo strategija, nustatomi investavimo prioritetai, aprašomas startegiją įgyvendinančios priemonės bei pateikiamas pirminis finansinis planas. Pagal to paties reglamento nuostatas, mokėjimo institucija yra valstybės paskirta tam, kad startegiją įgyvendinančios priemonės bei pateikiamas pirminis finansinis planas. Pagal to paties reglamento nuostatas, mokėjimo institucija yra valstybės paskirta tam, kad parengtų ir pateiktų mokėjimų prašymus bei gautų Europos Komisijos mokėjimus. Valstybė turi paskirti po vieną mokėjimo instituciją kiekvienam iš keturių struktūrinių fondų. Šios mokėjimo institucijos aptarnauja visas valstybėje įgyvendinamas struktūrinių fondų remiamas programas. Be minėtų pagrindinių institucijų, likusią struktūrinių fondų paramos įgyvendinimo institucinę sistemą sudaro įgyvendinančios institucijos bei tarp jų ir vadovaujančios/mokėjimo institucijų esančios tarpinės institucijos, kurioms gali būti deleguotos kai kurios vadovaujančios/mokėjimo institucijų funkcijos.

Nuosekliai vykdant pasiruošimo struktūrinių fondų valdymui darbus, buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d nutarimas Nr. 649 „Dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą Lietuvoje pasiskirstymo tarp valstybės institucijų“. Taip pat 2001 m. liepos 31 d. buvo priimtas Vyriausybės nutarimas Nr. 953 “Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos” ir “Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos” 2004 m. Šie nutarimai numato tokį institucinės atsakomybės už ES struktūrinių lėšų planavimą ir

[99] BPD patvirtino EK 2004.06.18 Sprendimu Nr.C (2004)21020 ir LRV 2004 m. nutarimu Nr. 935.

valdymą pasidalijimą[100]:

- ES struktūrinių fondų vadovaujančios institucijos funkcijas vykdys Finansų ministerija;
- Europos regioninės plėtros fondo mokėjimo institucijos funkcijos patikėtos Finansų ministerijai;
- Europos socialinio fondo – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;
- Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo bei Žuvininkystės finansinio orientavimo instrumento – Žemės ūkio ministerija.

Institucijos, atsakingos už Sanglaudos fondo paramos administravimą buvo nustatytos 2001 m. rugpjūčio 24 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1026 "Dėl Europos Sąjungos Sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje". Sanglaudos fondo vadovaujančioji ir mokėjimo institucija Lietuvoje yra Finansų ministerija. Aplinkos ir Susisiekimo ministerijos yra įgyvendinančios institucijos atitinkamai aplinkosaugos ir transporto srityse.

ES struktūrinės paramos aplinkos apsaugai apimtis ir įverinimas

Europos Komisijos finansiniame pasiūlyme dėl paramos valstybėms kandidatėms buvo numatyta, kad Lietuva 2004-2006 m. laikotarpiu iš ES fondų gaus 1489 mln. eurų, iš jų: 574 mln. eurų iš Sanglaudos fondo (vidurkis tarp žemiausios ir aukščiausios ribos),

881 mln. eurų iš struktūrinių fondų 1 tikslo programai, bei 22 mln. eurų ir 12 mln. eurų iš INTERREG ir EQUAL Bendrijos iniciatyvų atitinkamai[101].

Vadovaujantis ES norminiais aktais, nustatančiais ES struktūrinių fondų bendras finansavimo maksimalias ribas, ir įvertinus kitų šalių ES struktūrinės paramos įsisavinimo patirtį, nacionalinių lėšų poreikis bendrai su ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamiems projektams sudarytų apie 35% bendrų finansavimo apimčių, arba virš 800 mln. EUR per tris metus[102].

Sanglaudos fondo priežiūros komitetas - pagrindinė institucija, susidedanti iš EK

---

[100] LRV nutarimas prisijungimo laikas 2006-10-25 //rs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2451&p_query=&p_tr2;

[101] INTEGRAL ir EQUAL iniciatyvos //http://www.durys.org/sf/iniciatyvos/iniciatyvos.htm; prisijungimo laikas 2006-09-29.

[102] Struktūriniai fondai //http://www.finmin.lt/notes_images/web/stotis_inf.nsf/0/BA52679E81AFE651C2256EC10033AEA7/$File/SF%20Lietuvai.PDF; prisijungimo laikas 2006-10-25.

ir Lietuvos institucijų atstovų, prižiūrinti Sanglaudos fondo projektų įgyvendinimą bei užtikrinanti, kad Lietuvoje vykdomi ISPA/Sanglaudos fondo projektai atitiktų nustatytus tikslus, planus ir Europos Bendrijų bendrąją aplinkos apsaugos transporto politikas.

"Tempai pradėjo lėtėti ir tai jau kitais metais Lietuvai gali apsunkinti Sanglaudos fondo lėšų įsisavinimą, jeigu Lietuvos Vyriausybė nesiims ypatingų priemonių, kad tas atsilikimas, kuris jau pradeda matytis, būtų panaikintas", - sakė Europos Komisijos narė, Dalia Grybauskaitė[103], 2005 m. gruodį dienraščiui "Lietuvos rytas". Buvo išreikštas labai didelis susirūpinimas dėl didelio atotrūkio tarp ES suteiktų ir įsisąvintų lėšų. Priežiūros komiteto narių nuomone, projektų įgyvendinimo problemas galėtų būti išspręstos, jei finansavimas iš fondų būtų suteiktas tik išbaigtiems - viešųjų pirkimų vykdymui bei fiziniam įgyvendinimui parengtiems projektams, kurių įgyvendinimą būtų galima baigti iki EK nustatytos datos, iki 2010 m. pabaigos.

Atsižvelgdama į Priežiūros komiteto narių išsakytas pastabas, Aplinkos ministerija ėmėsi veiksmų - Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu atliekų tvarkymo projektams suteiktas valstybinės svarbos statusas, suteikta daugiau įgaliojimų savivaldybėms ir didinama atsakomybė už jų teritorijoje įgyvendinamus projektus, įdiegta rizikos valdymo sistema, kuri paspartintų aplinkos apsaugos projektų įgyvendinimą.

Aplinkos ministras Arūnas Kundrotas Vyiausybės posėdyje 2006 m. rugsėjo mėnesį pažymėjo[104], kad pagrindinė problema, trukdanti efektyviai įsisavinti ES Sanglaudos fondo lėšas aplinkosaugos srityje, yra pavėluotos atitinkamų institucijų steigimas, pvz., Aplinkos projektų valdymo agentūra buvo įsteigta tik 2002 m.,o taip pat bendradarbiavimo trūkumą tarp institucijų administruojančių ES paramą.

Per 2000 - 2006 metų laikotarpį ES suteikta paramos suma aplinkos apsaugos sektoriui Lietuvoje siekė – 307 mln. Eurų[105]. Šios lėšos buvo skirtos kenksmingų sąvartynų ir šiukšlynų sutvarkymui ir įkūrimui, geriamo vandens ir nuotekų valymo sistemų atnaujinimui.

Remiantis, Finansų ministerijos sekretoriaus Rolando Kriščiūno duomenimis, kad

---

[103] Dalia Grybauskaitė - EK narė, biudžeto ir finasinių programų komisarė.

[104] Posėdžio Nr. 6-860N//http://www.lrv.lt/main.php?cat=29&gr=1&lan=lt&data=2006-9-18; prisijungimo data 2006-11-10

[105] ES parama aplinkos apsaugai//http://www.am.lt/VI/index.php#r/1044; prisijungimo laikas 2006-11-25.

„ 2005 m. Lietuva įsisavino apie 8-10% 2004 - 2006 m. numatytos struktūrinių fondų paramos, nors planavo panaudoti 12%“. Iš viso aplinkos apsaugai buvo numatyta skirti 18% Struktūrinių ir Sanglaudos fondo paramos"[106].

Lietuvai naujasis daugiametis biudžetas žada gerokai didesnę paramą nei besibaigiančioji 2000-2006 metų perspektyva. Naujoji finansinė perspektyva šaliai numato vidutiniškai 1.524 mlrd. eurų paramą per 1 metus, dabartinėje finansinėje perspektyvoje šaliai numatytas metinis vidurkis - 968 mlrd. Eurų[107].

Lietuvos Respubklikos Vyriausybė 2006 m. kovo 14 d. nutarimu Nr.252 pritarė Preliminarioms Europos Sąjungos 2007-2013 metų struktūrinėms paramoms, gaunamoms pagal Europos Sąjungos politikos konvergencijos tikslą, lėšų paskirstymo tarp intervencinių sričių proporcijoms. Pagal šį preliminarų lėšų paskirstymą 2007-2013 metų laikotarpiu Sanglaudos skatinimo veiksmų programai bus skirta 41,2% visos Europos Sąjungos struktūrinės paramos. Parama Lietuvai per 7 metų laikotarpį sudarys apie 20,62 mlrd. litų (iš jų Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo lėšos – 13,74 mlrd.lt, Sanglaudos fondo – 6,88 mlrd.litų)[108] **(3.1 lentelė).**

Aplinkos intervencijos sričiai numatoma skirti 15,2% visos paramos (apie 3,13 mlrd.litų).

Kuo giliau į narystę ES, tuo daugiau pinigų, nes Lietuva 2007-aisiais gaus 600 mln. litų daugiau paramos nei šiemet. Iki 2013 m. vienam Lietuvos gyventojui kasmet teks vidutiniškai 315 eurų paramos[109].Tarp naujųjų šalių narių tai – didžiausias rodiklis. Visos ES paramos dalis Lietuvai 2007 m. gali siekti iki 6% bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP), o vėlesniais metais vidutiniškai – per 6,4% BNP[109].

"Lietuva atsidūrė ties unikaliu istoriniu šansu. Ir taip pat - ties išbandymu", - sakė Dalia Grybauskaitė 2006 m. spalio mėnesio LR Vyriausybės posėdyje. Jos nuomone, į šalį ateisiantys milijarai, „išmintingai ir apdairiai juos panaudojus, gali tapti galinga varomąją jėga“.

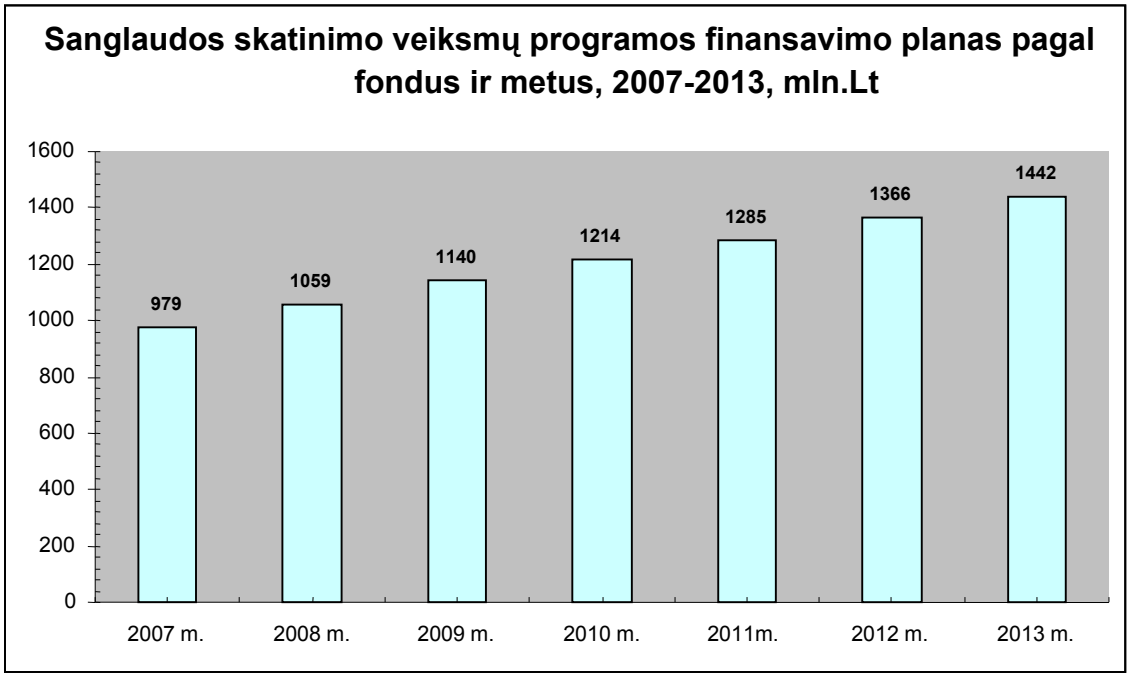
[106] LRS.Parama 2007-2013 m., 2005.P.33

[107] ES 2007-2013 m. biudžetas//http://www.eic.lrs.lt/?51939740; prisijungimo laikas 2006-10-22.

[108] LRV.Nutarimas Nr.252// 30.//http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=284974&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas 2006-11-15.

[109] 2007-20013 m. ES biudžetas.// http://64.233.183.104/search?q=cache:Me0_W07LjdsJ:www.finmin.lt/web/stotis_inf.nsf/0/6B410686D8F8553AC22571410033E868/%24File/VP_SS_2006-10-0+2006+10&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=6&lr=lang_lt; prisijungimo laikas 2006-10-30.

3.1 lentelė. Finansavimo planas: Sanglaudos skatinimo programos pagal fondus ir metus (ERPF[110] ir Sanglaudos fondai)

Šaltinis : Regioninės plėtros komitetas, Europos Parlamentas 2004-2009 m.//http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/newregl0713_lt.htm; prisijungimo laikas 2006.10.30

Remiantis ES statistikos dumenimis, galima sakyti, kad visų šalių vyriausybės savo galimybes vertina pernelyg optimistiškai, nes vidutiniškai tik apie pusė skiriamų lėšų įsisavinama[111]. ES paramą dar reikia paimti, suadministruoti ir pasinaudoti. O tai Lietuvai kaip parodė 2000 - 2006 m. laikotarpis nėra toks paprastas uždavinys.

Kalbant apie galutinę ES paramos naudą gali paaiškėti, kad ji daug mažesnė nei tikėtatasi - K. Glavecko duomenimis: iš viso 10 – 15 proc. ES paramos ilgainiui nunyksta, nes "numišta" patys projektai, o kartu su jais ir pinigai prapuola[112]".

ES parama aplinkos apsaugai yra didelė galimybė, tai yra ji numatyta/rezervuojama ES suderintame pakete, todėl ypač svarbu tinkamai administruoti

[110] ERPF – Europos regioninės plėtros fondas
[112] Kęstutis Glaveckas - Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininko pavaduotojas, 2006-06- 27 staripsnis//http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4153&p_d=56505&p_k=1.

lėšas ir užtikrinti projektų srautą.

Atliekant anketinę apklausą aplinkos apsaugos ekspertai į klausimą apie ES paramos įsisavinimą atsiliepė kaip apie „negrąžinamą paramą, kurią reikia paimti“ - Aplinkos ministerija vyresnioji specialistė, Lina Čiaplikaitė. Aplinkos ministerijos vyresnysis specialistas pacitavo D.Grybauskaitę, kad „įsisavindama ES lėšas aplinkosaugai Lietuva (iš naujų ES narių 2004 m. buvo pirma, o šiemet tapo paskutinė (2006 m.) “. Nacionalinės mokėjimo agentūros, aplinkos apsaugos programų skyriaus vyriausioji specialistė, Elena Petrošienė, teigė, jog „aplinkosaugos projektai sudėtingi, kai kurios savivaldybių tarybos nesugeba laiku pasitvirtinti paskolų limitų bendrajam finansavimui, kad nesidomi projektų įgyvendinimu, neskuba teikti projektui reikalingos informacijos, vilkina laiką ir t.t“. Bet pasikalbėjus su aplinkos apsaugos specialistais savivaldybėse, galima buvo išgirsti kiek projektų įvydyta, kiek vykdoma ir kiek yra pateikta paraiškų projektų finansavimui gauti. Savivaldybių specialistai, kaip didžiausią kliūtį minėjo – labai ilgai trunkantį projektų įvertinimą, kurį atieka ne Lietuvos, o kitų ES šalių ekspertai (Utenos rajono savivaldybės specialistas A.Bernotas).

Kiti ekspertai teigė, jog ES parama yra įsisavinnama gerai, kad kilusios kalbos apie galimybę neįsisavinti ES finansinės paramos – „žurnalistų išsigalvojimas“, teigė Giedrius Balčiūnas, atstovas iš Nacionalinės mokėjimo agentūros.

Išvados

1. Aplinkos apsaugos politikos ir valdymo tikslas – palaikyti tokį visuomenės ir aplinkos sąveikos lygį, kuris : sudarytų sąlygas išsaugoti aplinką kaip būtiną natūralią visuomenės egzistavimo sąlygą, skatintinančią gamtos išteklių naudotojus ieškoti būdų ir priemonių, kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, bei ekologizuoti gamybą.
2. Aplinkos apsaugos politika yra viena sėkmingiausių Europos Sąjungoje. Tai lėmė Europos Komisijos aktyvi veikla ir iniciatyvos šioje srityje, didėjantis šalių narių domėjimasis ir noras nagrinėti aplinkos apsaugos problemas. Šiandienos ES aplinkosauginės problemos sprendžiamos prioritetinėse VI-osios veiksmų programos veiklos srityse, kuri referuoja į tris „I“ politikos įgyvendinimo sferas: Integracija, Įgyvendinimas, Informacija.
3. Lietuvoje siekiama išugdyti tris aplinkosaugos lygmenis: nacionalinį, regioninį ir lokalinį. Aplinkos apsaugos valdymą Lietuvoje vykdo – Aplinkos ministerija – formuojanti šalies aplinkos apsaugos, miško ūkio, gamtos išteklių naudojimo, teritorijų planavimoir kt. paslaugų valstybės politiką ir koordinuojanti jos įgyvendinimą.
4. Pagrindinis aplinkos apsaugą Lietuvoje teisiškai reglamentuojantis įstatymas yra Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. Atsižvelgiant į Europos Tarybos rekomendacijas, pagrindiniai aplinkos apsaugos reikalavimai atskirose srityse bei aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo priemonės turėtų būti integruotos į Aplinkos apsaugos įstatymą.
5. ES teisės aktai numato reikalavimus valstybėms narėms, tačiau nenurodo, kokios institucijos valstybėje atsako už reikalavimų įgyvendinimą. Kiekviena valstybė gali pasirinkti ne tik konkretų įstatymų įgyvendinimo būdą, bet ir įgyvendinimo priemones. Komisija šiame etape turinio kontrolės neatlieka.
6. ES parama aplinkos apsaugai yra didelė galimybė – suplanuota ES suderintame pakete ir ją reikia paimti. Svarbiausia institucinės paramos valdymo sistema, projektų srauto užtikrinimas bei administraciniai gebėjimai.
7. Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino – Europos Sąjungoje ir Lietuvoje aplinkos apsaugos politika tampa vis reikšmingesnė kitų politikų atžvilgiu.

Rekomendacijos

1. Būtina sukurti vieningą teisinę sistemą, reglamentuojančią aplinkos apsaugą, suderintą su kitais Lietuvos Respublikoje galiojančiais teisės aktais, siekiant išvengti prieštaravimų ir užtikrinti jų atitikimą ES teisės normų reikalavimams, identifikuoti įstatymų interpretavimo bei jų taikymo sritis, nes šiandien aplinkos apsaugos teisėje palikta daug vietos saviraiškai.

2. Būtina savivaldybėse formuoti ir įgyvendinti aplinkos apsaugos politiką, suijusią su ES reiklavimais, tai yra :

- Teisinės ir reguliacinės sistemos tobulinimas, suteikiant savivaldybėms daugiau teisių ir įgaliojimų;
- Aplinkos apsaugos sektoriaus institucinio vaidmens stiprinimas savivaldybėse;
- „Teršėjas moka“ bei sąnaudų susigrąžinimo principų įgyvendinimas;
- Bendradarbiavimas tarp Lietuvos savivaldybių gilinimas, keičiantis informacija, patyrimu, koordinuojant veiksmus, rengiant bendrus regioninius projektus ES paramai gauti.

3. Vertinant dabartinį aplinkos apsaugos valdymą, jo tikslų bei uždavinių sėkmingą įgyvendinimą būtina išspręsti „nesusišnekėjimo“ tarp institucijų problemą. Būtina reglamentuoti kiekvienos institucijos funkcijas, padalinant ir neišspręstąsias (tarp ministerijos struktūrų, apskričių administracijų ir regioninių aplinkos apsaugos departamentų).

4. ES parama aplinkos apsaugai yra didelė galimybė ir ją reikia pasinaudoti.Todėl ypač svarbus sugebėjimas administruoti lėšas ir finansavimą suteikti tik išbaigtiems – viešųjų pirkimų vykdymui bei fiziniam įgyvendinimui parengtiems projektams.O kartu didinti savivaldybių atsakomybę už jos teritorijoje vykdomus projektus ir skatinti rengti projektus ES paramai gauti.

Literatūros sąrašas:

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, priimta Lietuvos Respublikos piliečių, 1992.
2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės žinios.1992, Nr. Nr. 5-75.
3. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo įgyvendinimo// Vedomosti Litovskoi Respubliki, 1994, Nr. 13-168.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. „Dėl Nacionalinės teisės harmonizavimo darbų programo patvirtinimo“//Valstybės žinios.1996, Nr. 86-2049.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2004, Nr. 123-4486.
6. Lietuvos Respublikos nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“//Valstybės žinios.2006, Nr. 80-3143.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės aplinkosauginio švietimo strategijos ir veiksmų programos“// Valstybės žinios.1998.Nr. 16-388.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo”//Valstybės žinios, 2004.Nr. 16-388.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl finanasinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų valdymo ir kontrolės taisyklių patvirtinimo“.2001, Nr.953.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Darnaus vystimosi strategija.“Projektas – efektyvus ūkis, sveika aplinka, gerovė visiems“, 2003.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 - ųjų metų veiklos ataskaita Nr.314//Valstybės žinios.2006, Nr.37/1316.
12. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl tarptautinių mokslo ir technologijų plėtros programų agentūros nuostatų patvirtinimo“ .2004,

Nr.ISAK -212.

13. LR.Valstybės kontrolė 2005 m. ataskaita.Vilnius.2006.
14. Lietuvos bendrojo programavimo dokumentas 2004-2006 //http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004preliminarus_BPD_02.PDF; prisijungimo laikas 2006-10-11.
15. Lietuvos bendrojo programavimo dokumentas 2004-2006 //http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.PDF; prisijungimo laikas 2006-10-11.
16. Nacionalinės pakrantės zonos valdymo programa; http://209.85.135.104/search?q=cache:61dfPD8WNN0J:ec.europa.eu/fisheries/publications/factsheets/legal_texts/com_maritime_lt.pdf+pakrant%C4%97s+zonos+valdymo+programa&hl=lt&gl=lt&t=clnk&cd=6; prisijungimo laikas 2006-11-30.

ES teisės aktai:

17. Europos Bendrijas.Suvestinis Europos Aktas.1986.
18. Europos Sąjungos Sutartis, 1992.
19. Europos Sąjunga.Amsterdamo sutartis.1999.
20. Europos Bendrijos. Steigimo sutartis.2004.// http://209.85.135.104/search?q=cache:f3liRCbnd40J:www.univie.ac.at/RI/home/eur/20041101/LT_ECTreaty20041101.pdf+EB+steigimo+sutartis&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1; prisijungimo laikas 2006-10-01.
21. Europos Konvetas.Sutartis dėl Konstitucijos Europai, 2004 {http://www3.lrs.lt/cgi-bin/getfmt?C1=w&C2=244598}
22. Deklaracija, pridėta prie baigiamojo Akto, priimto ryšium su Europos Sąjungos Sutartimi, 1992.
23. Sutartis dėl Europos Konstitucijos.2006
24. Europos Sąjungos darnaus vystimosi startegija,.2004.
25. Europos Komisija.Europos aplinka: būklė ir perspektyvos.2005.
26. Europos Komisija.Ryšių generalinis direktoratas.Rankraštis.2005.
27. Europos Komisija.Reguliarioji ataskaita dėl Lietuvos pažangos rengiantis narystei Europos Sąjungoje.2000.
28. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl “Pasiūlymo

priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Aplinkos finansinės priemonės (LIFE+).Nr.2004/0218COD.2005.

29. Byla C-361/88, susijusi su Direktyvos 80/779/EEC „Dėl sieros dioksidų lygių“ nevisišką įgyvendinimą per nustatytą laikotarpį.1988.
30. EB Reglamentas 2496/89.1989.// http://www.ncte.ie/environ/nature.htm ; prisijungimo laikas 2006-10-01.
31. EB Direkta 79/409.1979.// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279628&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas 2006-10-01.
32. Byla C-334/89, kai Italija leido medžioti paukščius jų poravimosi metu bei įvairiomis jų dauginimosi stadijose.1989.
33. Saveso II direktyva// http://www.ibrae.ac.ru/english/iso14000/RAM/risk_sep2005.pdf//, prisijungimo laikas 2006-10-30;
34. EB**.**Amsterdamo sutartis.//http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29686,2006-10-11.
35. Barnduolinių įrenginių saugos direktyva, 2003 //http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LeUriSe/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:296:0030:02:LT:HTML; prisijungimao laikas 2006-10-10.
36. ES.Regionų komitetas.Teminė atliekų prevencijos ir perdirbimo strategija 2006 m..// http://www.cor.europa.eu/document/presentation/cdr47_2006_lt.pdf; prisijungimo laikas 2006-09-15.
37. Direktyva dėl natūralių būveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos//http://209.85.135.104/search?q=cache:wNE8WRXF9kQJ:www.zalieji.lt/leidiniai/buveiniu_direktyva+92/43/EEB&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1; prisijungimo laikas 2006-11-01.
38. Direktyva dėl paukščių apsaugos /http://209.85.135.104/search?q=cache:PS41fIFAY1YJ:www.zalieji.lt/leidiniai/paukciu_direktya+79/409/EEB&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=2; prisijungimo laikas 2006-11.12.

39. EB Direktyva 83/129. 1983//http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_i59; prisijungimo laikas 2006-10-01.

Kita literatūra:

40. Aplinkos apsaugos agentūra.Darnaus vystimosi rodikliai// Sustainable development indicators.2005
41. Aplinkos apsaugos ministerija. Lietuvos aplinkos apsaugos strategija.Veiksmų programa.Vilnius.1996.
42. Baltrėnas P., Vasarevičius S., Sojka K.Aplinkos apsauga ir teisė.Vilnius: Technika, 1997.
43. Beinoravičiūtė, Čiakienė N., Čičinskas J.Dažniausiai užduodami klausimai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą.Vilnius : Trys žvaigždutės, 2001.
44. Bubnienė R., Dudulytė Z. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. – Vilnius, 2002
45. Čekanavičius L., Semėnienė D., Lenkaitis R.Aplinkos apsaugos ekonominių veiksnių startegija.2004.
46. Europos Komisija.Europos aplinka: būklė ir perspektyvos.2005.
47. Europos Komisija.Visuomenės nuomonės „Eurobarometras – 65“.2005.
48. Fromas E., Turėti ar būti?.Vilnius, 2005.
49. Girčys G., Gruževskas B., Juknys R.Nacionalinės darnaus vystimosi strategijos įgyvendinimo 2003 - 2004 metais atsakaita.Vilnius, 2005
50. Gražuliavičienė R.Aplinkos politika.Kaunas : Vytauto Didžiojo universitetas, 2004.
51. K.Jankevičius, J.Stasinas. Aplinkosaugos raida. Vilnius, 2000.
52. Januška V. „Gamta ir mes.Ekologinės problemos“//Mokslas.Vilnius.1990.
53. Jurkynas J., G.Jurkynienė, Visockis A. ir kt. Aplinkosaugos raida.Vilnius, 2005.
54. Majauskienė N., Paulikas V. Aplinkosauga Europos Sąjungoje ir Lietuvoje.Vilnius, 2004.
55. Marcijonas A. ir Sudavičius B.Ekologinė teisė// Eugrimas.Vilnius.1996.
56. Nakrošius V.Europos Sąjungos regioninės politikos ir Struktūrinių fondų

valdymas.Vilnius.2003.

57. Nevedomskis M., Žygelytė J.Europos lėšos ir patirtis - šansas kiekvienam regionui.Vilnius : Gironda, 2000.
58. Paklanis.R.Aplinkos apsauga.Vilnius.1996.
59. Projektas „Atliekų tvarkymo sistemos galimybių studija“,2001.
60. Ragulsgytė - Markovienė R.Aplinkos teisė.Vilnius: Eugrimas, 2005.
61. Semėnienė D., Stanikūnienė M. ES poveikis Lietuvos savivaldybėms aplinkos apsaugos srityje.Vilnius, 2003.
62. Šidlauskienė.I., Europos Sąjunga iš arčiau :Dėstytojų rengimo programos dalyvių straipsnių rinktinė/Suomijos viešojo administravimo institutas (Haus).Vilnius, 2000.
63. Tatham A.Europos Sąjungos teisė.Vilnius, 1999.
64. Vareikis E.Dinozaurėjanti Europa.Vilnius, 2002.
65. Veselka V.,Vakarų Europa nuo A iki Z.Europos integracijos vadovas.Vilnius, 1999.
66. Vėlyvas J.Europos sutartis - vadovas studentui ir verslininkui.Vilnius, 2000.
67. Vinčienė V., „Sociumas“.2000
68. VŠĮ „Aplinkos apsaugos politikos centras“.ES aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje.Vilnius.2000.Vilipšauskas R., Nakrošis V., Miškinis V.Lietuvos integracija į Europos Sąjungą - pasiekimai ir problemos.Vilnius : Eugrimas.2000.

Interneto svetainės:

69. Sanglaudos fondas//http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?pathid=4EE79E244045C226F2402C87; prisijungimo laikas: 2006-09-25.
70. Europos Sąjungos aplinkosaugos komisija//http://europa.eu.int/pol/env/index_lt.htm; prisijungimo laikas 2006-02-26;
71. Europos Sąungos finansinė parama Lietuvai// http://www.am.lt/VI/#r/1044; prisisjungimo laikas 2006-10-13;
72. Aplinkosaugos valdymas Lietuvoje//http://www.lsa.lt/rysiai/tnaujienos/apl.doc ;

prisijungimo laikas 2006-09-27;

73. Enviroment policy in Lithuania //http://www.ebrd.com/about/policies/enviro/policy/lith/policylt.pdf; prisijungimo laikas 2005-12-10;
74. Aplinkosauginių rodiklių statistiniai duomenys//http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1564; prisijungimo laikas 2006-10-30;
75. Europos Sąjungos teisės perkėlimo į Lietuvos nacionalinę teisęstebėjimo rezultatų apibendrinimas//http://www.mak.marijampole.org/Dokumentai/ES%20igyvendinimo%20stebejimo%20apibendrinimas-2006-06-1.pdf; prisijungimo laikas 2006-11-10.
76. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisė//http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.forma_l; prisijungimo laikas 2005-12-31;
77. Lietuvos aplinkos apsaugos teisė//http://www.am.lt/TA/lrs_search_form.php3; prisijungimo laikas 2006-10-24;
78. ES gyventojų apklausos //http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/513&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=en; prisijungimo laikas 2005-12-20.
79. ES parama Lietuvos aplinkos apsaugai// http://www.finmin.lt/finmin/content/naujiena.jsp;jsessionid=9AFEEDD0CD408372D9F44A560EF79C74?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FEB8528CE6216211DC225720C0046AE11; prisijungimo laikas 2006-09-15.
80. Aplinkos apsaugos valdymo principai; http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1142&lang=LT&mode=g; prisijungimo laikas 2006-10-20.
81. Aplinkos kokybes metodologiniai principai //http://www.geo.lt/metrastis/35/PDF/274-291.pdf; prisijungimo laikas 2006-10-30.
82. Atliekų statistika Lietuvoje ; //http://209.85.135.104/search?q=cache:ffMjrv4yHIoJ:aaa.am.lt/VI/files/0.874807

001132149803.doc+atliek%C5%B3+statistika+Lietuvoje&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=30; prisijungimo laikas 2006-09-15.

83. Anketa dėl Vėjo energeti kos plėtros Lietuvoje //http://www.eksponente.lt/vejas/index.html; prisijungimo laikas 2006-09-15.
84. EK. Standartinis Eurobarometras 65/ pavasaris-2006//http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.PDF; prisijungimo laikas 2006-10.10.
85. 22 derybinis skyrius// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197122&p_query=22%20derybinis%20skyrius&p_tr2=2; prisijungimo laikas - 2006-10-15.
86. ES aplinkosauginių normų įgyvendinimas ES//http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1443972542; prisijungimo laikas 2006-10-01.
87. NAPP programa //http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=52264; prisijungimo laikas 2006-10-12.
88. EB Direktyva 83/129.1983//http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_i59; prisijungimo laikas 2006-10-01.
89. Aquis programa //http://www.hrmi.lt/downloads/structure//ZmogausTeisiuIgyvendinimasLietuvoje.PDF; prisijungimo laikas 2006-10-25.
90. Direktyvų perkėlimas į Lietuvos teisę//http://iz.euro.lt/popup2.php?item_id=91//prisijungimo laikas 2006-10-10.
91. Phare fondas //http://iz.euro.lt/popup2.php?item_id=9; prsijungimo laikas 2006-10-15.
92. Aplinkos ministerijos struktūros schema // http://www.am.lt/VI/files/0.607142001151656153.jpg; prisijungimo laikas 2006-11-15.
93. Europos Komisija.Visuomenės nuomonės „Eurobarometras – 64“.2004. //http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/513&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=en;prisijungimo laikas 2005-12-20.

Santrauka

„Aplinkos apsaugos politika ir valdymas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje“

Raktiniai žodžiai: aplinkos apsauga, aplinkos apsaugos teisė, aplinkos apsaugos valdymas, aplinkos apsaugos problemos, Europos Sąjungos parama.

Darbe „Aplinkos apsaugos politika ir valdymas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje“ - nagrinėjama ES ir Lietuvos aplinkos apsaugos politikos ir valdymo raida, teisinė bazė, aplinkos apsaugos problemos ir jų sprendimo būdai. Lietuvos ir ES aplinkosauginės problemos pateikiamos trumpa aplinkos būklės analize.

Paskutinėje darbo dalyje nagrinėjama Lietuvos aplinkos apsauga ES aplinkosaugos politikos kontekste - įvertinant pagrindinius aplinkosauginius principus derybose su ES, ES teisės derinimo su Lietuvos ekologine teise savybes ir ES finansinės paramos valdymo ir panaudojimo ypatybes.

Aplinkos apsauga yra labai svarbi dabartinei ir būsimųjų kartų gyvenimo kokybei. Dėl to būtina pažinti Lietuvos aplinkos apsaugos valdymo istoriją, politikos raidą, susipažinti su teisės aktais, identifikuoti šiandienines ekologines problemas ir spręsti jas pasitelkiant efektyvias, saugias ir veiksmingas strategijas. O mūsų valstybei tapus ES dalimi būtina pasinaudoti šio alijanso patirtimi ir parama aplinkos apsaugos sektoriuje, kartu kuriant švarią ir sveiką aplinką šiandie ir rytoj.

Summary

“The Environment’s Policy and Management of European Union and Lithuania”

Key words: the enviromental, a statute - book of enviromental, the enviroment‘s managment, enviroment‘s problems, the European Union‘s financial support.

The work „The Environments’ Policy and Control of European Union and Lithuania“ deals with topical issues of the environment policy and control development of European Union and Lithuania, a statute-book, environment’s problems and the ways of solutions. The problems of Lithuania’s and European Union’s environment protection are listed in a way of short analysis of the environmental state.

There is the Lithuanian environmental protection within the context of European Union policy listed in a last part of work. It includes the main principles of environmental bargain between Lithuania and European Union, European Union‘s environmental law consistence with Lithuanian‘s environmental law and the features of the appliance and the management of European Union‘s financial support.

Environmental protection is a very important feature of life quality for the actual and future generations. Therefore we have to know the history and the policy development of the Lithuanian environmental control as well as the cognizance of a statute-book, identification the nowadays environmental problems and solving those ones invoking effective, safe and operative ways of strategies. Regarding to our state’s entrance to a part of European Union it is necessary to practice its experience and support within an environmental sector for establishing the clean and healthy today’s and tomorrow’s environment.

PRIEDAI

„Aplinkos apsaugos politika ir valdymas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje“

1 PRIEDAS
"Aplinkos apsaugos politika ir valdymas ES ir Lietuvoje"

Europos Bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programos

Laikotarpis	Aplinkos apsaugos veiksmų programa	Trumpas aplinkos apsaugos veiksmų programų aprašymas:
1973-1976	I-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	Suformulavo vienuolika fundamentalių principų, kurie vėliau atsispindėjo tolesniuose aplinkos apsaugos politikos programiniuose dokumentuose. Iškelti tikslai: sustabdyti aplinkos teršimą, o kur įmanoma – ir visai pašalinti taršos šaltinius; garantuoti efektyvų gamtos išteklių naudojimą; ūkio plėtrą grįstą kokybės reikalavimais, didžiausią dėmesį skiriant darbo ir gyvenimo sąlygoms; užtikrinti, kad planuojant miestus bei žemės naudojimą būtų atsižvelgiama į aplinkosaugos dalykus; siekti, kad aplinkosaugos problemos būtų sprendžiamos kartu su šalimis – ne EB narėmis. Šių aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimo laikotarpis sutapo su 1973-ųjų ir 1974-ųjų metų ekonomikos ir naftos krizėmis, dėl to jie buvo vykdomi tik iš dalies.
1977-1981	II-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	II-oji programa tęsė pirmosios programos tikslų įgyvendinimą juos išplėsdama. Vandens, oro apsaugos bei triukšmo valdymo priemonės politikoje buvo išskirtos kaip prioritetinės, taip pat pabrėžiant racionalaus erdvės ir gamtos išteklių naudojimo svarbą.
1982-1986	III-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	Įtvirtino naujus pažangius principus: aplinkos apsaugos politikos integravimas į kitus sektorius (transportą, energetiką, žemės ūkį), nustatė būtinumas Bendrijos šalyse prieš imantis naujos ūkinės veiklos atlikti jos poveikio aplinkai vertinimą. Be to, išskirtos ypač svarbios saugotinos gamtos vietos.
1987-1992	IV-oji VEIKSMŲ PROGRAMA	Skyrėsi nuo ankstesnių tiek forma, tiek turiniu. Ji buvo sudaryta pagal naujus konceptualius požiūrius, ja buvo siekiama įgyvendinti iniciatyvas naujose aplinkos apsaugos srityse, ypač susijusiose su biotechnologija ir gamtos išteklių valdymu. Buvo pasiūlyta sustiprinti direktyvų aplinkos apsaugos kontrolę ir praktinį įgyvendinimą, aplinkosauginį švietimą.
1993-2000	V-oji VEIKSMŲ PROGRAMA „Subalansuotos plėtros link"	Pagrindas - siekiama subalansuoti ekonominius ir socialinius pažangos ir aplinkos apsaugos aspektus, t.y. kad ateities kartoms būtų perduodamos ne tik pažangios technologijos, bet ir saugi gyventi aplinka. Šioje veiksmų programoje atkreipiamas dėmesys į penkis sektorius : pramonė, energetika, transportas, žemės ūkis ir turizmas. Kiekvienam iš šių sektorių numatomi specialūs tikslai.
2001-2010	VI-oji VEIKSMŲ PROGRAMA „Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas"	„Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas" apibrėžia EB aplinkos apsaugos politikos gaires dešimčiai metų. Akcentuoja keturis sektorius: klimato kaita; unikalių gamtos išteklių ir bioįvairovės apsauga; aplinka ir sveikata; subalansuotas gamtos išteklių ir atliekų valdymas. Čia išvardijami veiksmai, susiję su minėtų problemų sprendimu, ES teisinės bazės tobulinimu, aplinkos apsaugos integravimu į kitas ūkio sritis, visuomenės švietimu bei teritorinio planavimo „žalinimu".

Šaltinis: R.Bubnienė, Z.Dudulytė ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir josįgyvendinimas Lietuvoje –Vilnius.2002P.23.

3 PRIEDAS
“Aplinkos apsaugos politika ir valdymas ES ir Lietuvoje”

Klausimai
(aplinkos apsaugos specialistams)

Esu Raimonda Rutkauskaitė, Mykolo Romerio universiteto studentė, rašau magistro baigiamąjį darbą tema „ Aplinkos apsaugos politika ir valdymas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje “.

Šia anketa atlieku tyrimą, kurio tikslas yra įvertinti Europos Sąjungos ir Lietuvos aplinkosaugos politikos vystymąsi bei probleminius aspektus valdymo srityje. Žinodama Jūsų kompetenciją, prašyčiau atsakyti į pateiktus klausimus. Tyrimo metu gauta informacija, Jūsų pageidavimu, gali būti konfidenciali.

Kokios, Jūsų nuomone, yra pagrindinės aplinkos apsaugos problemos ES ir Lietuvoje?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Kaip sėkmingai aplinkos apsaugos problemos sprendžiamos Lietuvoje?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Kaip įsisavinama Europos Sąjungos parama aplinkos apsaugos sektoriuje?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Kaip keitėsi aplinkosaugos valdymo struktūra Lietuvai įstojus į ES?

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Kokią aplinkos apsaugos sektoriaus politikos ir valdymo viziją matote ateityje?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.

Dėkoju už atsakymus

Respondentai:

1. Blačiūnas Giedrius, Nacionalinės mokėjimo agentūros, Kaimo plėtros programų departamento vyriausias specialistas, el. paštas.: giedriusb@nma.lt; tel.: (8-5)252 6719
2. Bilkis Mindaugas, LR Aplinkos ministerija, Aplinkos kokybės departamentas, el.paštas : m.bilkis@am.lt; tel.: (8-5) 2663491.
3. Čiaplikaitė Lina, LR Aplinkos ministerija, Europos Sąjungos reikalų koordinavimo skyriaus vyriausioji specialistė, el. paštas : l.ciaplikaite@am.lt; tel.: (8-5) 2663538.
4. Petrošienė Elena, Nacionalinės mokėjimo agentūros, Kaimo plėtros programų departamento, Aplinkos apsaugos programų skyriaus vyriausioji specialistė, el. paštas.: elenap@nma.lt; tel.: (8-5) 252 6747.
5. Sabas Gintautas, Aplinkos apsaugos agentūros, Poveikio aplinkai vertinti skyriaus vyriausias specialistas, el.paštas: g.sabas@am.lt; tel. (8-5) 2662822.

4 PRIEDAS
“Aplinkos apsaugos politika ir valdymas ES ir Lietuvoje”

Klausimai:
(Savivaldybių aplinkos apsaugos specialistams)

Esu Raimonda Rutkauskaitė, Mykolo Romerio universiteto studentė, rašau magistro baigiamąjį darbą tema „ Aplinkos apsaugos politika ir valdymas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje “.

Šia anketa atlieku tyrimą, kurio tikslas yra įvertinti Europos Sąjungos ir Lietuvos aplinkosaugos politikos vystymąsi bei probleminius aspektus valdymo srityje. Žinodama Jūsų kompetenciją, prašyčiau atsakyti į pateiktus klausimus. Tyrimo metu gauta informacija, Jūsų pageidavimu, gali būti konfidenciali.

1. Pagrindiniai tikslai aplinkos apsaugos sektoriuje Jūsų savivaldybėje?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.Kaip keitėsi valdymo struktūra Lietuvai įstojus į ES?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Kiek lėšų skirta aplinkos apsaugai Jūsų savivaldybėje šiais metais iš Lietuvos biudžeto?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....

4. ES finansinės paramos įsisavinimas: kokie projektai vykdomi dabar Jūsų savivaldybės teritorijoje?
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5.Kokios pagrindinės aplinkos apsaugos problemos lieka Jūsų savivaldybėje ateičiai?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dėkoju už Jūsų atsakymus

Respondentai:

1. Antanas Bernotas, Utenos rajono savivaldybės aplinkos apsaugos specialistas, el.paštas: a.bernotas@utena.sav.lt; tel.: (8 389) 64011.
2. Vilma Kundrotienė, Raseinių rajono savivaldybės ekologė, el. paštas : vilma.kundrotiene@raseiniai.lt; tel.: (8 428) 79 556.
3. Vytautas Oržekauskas, Raseinių rajono savivaldybės ekologas, el. paštas : vytautas.orzekauskas@raseiniai.lt, tel.: (8 428) 79 556.
4. Saulius Pockevičius, Lazdijų rajono savivaldybės vyriausias specialistas aplinkosaugai, el.paštas.: saulius.vietuk@lazdijai.lt, tel.: (8 318) 5 14 60.
5. Martynas Kurševičius, Jurbarko rajono savivaldybės inžinierius, el.paštas.: a.stalgys@jurbarkas.lt, tel.:(8 447) 7 01 73.